14993

Athenaeum
olvasótára

VARMATHY

Önkéntes
martirok

OSZK

N. M.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

478

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

40.
60 m.

Önkéntes Martirok

Elbeszélések

Irta

Gyarmathy Zsigáné

Budapest.
az Athenaeum r. t. kiadása.

Ára 1 forint.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ÖNKÉNTES MARTIROK

ELBESZÉLÉSEK

IRTA

GYARMATHY ZSIGÁNÉ

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R. T. KIADÁSA
1898.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

14.993/11/20
25.478.
A M. V. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
Nyelvi Nővedéknapló
1899. év 230. sz.
R 2
R 1965

Budapest. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

A »GYERMEKBOLOND«.

I.

A kis falun túl és innen a nagy havason, a »Sürű« dús füvében pihen Törzs Pali. A részét már lekaszálta, a délebédet elfogyasztotta és az elégedettség kellemes érzéseivel bizalomteljesen merül abba az egész életét betöltő gondolatba, hogy mily nagy boldogság is leend az, mikor a jó Isten — aki ott lakozik a kék égen felül: a mennyeknek országában — egy kis gyermeket küld a hajlékába. Küld, hogyne küldene! Hiszen minden madárfészeknek van fiókája; a Bársony lovának is kis csikója és amott a lekaszált tisztáson hat szép kis borjú tánczolja körül a kérődző teheneket. Beh szép is a kicsi állat. — — Szép a »Sürű« erdő is, de mégis csak legeslegszebb ezen a nagy világon a kicsi gyermek.

A »Sürű« immár nem sürű többé, annyi benne a csonka törzs, mint temetőben a fejfa.

A régi törzseket vastag moha borítja és a moha közül parányi fenyőplánták nőnek ki. Némely kidőlt fa már egészen porrá vált és a törzsormon végig dúsan piroslik az eper, míg az orom alól fehérhátú gombák kandikálnak elő. Az ujabb vágású törzsek téglavörös évgyürüi is csak úgy ontják az új életet: mint egy forrásból fakadt ezer meg ezer parányi rovar. A napfényesebb helyek lángolnak a virágok piros szirmaitól és az erdő zsiros, szüz talaja övig érő füvet hajt; a dús tenyészet gazdag bujaságán ott van a föld ős-ereje. Aki ebben az erdőben nőtt fel, az össze van forrva az anyafölddel, érzi annak meleg lüktetését és maga is félig ősállat, félig növény és csak ezeken felül ember egy kissé.

A fiatal férfinak nincs más vágya, reménye, csak a gyermek. Édes anyja: özv. Törzsné gyakran kineveti ezért az asszonyos epekedésért, testvére, egy szép fiatal menyecske, kötekedik vele és bájos arczú szelid kis felesége lépten-nyomon elpirul a sok czélozgatás miatt.

És Törzs Pali egészen teleszedi a kalapja karimáját eperrel: No, ha úgy is »Gyermekbolond«-nak csúfolnak, hát szedek azoknak a kedves kis apróságoknak nehány szemet. És amint végigmegy a falun, s a kis gyermekek eleibe futnak, szive telegyül gyönyörüséggel és az eper elfogy. Pedig szeretett volna még nehány szemet a test-

vére kis Jánoskájának is adni: no, ad helyette egy pár csókot.

A Törzsék takaros kis háza előtt ott van a »kis kert« s benne az elmaradhatatlan orgona- és pünkösdi rózsabokor, még pedig teljes virágzásban. A tornácz előtt óriás akáczfa hajtja bimbóit. A nyitott ajtó küszöbén a Pali serdülő huga füzi kiszakadt gyöngysorát, benn, a régi kancsókkal dúsan kirakott szobában, forog a »tekerő levél«, özvegy Törzsné gombolyít és a menye kecses fiatal alakja az osztovatához hajol, jól ért a vászonmunkához, aztán jámbor természetű, mely oknál fogva jobban kedveli az anyósa, mint átalán az anyósok kedvelni szokták menyeiket. A menynek veszekedő, mérges mostoha-anyja van, s az anyós érzi, hogy hozzá jobban vonzódik a menyecske, mint mostohájához, ez is nyomós ok a jó egyetértésre.

A munka szónélkül foly és a »tekerő levél« árnyával a macska bolondos dolgokat művel. Az utcza-ajtó nagyot csattan, Pali egy kis gyermekkel karján betoppan.

Egyszerre mind a hárman abban hagyják a munkát és a gyermekhez mennek:

— Nem adom, senkinek sem adom! — mondja Pali, — magamnak loptam el, azóta, tudom, keresi az édes anyja.

— Na, hát ne add, tartsd magadnál és csókolgasd és sóhajtozz közbe akkorákat, mint a kürtőben a nagypénteki szél!

S míg az özvegy ezeket mondja, össze-vissza csókolja a gyermeket: a menyecske-leánya kis fiát. A Pali felesége, szerény tartózkodással, nyom egy forró csókot a fiucska kövér karjára, aztán visszamegy munkájához. A férj meleg tekintettel néz utána és azt gondolja, hogy lesz egyszer egy kövér kacsójú, piros arczú kis fiú, akit még ennél az édes kis öcsnél is inkább fog szeretni... Csak aztán fekete szeme legyen, olyan szelid, széptekintetű fekete szeme, mint a kis feleségéé...

Tüzről pattant, vidám menyecske terem a szobába: jó napot kíván, aztán meghúzza a Pali fülét:

— Ismét elloptad a kis fiam! Ne lenne csak kemencze a házba, majd mondanék én neked valamit! És a menyecske, Törzs Anna, alkalmasint nem azért az ereszes zöld kályháért hallgatta el a valamit, ezt a serdülő leányka is sejtette, mert még jobban elhelyezkedett a küszöbön és nagy feltünéssel füzte a gyöngyét, így talán nem küldik ki a kemenczét a házból.

— Te Pali! nehogy úgy járj a gyermekkel is, mint a tarka borjúval... bizony, jobb lesz sorára várni a dolgot! — nevetett a menyecske néne.

— Hát, hogy volt az Anna? — kérdi a Pali felesége érdeklődve. Az özvegy pedig úgy gondolta, hogy ezeknek a dolgoknak a tárgyalása még sem az ő kis leányának való és erélyes hangon szólt oda:

— Boriska! fuss egy korsó fris vizért!

A leányka vállát felhúzza, piros ajkát lebiggyeszti és magában azt morogja, hogy: mindig szomjaznak, ha valamit akarnak beszélni. De azért a korsó csörren s a leányka után becsattan az utcza-ajtó závára. És a menyecske-leány helyett az anya felel menyének:

— Úgy volt és úgy van az Ilona, hogy Pali mindig az után epekedik, ami nincsen . . .

Pali mosolyogva veti oda:

— Hiszen ami van, az után nem kell epekedni.

— De az epekedő természetünek mindig nincsen valami . . . olyan volt az édes apád is, mindig búslakodott valami olyan felett, a mire más ember oda sem hederített volna: bizonyosan olyan plánéta alatt született, hogy magát emészsze, minden igaz ok nélkül és te, fiam, ráütöttél. Egyébaránt mi a tarka borjút illeti, úgy volt az, hogy mikor Pali kis fiú volt, akkor is tartottunk öt-hat tehenet, a borjak végett, a kis borjaknak Pali olyan bolondja volt, hogy be sem akart jönni az erdőről még vasárnaponként sem, sokat volt magára s így felette sok tarka gondolata támadhatott. Támadt is, mert egyszer csak azt vette fejébe, hogy milyen szép lenne egy tarka borjú és elkezdte azt várni: várvavárta s mivel nem jött, búnak adta a fejét. A tehenek szerették a kis pásztorukat s meg is simogatták érdes nyelvökkel, de kívánságát csak nem teljesítették s Pali megneheztelt rájuk . . .

— De hát azok nem voltak hibások! — szól

közbe Ilona különös részvéttel, amin Anna nagyot nevet. Pali anyjára, aztán feleségére tekint, valami kellemetlent érez, a gyermeket odaadja Annának és szomorodva kérdi:

— A mostani vágyakozásomat is ilyen tarka borjúnak itéli édes anyám?

— Ezt természetesnek találom, Palika, de csak a maga módjával. Mert ládd, én mindig úgy tapasztaltam, mintha az Egek nem nagyon kedvelnék, ha felette ostromolják valami kívánsággal. Most különben okod sincsen türelmetlenkedni másfél éves házas létedre; de ha úgy lenne elvégezve...

— Na, erre a szóra bedugom a fülemet! Az a szó, amit édes anyám mondani akar, be ne bujjon ezen a kis ajtón!

— Jól van, hát ne bujjon be, mert úgy is akkorára nevelné a te töprenkedő természeted, hogy ki nem tudna jőni onnan soha többé.

Beszéd közben a kis fiú ismét csak Palihoz került és nénje csintalanul szól oda:

— Ne csókolgasd már tovább, mert van azt aki csókolja odahaza is... Tudod Pali, ki-ki a magáét... hej! — be sok csókkal is tartozom én a te kis fiadnak, de majd visszaadom busásan!

II.

A szomszéd kis városba: Szegesre, vásárra gyül a vidék népe. A széles országut s a határ dülő utai el vannak lepve barommal, deszkás szekérrel, ostort pattogtató legényekkel és piros kötényü vászoncseléddel. Törzs Pali is — a rendes vásárjáró — ott halad, üde szép feleségével és barnás nyakú hófehér bornyaival. Sok szem megakad a szép kis borjúkon, de még több a fiatal menyecskén. Palit kissé ingerli is a dolog: nézzék azt, ami eladó!

De amint elhaladnak egy sátor előtt, gondolata más irányt veszen: nyomban a régi csapáson halad. A sátorban gyermekkantusok és sorjába aggatott pörge kalapocskák lógnak: egyszerre csak megelevenül lelkében az a kép, mely álmait, magányos erdei mélázását aranyos szálakkal szőtte be. A szép kis borjúk hamar vevőre lelnek s a csinos fiatal pár visszafelé veszi utját.

Pali megáll a sátor előtt és lopva széttekint: Vajjon figyelnek-e rá? Senki sem figyel, még felesége is a szomszéd sátor rózsás kendőiben gyönyörködik.

— Ostort akarok venni! — szól oda és gyorsan lekap egy kis kalapot. — Azt mondja, hogy nincsen ostor? no, az baj . . . már nem akarom elvinni a vásári szerencsét, hogy semmit ne vegyek, azért ezt a kis kalapot . . .

Ilona visszafordul és Pali elrejti a kalapocskát sallangos tarisznyájába.

— Mit vásárolt Palika? De tudom már, a kis Jánoskának vette . . . ez lesz az első kalapja . . mint megörül neki az édes anyja . . .

Pali gyorsan fizet és úgy érzi, hogy a jövőt biztosította ezen vásárlással.

A sátorral átellenben van egy bormérés, úgy nevezik, hogy »Pokol«, az ajtajában áll egy kaczkiás menyecske, annak »Pokol-csillaga« a neve és a zsidó rosz borának nem is lehetne jobb czégére, mint ez a tüztekintetű szép asszony. Hej, ha olyan tüzes lenne a bora is, mint a szeme! Nos? — akkor sem részegíthetne meg több embert, mint így. Milyen szép menyecske! — gondolja a Pali felesége, s meglassítja lépteit, hogy tovább gyönyörködhessék a szép asszonyban. — Milyen szép ficzkó! — gondolja »Pokol-csillaga« és tüztekintete erősen odatapad a fiatal férfi délczeg alakjára. Már szemet vetett rá előbb is, mikor látta lefelé haladni az apró-jószággal; — hátha eladta a borjait, miért nem tér be áldomásra? — gondolja a »Pokol-csillaga«. — Hiszen nem is lehetnek olyan ujházasok, ha már kis kalapot vásárol . . . így bizony benézhetne!

Csak Pali nem gondol más egyébre, mint a tarisznyájában lévő kis kalapra s annak a kis tulajdonosára. Az országutról letérve, a vetések között haladnak felfelé. A vetésekből kiérve, a kis

cserjés szilben Pali csak visszafordul és merengő, kék szemeiben boldog fény ragyog.

— Ilona! Nem a néném kis fiacskájának vettem én ezt a kalapot . . .

— Hát?

— Hát a mi kis Palikánknak, Ilona!

Megfogja kezét és tekintetének ragyogása hivő melegségbe olvad.

— De hát, hogy beszélhet ilyet, Pali? — és a menyecske üde arcza olyan pirosra gyúl, mint lába előtt a kis pipacsok.

— Ugyan miért ne beszélnék? Az természetes dolog . . . lehet, hogy kissé siettem a vásárlással, de ki tudja, akadnék-e még ilyen kedvemre való kis kalapra? . . . Nézd csak, Ilona! No, nézd hát, milyen ügyes kis jószág!

Piruló arczát felemeli a menyecske, s szép fekete szemeiben éppen az a vágyó melegség ragyog, mint az uráéban. A vetések szélén, a csergalagonya tömött bokra hivó árnyat vet a pázsitra. Leülnek és beszélgetés közben a kis kalap ujból előkerül a sallangos tarisznyából: forgatják, mosolyognak neki, aztán maguk elé helyezik egy kéklő buzavirág tőre és a vetésben a pacsirták szólanak, a bokrokból rigók felelnek rá s a hanyatló napfény visszaverődött sugarai, mintha ringva nyujtanák meg a vadvirágok szirmait . . . a fiatal pár halkan beszélget s e közben tisztán látja, hogy a buzavirág nyurga ágait virágos puha mezbe öltöz-

teti az erdőszéli rét, s a kis kalap alatt apránként kigömbölyödik egy kis fiú, akinek piros az orczácskája, tündöklő a tekintete, virágos a ruhája és milyen jól áll neki az a bolondos kis kalap! Istenem, mi is lenne e nélkül a kis fiú nélkül! Olyan lenne a ház, mint egy koporsó, vagy mint az erdő madárszó és madárfészek nélkül! Milyen jó, hogy van! De akárhogy is szereti az anyja, az édes apja mégis kiviszi az erdőre, hadd lássa a kis Pali is azt a sok csoda-dolgot, melyeket az édes apja látott, mikor a puha füvön heverészve, ébren álmodott; aztán gondoljon annyi sok, szép fényes dolgot . . . szóval álmodja meg előre a boldogságát, mint ahogy megálmodta az édes apja.

Mig Pali meleg hangon beszél és méla, távolnéző tekintete belevész a bíboros alkonyba, felesége hátrahajol és a cseregalagonya nyiló, fehér bokrétájából letör egy ringó ágacskát és odatüzi a kalapba, hogy legyen a kis fiúnak bokrétája is.

Az oszló vásár tompa moraja hozzájuk hat és a valóra ébreszti őket.

— Menjünk haza mi is, mint ahogy fészkeikre térnek a madarak. És Pali felmutat a nyilazó fecskékre, amint fehér melleikkel hasítják a rózsás léghullámot. A kis város tornyainak érczgombja és a magasabb fák koronái, mintha mind usznának az alkony biboros fényében. Pali tarisznyájába rejti a kis kalapot és széttekint: eső lesz, menjünk Ilona. És a hűs szellő lágyan simogatja

a vetéseket, s az épen olyan, mintha a halmokról zöld folyam hömpölyögne alá, ezüstszürke tarajokat hányva és a hullámzó tarajok felett száz meg száz pacsirta zengi azt a bájos éneket, mely kiegészítője a vetések örök hullámzásának.

A menyecske mélyen fellélegzik:

— Milyen szép az Isten kertje!

— Nagyon, nagyon szép, Ilona!

És az ifjú-pár szive egészen telegyül édes gyönyörüséggel, s úgy érzik, hogy náluknál boldogabb már nem is lehet senki.

III.

Odahaza özvegy Törzsné jó vacsorával, Boriska pedig fris vizzel várja a vásárosokat és a tűzhely lángja kiveti lobogó fényét az utczára.

Ilona a fényes sávolyra lép és megáll:

— De Palika, aztán ne szóljon senkinek . . . tudja arról, ami ott van a tarisznyában, rajtunk kaczagna az egész falu . . .

— Már ugyan mit kaczaghatnának azon? Hát akkor kaczagás az is, ha a télire valót előre beszerezzük!

A menyecske, ura vállára teszi kezét.

— De Palika . . . ez még nem egészen bizonyos.

Jó, jó galambom, hát tartsuk titokban.

Úgy is tartották, s ennek okán másnap már

az egész falu tudta, hogy mit rejt a menyecske tulipános ládája.

Alkalmasint elfeledték a kis leányt vizért küldeni . . .

Aztán a nép is, mint akár az úr, nem igen simogatja felebarátja gyengéit és nem sir azon, amin nevetni lehet. Így mulatott az idejekorán beszerzett kis kalapon is az egész falu s ugyan csak járta a nóta, hogy:

»Még a buza ki sem hányta a fejét
Már a madár mind kiverte a szemét.«

Hogy miért éppen ez a nóta? Arról már a nép fantáziája a felelős! De, hogy a fiatal pár meg is értette, bosszankodott is érette, az bizonyos. Hanem azért egymás között mindig úgy beszéltek a kis kalap tulajdonosáról, mintha az létezne és szemeik előtt fejlődne.

— Mert hát nagyon szánandó Isten teremtése az, akinek nincsen gyermeke!

És ezt Pali nemcsak maguk között mondta, de ismételte minden alkalommal, midőn kedvenczeit — a tipegő, piros arczú kis gyermekeket — csókolgatta.

Márton szomszéd, egy görnyedező favágó-ember, ki ideje nagy részét a havasokon tölti, — de nem kéjkirándulásokon! — mindig fejet csóvál, midőn hallja a Pali epekedését.

— Hej, Pali öcsém, be ki is jut egyném-

lyikünknek a gyönyörüségből! Tudom, megelégednéd te is, ha a tenyereddel kellene, hogy keresd öt cselédednek a kenyeret!

— Marczi bátya, miért is nincsen kendnek vagy egy fia az öt leánya között, tüstént örökbe venném.

— Csakhogy nem adnám! Nem én, még ezekből a hitvány leányokból sem adnék oda örökbe egyet a világ minden kincséért sem! Bizony pedig nehéz a fejsze, ha egész héten vágjuk a fát vele; de amíg sujtom a fa derekát, felejtem a fejsze sulyát, s csak arra gondolok, hogy az asszonynak lesz mit vinni a malomba s betömheti az éhes szájakat.

Igen, — gondolja Pali — mint ahogy betömik a madárszülők is azokat a tátongó kis szájakat. És megjelen képzeletében az a sok kis pelyhes madárfészek, csóré apróságaival s az önfeláldozó szülői szeretet egész melegével. Talán, hogy erdei életében felette sokat figyelte a madarak családi életét, az fejtette ki nála annyira a gyermek utáni vágyat. Madárnak, embernek, mit is érne az élet, ha nem lenne kiért fáradjon! . . . elfojt egy sóhajt, feláll és távozik. Ilonán hideg borzongás fut végig: kezd félni a jövőtől. Uram isten, őrizz meg attól, amitől mind a ketten rettegünk!

Aztán úgy tapasztalja, hogy Pali szótlanabb, mint eddig és néha még ingerült is. Pedig szerelme nem változott, érzi, tudja, hogy még mindig úgy

szereti, mint házasságuk első évében: és mégis nagy a változás! Kezd az életnek más szine lenni; még süt a nap, de a táj egyes részeit már árny borítja, és a szerető szív jó időjelző: Ilonát gyötrő sejtelmek borzongatják.

Már nem nézegetik titkos gyönyörüséggel a kis kalapot és nem beszélnek a kis fiúról sem; azt a sátrat pedig, melyben sorjában lógnak a gyermekkalapok, mindég kikerülik és az eltitkolt bánat nem lesz könnyebbé a rejtegetés által.

A kies táj már harmad ízben ölti magára fényes nyári mezét és Törzs Pali fehér borjaival, szelid kis feleségével és eltitkolt bánatával, ismét ott hatol előre a vásári tömkelegben; csakhamar körül is fogják a vevők és Ilona kissé félreáll és elmerülve nézi a zajgó tömeget, egyszerre felrezzen, egy vidám hang szólítja:

— Szép menyecske! — engedje, hogy közelebbről nézhessem öltözékét, nagyon tetszik nekem, magamnak is szeretnék egyet, mert nálunk felé nem látni ilyet.

— Hát merről való a tekintetes asszony?

— Budapestről.

— Aztán mi jó hozta ide közénk?

Berczi Béláné, az élénk, szép kis főmérnökné elmondja, hogy az ő urát valami csatorna-építkezésért küldte le a kormány a havasokra s mivel itt pompás levegőjű, szép helyre lelt, egy nyaralót építtetett és ide hozta a családját is; ott élnek kora

tavasztól, késő őszig, néha lerándulnak bevásárlásokat tenni és már az első ilyen alkalommal gondolta, hogy ő is készíttet egy rendbeli ilyen ruhát, mert az neki nagyon tetszik.

— Hát mondja csak, szép menyecske, mi képpen juthatnék hozzá, mert azt nem árulják kereskedésekben? . . .

— Úgy lehet ahhoz jutni, hogy beszéljen a tekintetes asszony egy ide való paraszt-asszonynyal s az majd elkészíti . . .

— Hiszen most beszélek egy szép asszonynyal; az mit szólana hozzá?

— Ha a kívánságát megtudom, akkor majd kiszólom.

A mérnökné előadta a ruhabeli kívánságát, de eközben úgy fellelkesült az Ilona kellemein, hogy elkezdte csábítgatni, rábeszélni a hozzájuk való menésre: készítse ott el a ruhát, s a közben beszéljen sok, sok mindent a népéletből; majd ő is elmondja, hogy miként élnek a fővárosban. Szóval, meleg, vidám kedélye belelelkesedett abba a gondolatba, hogy milyen kellemes lenne pár hétig magánál tartani ezt az üde arczú, csinos menyecskét, aki neki sok, sok uj dolgot mesélne.

— Nem lehet, tekintetes asszonyom! — Magam sem mennék édes örömest, de meg az uram sem bocsátana . . .

— Melyik az ura?

Ilona szivbeli büszkeséggel mutat a jó arczú, csinos fiatal férfira:

— Az, az én uram!

A kis mérnökné felnevet.

— Na, ha ilyen derék, szép ura van, akkor ugyan ok nélkül csalom!

— Ugy-e bizony, derék ember? Nincsen ilyen nemcsak a vásárban, de az egész világon sem! Magában meg azt is utána gondolja: — Nem is szereti a világon senki úgy az urát: mint én.

Két parányi gyermeket vezetve, hozzájuk ér egy dada. Az Ilona tekintete érdeklődve tapad a gyönyörű két kis jószágra.

— Mennyi igazi szeretet sugároz abból a szép szeméből! Látja, ha így szereti a gyermeket, már csak azok kedvéért is eljöhetne mihozzánk pár napra ... — Magának van-e gyermeke?

— Nincsen. — És a rövid feleletet mély sóhaj kiséri.

— Pedig szereti a gyermeket, ugy-e?

— Szeretem én is, de az uram még inkább.

A fővárosi urnő és a kis paraszt menyecske olyan édes csevegésbe merültek, mintha játszótársak lettek volna hajdan.

És amint tovább beszélgetnek a vásári zsongásban, kezdik érezni azt a bizonyos lelkiközösséget, mely mint valami delejes áram összeköti azok sziveit, akik igazán szeretik a férjeiket; s ezen

épen nem változtat azon körülmény, hogy az egyiket selyem s a másikat házivászon fedi.

Pali eladta borjait és felesége felé tart. Kalapot emel az urnő előtt, aztán távolnéző méla tekintete felcsillan, amint meglátja a két szép gyermeket.

Olga, a mérnökné, nyájaskodva szól oda a férjnek:

— Szép felesége van jó ember!

A jó ember lehajol a gyermekekhez s onnan alulról röviden veti oda:

— Szép, de ezek szebbek!

A hangban, a tekintetben van valami olyan, hogy Ilona összeborzong tőle, Olga pedig egészen felhevül: nem szeretné, ha az ő ura ilyet mondana! Pali feláll, szemei égnek, arcát meleg pir futja be, kalapját leveszi s úgy kérdi az anyától:

— Fiuk, leányok? mert a gúnyájokból nem lehet kiokoskodni!

— Fiuk, ikrek.

— Egyszerre kettő!... Istenem, Uram!

És abban a hangban és a megvillanó tekintetben annyi szemrehányás, annyi vágyódás volt kifejezve, hogy a szép kis urnő kezdett mély részvétet érezni a fiatal menyecske iránt és a gyermekekről azonnal a tájviseletre fordította a beszédet; de ez meg Palit nem érdekelte és sürgetve hívta a feleségét.

— Milyen szép pár — gondolja, utánok tekintve, Olga — és a menyecskét szánom!

Pali végigsimítja halántékát és felsóbajt: — urnak, parasztnak, mindnek van gyermeke, csak engem ver az Isten! Aztán szónélkül haladnak egymás mellett, mígnem a korcsma előtt megáll a férj és azt mondja, hogy benn várják a borjúvásárlók, akiknek áldomást igért.

Ilona csak menjen, nem várja ugyan otthon senki, de azért csak haza kell menni egyszer az embernek, mert hát mit csináljon egyebet!

Lázongó elkeseredés tombolt a Pali szivében és a felesége megrettenve gondolja: hát olyan unalmas már Palinak az otthon! és egyszerre csak elsötétül előtte mind az, ami eddig olyan fényes volt. Valami van az ura hangjában, tekintetében, amitől megremeg. Nem tudja elgondolni, hogy mi az? de azért szive érzi a veszélyt, éppen mint a kis madár a vihar közelgését. Félénken lapul a korcsmakert keritéséhez és tekintete bekiséri az urát a »Pokol«-ba. Ott van minden vásáros férfi hát miért ne lehetne ott Pali is?

És az utóbbi időben Pali többször is nyitogatta a korcsmaajtót, mint régebben; hiszen ott olyan jó: a bor felejteti az emberrel minden baját! Aztán midőn vére pezsgésbe jött, s kedélyére rózsás köd borult, fel-feltört szivéből az, ami fájt.

Így jött rá a »Pokol-csillaga« is a Pali bajára: elmondta, hogy neki van a legszebb, legjobb felesége az egész világon, szereti is nagyon, de

azért még sem boldog, mert nincsen gyermek; pedig ő nélküle egy élő halott! Bizony jobb lenne meghalni ma, mint holnapot érni gyermek nélkül!

Az, hogy valaki a feleségét jónak állítsa még a pokolban is, nem bosszantotta a szép Sárát, hiszen sok jó bolond asszony van ezen a világon; különösen azokra, akiket megcsalnak férjeik, rendesen azt mondják; »jó asszony szegény«; hogy ilyen jó asszony legyen a Pali felesége, az éppen kívánatos Sára előtt, de hogy valaki legszebbnek állítsa a feleségét akkor, midőn őt látja, az már bosszantó! Különösen bosszantó egy délczeg, szép férfitől hallani ilyet!

Pali, amint belép, kedvetlenül veti magát szokott helyére, a sarokban lévő kis asztal mellé. A »Pokol-csillaga« elhatározza, hogy más oldalról fogja bevenni a várat: tüzes tekintet, egyértelmet kívánó, kétértelmű szavak, lesiklanak erről a különös emberről, akinek nem kell a szerelem, csak a gyermek, talán mert ebben a tekintetben éppen ellentétek, azért érez olyan erős vonzalmat Pali iránt? Résztvevő tekintettel áll meg Pali előtt és szelid hangon kérdi:

— Még mindig olyan rosszkedvű Törzs Pál?

Ezen a világon mindenemet — a kis fiamon kivül! — oda adnám érette, hogy boldogabbnak lássam . . .

A kis fián kivül! gondolja Pali és először néz figyelmesebben a szép asszonyra s kezd emlé-

kezni, hogy az utóbbi időben gyakran látott egy gyermeket a Sára ölében . . .

— Czimbora! hát hol már az az áldomás? — kiabálnak a hosszú ivóasztal mellől a vásárosok.

— Igaz, ehj! igyunk és ne gondolkozzunk! Sára, »Pokol-csillaga«! bort, sok bort ide!

Sára vitt bort; de bevitte a három éves kis fiát is és oda állította Pali mellé a lóczára, mivelhogy ez a kis fiú nem is tud másról csacsogni, mint a jó Pali bácsiról. Este, reggel, naphosszat mindig csak Paliról: nem is szeretett gyermek még úgy soha senkit, mint az én kis fiam szereti magát, Törzs Pál! Pali megsimítja a kis fiú fejét és ránéz az anyjára: még ez a világ leánya is boldogabb mint ő. — Ejh, tölcsél Sára! Sára visszaadja a tekintetet lángoló hévvel, tölt is; de közben erősen tartja a lekivánkozó kis fiút. Mert hát a gyermek szeretné is Pali bácsit igazán, ha annak a megjelenése nem lenne azzal összekötve, hogy ilyenkor az édes anyja mindig előkeríti őt valami jó kis pocsolyából, kimosdatja és benntartja nagyon közel ahhoz a bácsihoz.

Pali iszik, felsóhajt, az asztalra könyököl és izmos karjáról hátra hull a bő ingujj, állát tenyerébe helyezi, aztán ismét a gyermeket nézi. A »Pokol-csillaga« is sóhajt és nagyon, nagyon szánja az olyan embert, akit magtalansággal sujt az ég: mert hát, ha eddig nem volt gyermek, már

nem is lesz; igyekezzék is Pali beletörődni ebbe a gondolatba.

— Már miért ne lehetne?

— Amely kutban nem volt viz, nem is lesz abban soha, mert ott nincsen forrás!

Erre megcsókolja kis fiát és biztatja, hogy adjon pacsit a szegény jó bácsinak, akinek soha, soha sem lesz ilyen kis fia!

A kis fiú siet eleget tenni a rárótt barátkozásnak, aztán kézzel-lábbal igyekszik lefelé a lóczáról és kifut a csapszék előtt összetorlódott szekerek, barmok és kiabáló asszonyok közé. Az oszlóvásár úgy megakad ezen a ponton, mint az árviz gazza a fűzágak között. A férfiak bekivánkoznak egy kortyra; de a korty olyan hosszú, hogy az asszonyok megsokalják a dolgot és oda kiáltanak, hogy a jószág nem várhat már! Egynémelyike be is settenkedik és suttyomban felhajt egy-egy pohárkával; az aztán elhallgat; de annál hevesebben lármáz a künnrekedt.

Benn húzza a czigány azt a keserves búsuló nótát, mely a Pali szivét úgy elszomorítja, hogy szeretne ő is fel-felrikkantani, mint a szomszéd asztalnál ülők, de nem teszi, csak azért sem teszi, nehogy azt higyje valaki, mintha az ő baja is csak a részegségből eredne, mint amazoknál.

A »Pokol-csillaga« észreveszi, hogy kis fia elszökött — máskor egész nap nincsen gondja rá! — és nyomban utána indul: arra a kis kölyökre

szükség van most itt, tehát elő kell keríteni. Kimegy az utczára és szétnéz; de a miket feléje kiabálnak a felbőszült asszonyok, nem akarja hallani, sőt még azt az édeskedést is figyelem nélkül hagyja, mikor az ellovagló urfi korbácsával érinti kövér karját: az udvarlásnak ezt a nemét máskor megszokta érteni, most egy tekintettel sem méltányolja: nagyobb vadra indult.

A kis fiával fog magának egy olyan embert meghódítatni, aki mellett révpartra köthet. A lármázó asszonyokra nem figyel; de észreveszen egyet, aki szeliden tekint maga elé és hallgat.

Egy perczig jól szemügyre veszi, aztán tekintetében megvillan az egész neve: a csillag is, a pokol is. Oda lép a Pali feleségéhez és nyájos hangon szól:

— Térjen be egy korty borra, vagy rozsolisra...

— Nem megyek be, uramat várom ki.

— Nem akarom erőltetni, csak úgy gondoltam, hogy jót tenne egy korty, mert hiszen valami baja van: sáppadt is, szomorú is.

— Nem vagyok én szomorú, bajom sincsen — felel megrettenve a kis menyecske s midőn érzi, hogy szive ellentmond állításának, megkisérli mosolyogni és a »Pokol-csillaga« azt gondolja: na, ez a mosoly inkább beválna sirásnak!

Ilona helyén valónak itéli még azt is a mosolygása mellé tenni: hogy ugyan miért is lenne ő szomorú, mikor neki arra semmi oka nincsen?

— Nincsen, én is azt hiszem és nagyon okos asszonynak tartom, amiért nem ad hitelt, a mendemondáknak, ne is higyje el, akármit hall, mert rosszak az emberek, singre huzzák az araszt, nekem pedig sok az irigyem, sokat pletykáz a világ... mert, hogy az ura szivesen időz nálam s itt, itt felejti magát, az egészen a gyermekért van... nagyon szereti szegény feje a gyermeket, milyen kár, hogy... Elhallgat és lesi a hatást.

Meglehet elégedve, mert a kis menyecske elsáppad és tekintete, mint egy ijedt madár, úgy röpdös, hogy könyeit visszafojtsa; a »Pokol-csillaga« szól még pár szót:

— No, hát igazán ne higyjen el semmit, mert az ura nem engemet, csak a fiamat szereti, most is éppen a gyerek után nézek, hogy bevigyem, mivel nem tud el lenni nélküle: kimondhatatlanul szereti.

Diadalmas, ragyogó tekintettel hagyja ott a fiatal asszonyt: ha rossz házi életet kelthet közöttük, akkor könnyen megyen minden... hiszen nem Törzs Pali lenne az első, aki elhagyja a feleségét egy szép asszonyért! Igaz, hogy ez az ember nehezen hevül: akár egy boglyakemencze. De, ha jól befütik, tartja a meleget; úgy hát csak füteni kell minden módon!

Egy kifelé támolygó gajdos ivót könyököl félre az utjából, s úgy viszi vissza a gőzös ivóba kis fiát a »Pokol-csillaga«. Pali ott búsul egy félre-

eső, kis asztal mellett s onnan kiabál a czigányra, hogy húzza!

Csakhogy kezd már egyszer a lágymeleg lagymatagságod elkeseredésbe menni, — gondolja magában a szép Sára — és kis fiával együtt odaül szorosan Pali mellé. Megcsókolja és czirógatja a gyermeket, aztán mélyeket sóhajt hozzá; s az anyai szeretetnek ezen el nem halasztható nyilvánulását folytatja mindaddig, míg Pali a czigányról a gyermekre nem fordítja figyelmét, akkor bánatosan néz a szemébe, a gyermek fejét melléhez szorítja.

— Szegény apátlan kis teremtés, te!

Pali összerezzen; poharára nehezíti izmos kezét és szánó tekintetet vet előbb a gyermekre, aztán az anyára:

— Hát aztán, hogy esett csak az a történet?

A szép asszony ismét sóhajt; izzó tekintete odatapad a férfi szemébe és elkezdi beszélni élete történetét.

Mert éppen mint az Arankáknak és Piroskáknak mindig van készletben egy élettörténete, s mindig az érzékeny hallgatóhoz mérve, úgy megvan az a Pannák és Sáráknak is. Igaz, hogy a társadalomnak különböző rétegeiből merítik ezen megható történeteket: de azért alapjában mégis egyre megy, mert mindenikben világosan be van bizonyítva, hogy az elbeszélő teljesen ártatlan, soha sem bűnös, csak mártir, vagy szerencsétlen, már a szerint, a mint Arankának vagy Sárinak nevezik

őket. És az ilyen erkölcsös megható élettörténetek mindig ismétlődni fognak, míg az Arthurok, vagy Jancsik szivében gyöngéd részvétre lelnek.

IV.

Az anyós, gyors eszével, gyors nyelvével csakhamar kifürkészte, hogy miért szomorú a menye; Márton szomszéd nagy segítségére volt ebben. A szomszéd éppen akkor jött ki a korcsmából, mikor a »Pokol-csillaga« — Ilonával beszélt és hallott minden szót. Úgy hát ez a baj, gondolja özvegy Törzsné asszonyom; de azért nem jó ilyen szomorú arczokat csinálni, mert a férfi olyan csont, hogy hamar ráun a szomorú asszonyra; egy sem szereti a gyászvirágot, hanem a piros rózsának kedvelője valamennyi!

Neki is volt néha szivfájdalma, mert hát az ő fiatalságában is voltak pokol csillagai, csakhogy akkor pokolbelieknek nevezték őket, de azért ő nem adta bánatnak magát, nem csinált viszályéletet és jóra fordult minden. Most egyelőre nem akar tudni semmiről, s úgy beszél, mintha Ilonát is a gyermek utáni vágy bántaná.

— No, ti ugyan szép jövendőt készíttek magatoknak! Minden igaz ok nélkül bánatra hajtjátok a fejetek; hát olyan nagy baj az, hogy nincsen gyermek? Bizony még lehet untig, és ha a jó

Istennél úgy lenne felirva, hogy ne legyen, akkor is az okosság az, hogy belenyugodjék az ember, ne tegyétek fel egész lelketeket egy gyermekre, mert van azonkívül még sok minden a világon, amiért érdemes élni! Hány gyermeknélküli házaspárt ismertem én már, de azok mind megadták magukat sorsuknak, s még jobban vonzódtak egymáshoz, mert érezték, hogy öregségükre egymást kell támogatniok . . .

És amint így folytatta beszédét az anya, Pali még inkább elszomorodott az ő epekedő természetével és megszánta a feleségét is; részvéttel simogatta, hiszen a szegény menyecske nem oka . . .

Erre a hangra, tekintetre egészen megenyhült a menyecske szive; tehát az ő édes ura még sem tántorodott el tőle és úgy érezte, hogy tudna boldog lenni gyermek nélkül is, csak szeresse az ura, úgy mint eddig. De Palinál a feleség szerelme nem pótolhatja a gyermekhiányt, valamint nem pótolhatja azt semmi azoknál, akik egészen közel állanak a természethez; egy művelt egyént sohasem rohanhat meg olyan őserővel a gyermek utáni vágy, mint a nép gyermekét és nem is tudná megérteni azt az állati ösztönt, mely előtt minden egyéb közönyös az ivadékon kivül.

De már Pali tökéletesen érti a Bársony lova tombolását, nyerítését, a mit elkövet, ha kis csikóját kiviszik az istálóból és érti a Virág tehenet is,

hogy nem eszik és bőg, ha az ujszülött borjú nincs mellette: hiszen az nagyon természetes.

És Pali viszi bánatát az erdőbe, hátha az a sok kedves dolog enyhülést ad. Utjában elkerüli a gyermekeket; rajta ne szánakozzék senki, hogy még mindig a más gyermekét csókolgatja! Kerüli az embereket is, mert azok bizonyosan nagyon kinevetik, hogy a kis kalaphoz még mindig nincsen kis fiú. Oh, bár ne is vette volna azt a kalapocskát, most könnyebben türné a sorsát! Ki, ki az erdőbe!... de mind hiába! Az erdő sem olyan már többé, mint volt.

A csapáson áthalad az erdő felé, s fáradtan dől le egy fa alá. Feje felett vigan szökdécsel egy mókus és hegyes fogai közül kilátszik egy mogyoró fele. Úgy hát azért olyan víg, mert van akinek adja a mogyorót! Elfordul a mókustól és ismét csak az a kiáltás szól a szivéből: de hát mit ér ez az élet, ha nincs gyermek? Oh, Istenem! hát mi lesz akkor?

És az életére bocsátkozó sötétségben aprólékos dolgokat is lát, azok is kinozzák: van odahaza a padláson jól elrejtve egy nagy titokban készült kis bölcső, hátha az is nyilvánosságra kerül egyszer, úgy mint a kis kalap?

Nézi a tündöklő eget, de csak elkapja a tekintetét: neki ne ragyogjon, ha az imádságát be nem fogadta! Aztán belemerül a fa törzsébe: a kéreg hasadékai közül is bugygyan az élet, moz-

gás, szaporodás mindenütt! Feláll és a hegyi patak mellett leül egy nagy mohos kőre, innen legszebb az erdő, széttekint és úgy érzi, hogy már az erdő sem szép, elvesztette minden bűbáját, mióta a lombok között nem mosolyog a gyermek piros arczocskája. Minden, minden szint vesztett! Olyan szürkeség van itt is, mint akár csak a faluban.

A munka is robot-számba megy, elvesztette savát, borsát, izetlen!

És így kezd a szive pokollá válni, s ezt a poklot csak a másik »Pokol« bora, »Csillaga« enyhitheti.

A márcziusi nagy vásár itt van és Pali a feleségével és a borjaival ismét a vásártéren paroláz a vevőkkel és a vendégfogadóból, éppen mint tavaly, meglátja őket a fővárosi asszonyka és kisiet Ilonához; sebtében előadja, hogy az urának sürgős a munkája, ki kellett jönnie, így hát jött ő is, mert inkább beáll medvének, mint hogy magára engedje az urát.

— Hát a gyermekek? — kérdi Ilona — nem fáznak-e meg ilyen korán a havason?

Olga megnyugtatja a menyecskét, vagy talán önmagát, hogy azok fiuk, akik majd eljárnak a havasokra vadászni, hát csak szokják meg jó előre a hideget, aztán biztatja, hogy menjen be a fogadóba, nézze meg őket, hogy mennyit nőttek a télen. Ilona Olgával betér a vendéglőbe; Pali a vásárlókkal megindul a csapszék felé. A »Pokol«-ban már

javában huzza a czigány, de Törzs Pali mégis azt kiáltja: »húzzad jobban, keservesebben!« Előtte tele az üveg, mégis bort kér.

— Italt ide csillagom! — »Pokol-csillaga!«

Az emberem kezd jó utra térni, — gondolja a szép Sára — a mit a szépségemmel nem tudtam elérni, azt majd csak elérem a kis fiammal, meg a borral.

— Tüstént csillagom, Törzs Pál! viszem a legjavát: tudja, a búfelejtőt! Hej, ha úgy odatehetném a szivemet is, mint ezt a bort! nem engedném, hogy megigya, de szeretném, hogy kóstoljon belőle egy cseppet . . .

— Mit kóstoljam én a más szive baját, mikor az én szivem is úgy tele van bánattal!

— Szegény Pali! Be keserű is a mi életünk! Ami magának keserű, hogy nincs, az keserű nekem, hogy van. Megszakad a szivem azért a kis ártatlanért! Mi lesz abból, ha itt így nő fel mellettem?

Megtörli a szemét és lekönyököl az asztalra, Palival szembe; Pali részvéttel néz rá, aztán elkezdi vigasztalni és Sára mélyen felsóhajt:

— Áldja meg az Isten jóságáért, a melylyel felbátorít, hogy elmondjam az éjjeli álmomat. Ha nem hinném, hogy ettől az álomtól függ a szegény kis fiam jövője, bizony nem terhelném vele; de így bűnt raknék a lelkemre, hogy elhallgassam. Különös álomlátás volt az Pál, és én hiszek az álomba

... de nem tudok nyugodtan itt ülni, ha nincsen az ölemben az én édes kis fiam; tüstént itt leszek vele.

Kimegy és jól széjjel néz végig az országuton és meglátja, akit keresett; de nem a kis fiát, hanem a kis menyecskét, azt a gyámoltalan kis jószágot, aki olyan, mint a sült hal, hogy csak pirul és hallgat.

De hiszen csinálok én most neki olyan jelenetet, hogyha azt is szó nélkül eltüri, akkor úgy is meg kell az urának utálnia.

Szegény asszony — gondolja Pali, Sára után tekintve, — hogy félreismeri ezt a világ! Nem tudják róla, mint én tudom, hogy csak a gyermekéért él; ha botlott is egyszer, de most becsületes ... én sem hittem volna ezt, ha így közelebbről meg nem ismerem.

Sára bejő a kis fiával; rábizza az ivókat a szolgálóra és maga leül szorosan Pali mellé az elkülönített kis asztalhoz; térdére ülteti a gyermeket és kitérés nélkül röviden elmondja az álmát: azt álmodta, hogy a kis fia egy virágos réten járt s szőke kis feje ki sem látszott a vadszegfük és harangvirágok közül, egy kutya mégis észrevette és rá vicsorgatta fogait, ugatni kezdett, mi közben a gyermek felé tartott. Az anya — természetesen kétségbe volt esve és kezeit tördelte, a mint ezt hasonló körülmények között az ember el is várja! — Ekkor, egy öreg ember, hagyományos fehér sza-

kállával, csak előtte termett, mintha a fellegekből vagy mintha a földből bújt volna elő és szólott, ekkép:

— Te szegény anya, sok az irigyed, s ennek okán sok ellensége van máris a gyermekednek, de én mutatok neked egy módot s az meg fogja óvni fiadat minden rossztól, úgy, hát hallgasd meg szavaimat, s ha jó anya vagy, cselekedj a szerént. Van a vidéken egy házaspár akinek nem is volt, nem is lesz soha gyermeke; de azért ládájukban őriznek egy kis kalapot, ha az a gazdátlan kis kalap a te fiadé lenne, akkor ugathatja a kutya, soha sem fogja megharapni, kerülgetheti a betegség, de nem fogja leverni. És amint ezt mondta a hószakállu vén ember, eltünt, de a vad szegfűk és harang-virágok mind megszólaltak és mind azt mondták: ha jó anya vagy, meg fogod keríteni azt a kis kalapot! A kis fiú pedig összetett kezekkel, mint egy kis angyal, nézett a szemébe és kérte:

— Édes anyám, ne hagyj el! Szép Sára oda teszi kezét a Pali vállára, könyes szemeivel szemébe néz és szivhez szóló hangon mondja:

— Gondolja el Pali, ha egy kis fia lenne s az összetett kezekkel mint egy kis angyal kérné, ha csak álmában is, egy olyan dologra, melytől a boldogsága függ, mit tenne? Látja, Törzs Pál, én feláldoznám a mennybeli jussomat is, csak hogy ahhoz a kis kalaphoz juthassak.

Nem tudom bizonyosan, de úgy tetszik nekem, mintha egyszer, régen hallottam volna arról, hogy maga vett egy kalapocskát; tehát ha az igaz, akkor mindenre kérem, ami ezen és a más világon szent előtte, hogy azt a kis kalapot adja ide ennek a szegény, apátlan kis teremtésnek, mert látja, én szentül hiszek az álomban!

Bort tölt Palinak s mikor az felhajtja, ölébe teszi a kis fiút, s mikor látja, hogy a feleség éppen az ajtóhoz ért, fehér kövér karját a férfi nyaka köré fonja, lehajol a kis fiúhoz s úgy suttogja — kérd, szegény kis fiam, te is a jó Pali bácsit, hogy hozza el neked azt a kis kalapot.

— Elhozom, Sára, hogyne hoznám! Miért is tartsam ott tovább, a világ csúfjára? . . .

Ez alatt Ilona az ivóajtójához ér és amit meglát, az összeszorítja szivét — tehát mégis igaz! Pali megcsalta őt! Elsápad és oda támaszkodik az ajtófélhez; úgy érzi, hogy meg van merevülve; pedig nem akar ott állni: az ivók ne lássák a feleség szégyenét! Nem tud elmozdulni onnan, csak a tekintetét fordítja el, mintha nem látna semmit. A »Pokol-csillaga« úgy hajol le kis fiához, hogy feje a Pali mellén nyugszik és félkarja még szorosabban öleli a férfi nyakát: No, ezt már csak el nem simíthatjátok oda haza! — gondolja és oda sug Palinak:

— A felesége most is, mint máskor, itt leskődik az ajtóban: látja Pál, most megmondhatná

neki, hogy aztán ne szóljon ellent és adja ide azt a kis kalapot . . .

Leskődik? az ő felesége, utána leskődik!

Felforr a vére, utána ne leskelődjék senki!

Az ajtó felé fordul, de Sára le nem veszi karját és tekintete oda villan a feleségre:

— Látod!

Pali ingerült hangon szól:

— Ilona! jőjj közelebb! No gyere hát, ne félj semmit a »Pokol«-ba jönni, hiszen te sem vagy angyal, ha az urad után leskelődöl!

— Magához hiv akkor, mikor a »Pokol-csillaga« a nyakát öleli, én uram Istenem, el ne hagyj!

— No hát Ilona, tudd meg, hogy a veszendőben levő kis kalapot . . . tudod már te melyiket? oda igértem ennek a szegény fiúnak. — Érzi, hogy nem jó az, amit mond; de már csak nem teheti magát nevetségessé Sára előtt, aki végre is anya, s a gyermeke boldogságáért mindenre kész? Aztán a borból is több volt már kelleténél, felhevült hangon, gyorsan veti oda:

— Megigértem, hát el is hozom azt a kis kalapot, érted!

Mintha villámütés érné, úgy összerezzen a szegény fiatal asszony, s egy pillanat alatt visszanyeri egész ruganyosságát.

Szelid tekintetét valami ismeretlen, ellentállási ösztön korbácsolja: érzi, hogy nem fogja engedni azt a féltve őrzött ereklyét: nincs az a

hatalom, ami erre kényszeríthetné. Határozott tekintettel felnéz az ura szemébe és szokatlan erélylyel mondja:

— Pali! azt a kicsi kalapot nem adom. Különben most meg sem tudja ítélni, hogy mit kíván, elszéditette a bor, meg . . .

Elhallgat, arczát sötét pir futja be, szelid tekintete szikrákat szór; felébred benne a megcsalt feleség: az asszony, s az mondatja vele a heves szavakat:

— Ha a szeretője fiának kalap kell, vegyen neki, de ne kívánja azt, ami másnak volt szánva, mert azt nem adom!

— Nem adod?

— Nem!

— Törzs Pál, ne erőltesse a dolgot: szól, macska meghunyászkodással a szép Sára és többet nem tud mondani, úgy sajnálja a kis fiát, akit könyező szemekkel össze-vissza csókol.

Ez éppen elég a felborozott, felültetett embernek. Talpra szökken, az asztalra üt:

— Ilona! Isten engem úgy segélyen, hogy az a kis kalap itt lesz holnap ennek a kis fiúnak a fején, érted!

— Annál jobban is megsegélheti! És a feleség megfordul s biztos léptekkel távozik s az ura utána kiáltja:

— Asszony! Válassz köztem és a kis kalap között! Érted? Válassz!

Aztán visszaül az asztalhoz.

— Ejh, bort ide!

— Itt van szegény jó Pál . . .

— A szegény jó Pál felnéz a szép asszonyra:

— Sára! Hallottad, mit mondott az az asszony?

— Hallottam, azt mondotta, hogy én a te szeretőd vagyok.

— Azt »Pokol-csillaga«, azt mondta a feleségem, hogy te a szeretőm vagy! . . . Tölcs »Pokol-csillaga« így, így . . . lásd, eszembe sem jutott volna . . .

V.

Ilona az avaron át felér a dombélre, hol három év előtt a csergalagonya füzéres virága rájuk hullatta fehér szirmait és a kis kalap ott volt előttük a selymes füvön, hol a vad szegfük lángoltak és a kis harang-virágok csillingeltek . . . éppen itt ültek és minden aranyos fényben ragyogott . . .

Szivéhez kap és eszméletlenül terül végig a kopár földön. A talaj hűs és nyirkos, gyorsan eszméletre téríti a szegény teremtést; de tagjaira ólomsúly nehezül, azt hiszi, hogy nem tud megmozdulni — jó is lenne itt maradni, örökre és nem tudni semmiről . . . de akkor elvinnék a kis kalapot!

Talpra szökik — nem, azt nem adja! Ez az egy, ami még megmaradt boldogságából, nem adná oda senkinek, hát még annak az asszony fiának!

Tagjai ismét visszanyerik ruganyosságukat és gyorsan halad előre, a vasszinű lombtalan bokrok között. Istenem! mennyi virág ringott ezeken akkor, s most milyen kopár minden. De hátha most is úgy viritanának, kevésbbé fájna a szive? Bizony nem, mert nem lesz már előtte többé semmi szép ezen a nagy világon!

Mikor haza ér, anyósa el van foglalva a jószággal, csak Borist találja a szobában. A hanyatló nap ráveti biboros fényét a fiatal leányra és a menyecskének az az első gondolata, hogy milyen szép ez a leányka és mégis meg fogják csalni: hiszen minden embert megcsalnak!

— Egyedül Ilona néne? Hát Pali bátyám hol maradt? — Kérdi a leányka és mikor meglátja az Ilona halvány arczát s azokat a mélységes kék karikákat a szelid szemek alatt, megdöbben, s részvéttel tudakozza, hogy mi lelte?

— Fáradt vagyok, Boriska, nagyon fáradt... hoztál-e már estére fris vizet? Nagyon szomjazom.

Boris még nem hozott vizet, de erősen fogadkozik, hogy tüstént itt lesz vele.

A menyecske megsimogatja a kis leány hamvas arczát:

— Te mindig jó voltál hozzám, az Isten

áldjon meg érte! — Aztán amint utána néz, ujból hozzá teszi: — Jó is, szép is, és mégis meg fogják csalni; szegény leány!

Összerezzen, gyorsan visszafordul és felnyitja menyasszonyi ládáját, belenyul, s nyomban ráakad a rejtegetett kedves portékára. A kis kalap hervadt bokrétája megzörren és száradó szénaillatot terjeszt; az emlékek raja ujból körülzsongja szivét, feje szédül: nem, nem szabad most elgyöngülni, mert akkor ez a drága, kedves kis kalap, boldogságából fenmaradt ezen egyedüli részecske, holnap már ott lenne a »Pokol-csillagá«-nál! Sebtében egy piros selyem kendőt borít rá, — abban vitték volna keresztelőre a kis kalap tulajdonosát — és gyorsan odahagyja a házat.

Mikor a kis leány megérkezik a fris vizzel, édes anyja azzal a kérdéssel fogadja, hogy hol van Ilona! ki járt a ládájában?

És mikor megtudja a dolgot, rátámad, hogy miért is megy vizért? Hiszen már tudhatná, hogy mindig meg van az oka, ha vizért küldik! Aztán a ládához megy, kiszed minden darabot s amint megsimogatva, összefogva visszarakosgatja, mind csak azt mondja:

— Szegény, szegény menyecske! — Ezzel fogadja a fiát is, amint az éjfél táján, mámorosan haza kerül. Aztán nehéz szavakat sujt hozzá: — Így pusztitják el a jó asszonyokat a haszontalan férjek egy-egy pokolbeliért.

Pali a ládához lép, kiszór belőle mindent, aztán kiegyenesül.

— Úgy, hát a kis kalapot választotta és nem engemet! Jól van Ilona!

Megfordul, kapja a kalapját és távozik. Közben, közben ismétli:

— Úgy, hát a kalapot választottad! Jól van, hogy választott közte.

— Pokol csillaga! nem lesz a fiadnak kis kalapja, de helyette itt vagyok én!

Hiszen én is úgy akartam! gondolja a szép Sára felvillanó tekintettel. Aztán volt gondja rá, hogy a módos gazda jól érezze magát nála. De a mámor első napjaiban felette sokat gondolt Pali a kis kalapra és a tele poharát több izben csapta az asztalra:

— Úgy, hát annak az asszonynak kedvesebb volt a kis kalap, mint a párja!

— Néhány nap mulva a sógora nyitott be.

— Pali! csak nem dőzsölsz itt világ csúfjára? Ládd, már is úgy lesuhadt a becsületed, mint alkony előtt a nap.

— Az nem a te bajod! Nekem pedig ne prédikálj!

De a sógor addig-addig csalogatta és olyan csoda-dolgokat beszélt a kis Jánoskáról, mig a végén magával vitte. Az uton egyszer csak hozzá fordult.

— Hej Pali! bizony nagy bünt raktál a lel-

kedre! Ezért a roszféléért elpusztítottad a jámbor, jó feleségedet. Semmi módon nem tudunk nyomára lelni, ki tudja, hogy végezte az életét szegény!

Pali egyszerre kijózanodott. Erre a borzasztó lehetőségre eddig nem is gondolt! Az agyába is, a szivébe is mintha meghevített nyársat szúrtak volna. Meredten állt meg és zavart tekintetében rémület volt. Sógora hiába unszolta, hogy menjenek már, csak állt és nézett, míg vontatva tompán mondta:

— Az erdőbe megyek! Letért az utról és ment. Egyszer csak maga előtt látta a kedves erdejét teménytelen csonka törzsével; megborzongott: hiszen ez egy temető! Nézte, nézte és egy hatalmas kiáltásban tört ki:

— Elpusztítottam, elpusztítottam a páromat! — Megijedt a saját hangjától és futni kezdett. Lónyerítést hallott, homályos tudattal rájött, hogy az a Bársony, elkerülte; a tisztáson legelésző teheneire sem nézett, csak ment beljebb.

Egyszerre ott látta maga előtt azt a csoda szép hatalmas forrást, mely az egész falu büszkesége, mivel hogy ily forrás nincs több heted-hét vármegyében. Zöldes szikla mederből, mint egy fénylő, fekete aczélkéve, visszahulló kalászokkal, olyan alakban tört fel a gazdag viztömeg.

Csak a viz enyhítheti ezt a gyehenna lángot — gondolta Pali és mohón hajolt a forráshoz,

de szomjas ajka még nem is érintette a vizet, egyszerre csak visszahanyatlott. és elfedte szemét. Ott van! Ilona ott van a forrásban, látta csillogó, fekete szemét, kibomlott, fényes fekete haját. Hogy mennyi ideig lehetett így, eszméleten kivül, azt soha sem tudta meg ő; mikor magához tért, ott volt a »Pokol«-ban a Sára hűséges ápolása alatt.

Gyönyörü tavaszi verőfény ragyogott és Pali azt mondta, hogy már nem beteg, kiment a korcsma udvarára.

A kis fiú ott játszodott a kút körül, a nap felhevítette, mely állapoton úgy könnyített a gyerek, hogy beleült a mocskos réczetóba, s egy cserépdarabbal öntözte magát a sáros léből.

Pali csak összeborzongott: már előbb sem tudta megérteni, hogy ha minden gyermeket szeret, mért nem szereti éppen ezt? Utálja a kis kalap óta, utálja! de most végtelen undor fogta el és szédülve rohant be:

— Sára, nesze ez a kés, vágd el annak a csunya békának a fejét... jaj! arra akartad te tenni azt a kis kalapot?... Ha nem cselekszed meg, majd elvágom én! És amint azt mondta, végig esett a padlón, ismét elhagyta az eszmélete.

Az édes anyja is beteg volt oda haza, hát csak engedték a maga utján a boldogtalan, megtévedt férfit.

És Pali egy nap megtudta, hogy a felesége él, ettől kezdve megszünt hagymázos állapota, de

hajdani szelidsége nem tért vissza, valami elkeseredett szilajsággal duhajkodott és a szép Sára — ha nem is volt minta-anya, a kis fiát féltette tőle, hátha egyszer nem őt tiszteli meg azzal a szives bizalommal, hogy itt a kés, vágd el a fiad nyakát és elvégezi maga? Ez annyira rémítette, hogy nem furfangoskodott a Pali ott tartásában: ha nem is hosszú pórázon, de engedte, hogy közben a sógoránál is üljön, ahová vonzotta a testvére kis fia.

— Gyere, gyere kicsi Jánoska, te az én véremből való vér vagy, téged szeretlek csak úgy mint hajdan és magához szorította a gyermeket.

— No, ha szereted a fiamat, akkor tedd meg az én kedvemért Pali, hogy jer haza édes anyánkhoz.

Sok kérésbe került Annának, míg egy párszor haza tudta csalni! de nem volt otthon maradása; az édes anyja tekintetét, meg azt a szobát, melyben Ilonával élt, nem tudta elviselni. Inkább vissza a korcsmába, mint ide.

A havasok mélyén harsogó, kristály tiszta folyó kanyarulatánál áll az a bájos nyaraló, melyben a szegény fiatal asszony menhelyet lelt. Már több hó óta van itt, a gyermekek mellett, és úgy el tudja rejteni mély bánatát, hogy a kis fiúk csak szelid mosolyát ismerik és imádják.

Olga pedig mindig azon töri fejecskéjét, hogy miként állhatna bosszut ezért az áldott teremtésért? Végre valami határozat-félére jött. A férj

tudja, hogy hol van a felesége, valamint ez a szegény asszony is tudja az ura cselekedeteit. Marczi szomszéd, amíg le nem ütötte a betegség, minden szombaton erre-felé vette utját, hogy meglássa Ilonát és elsopánkodhassék a szegény megtántorodott Palin, aki a »Pokol«-ban éli világát. Hej! mire is viszi az embert a bánat, mert lásd Ilona, ha egy gyermek lett volna . . .

Olga közbe szólt:

— Hát most, ilyen elzüllött állapotában is, úgy epekedik a gyermek után?

És mikor megtudta, hogy éppen úgy, akkor a bosszú terve megszületett. Vár még egy darabig . . . no addig, amíg inkább szembeötlő lesz a dolog, s akkor elviszi magával Ilonát Szegesre, hadd lássa meg így a hűtlen férje.

Egyelőre ez is jó bosszú lesz, majd a többit kieszeli azután, mert bosszulatlanul semmi esetre sem maradhatnak — mármint Ilona és ő!

VI.

És eljött az idő, mikor a havasok mélyéből bátran elő lehetett hozni a kis menyecskét és mutatóba vinni a vásárba. Olga egy kis kosarat adott a kezébe és megindult vele keresni olyan dolgokat, melyek a szegesi városon sem voltak, se nem lesznek soha.

— No, hát ha az nincs amit óhajtok, keresünk valami vadat Ilona.

És nemsokára akadt egy vadra, melyet éppen vadászott. Ott állott a »Pokol« nyitott kapujában és a tekintete egyszerre megváltozott.

Nyugodtan szemlélhette Olga, úgy sem látta az őt. Nem látott senkit, csak egy kis kosarat vivő fiatal asszonyt! Azt aztán úgy megnézte, hogy felordított bele: arcza eltorzult, aztán olyan sáppadt lett, mint a varrottas ingujjának a fodor vászna; tekintetében rémület és meghökkenés látszott . . .

No, elég volt ennyi neked: — gondolta Olga és eltüntek a sátrak között. Pali pedig úgy hajdon fővel, amint ott állott, rohant hazafelé. Tomboló szilaj érzések hajtották: jobra, balra lökte maga előtt a vásárosokat, akik tisztára észrevették, hogy az esze után fut, mert hát azt vesztette el a boldogtalan.

Abban a felfedezésben nem gondolt egyébre, csakhogy az anyjához fut, annak kell tudnia a dolgot, most csak az tanácsolhat. Nem féli a haragját, a tekintetét is kiállja . . . Senki, senki más meg nem érti!

Eltikkadva ért az udvarukra:

— Édes anyám! — kiáltotta, aztán szivére szorította kezét, s úgy tántorodott a szobába.

— Ismét, ismét ittál Pali. Bizony rossz vége lesz ennek, s itt az ideje, hogy kimondjam — mert hát szüléd lennék, vagy mi? hogy nem tűrhetem

tovább ezt a viseletet! A hugodra is szégyent hozol azzal a pokolbelivel . . .

A huga éppen akkor lép be és Pali hozzáfordul:

— Adj egy korty vizet, mert különben mindjárt megfulok!

— Édes anyám, láttam Ilonát és . . . és . . .

— De hideg vizet hozz, kis hugom, tudod a csorgóról . . . Boriska! jer előbb ide . . . áldjon meg téged az Isten! te mindig szeretted Ilonát, úgy-e, hogy szeretted? — Megcsókolja, aztán ismét küldi, hogy csak menjen gyorsan vizért.

— De már igazán nagy láza van Pali bátyám! — és a korsó csörren s a leányka elfut.

Pali szólani akar, de hangja elful és könyei megerednek; forró fejét anyjának mellére hajtja és sir.

— De hát mi bajod? Beh meg is vert téged a haragvó Isten, szegény fiam!

— Édes anyám, most már én lehetnék a legboldogabb ember, de összeromboltam az egész életemet! Megtántorított a keserűség, most már mit csináljak, édes anyám, mit csináljak?

— Legelőbb is beszéld el, édes fiam, mely bajod azon kivül, amit eddig cselekedtél?

— Az a bajom, édes anyám, hogy nagyon szerencsétlen vagyok: szeretném agyba-főbe ütni a bolond fejemet! . . . ne, ne mondja, hogy szelid természetű voltam; ott volt bennem az a vad állat

mindig, aki most úgy marczangol . . . nem lehet azt édes anyám kibeszélni, ami itt van a szivemben: felgyújtottam a fejem felett a saját házamat!

És így beszélt tovább, mely beszéd után csak egy anya tud eligazodni; az özvegy rögtön tisztába jött a dologgal, és felsóhajtot.

— Szegény menyecske! Látod, Pali, én sejtettem a dolgot . . . nem mert a lelkem szólani, nehogy ismét csalódjatok: meg akart egészen bizonyosodni . . . na fiam, ugyan rosszkor keserítetted úgy el szegényt . . . Hát ne nézz ilyen kétségbeesetten rám, mert még el találom felejteni minden hibádat . . .

— Felejtse is el, édes jó anyám és mondja meg, mitevő legyek? Eddig azt hittem, hogy nekem van okom a neheztelésre, amiért elhagyott: most már érzem minden hibámat és félek, hogy soha sem fog megbocsátani az a szegény asszony . . . mit csináljak, édes anyám?

— Menj hozzá, mondj el neki mindent.

— Nem, nem lehet édes anyám félek a tekintetétől. Félek, ha egyedül találom, félek ha vele van, — mert mindig vele van, azt mondja Márton — az asszonya . . . inkább izenetbe kérem meg, hogy felejtsem el mindent és jőjjön vissza.

Ha favágásra nincsen is már ereje Márton szomszédnak, de egy üzenetet elvihet.

El is vitte, de nem találkozott Ilonával, azt mondták, hogy beteg. És erre Pali egyszerre ki-

mondhatatlan rettegést érzett: hátha meg találna halni? Akkor ő sem élne tovább!

Kiment az erdőbe és százszor végiggondolta házas életük minden örömét és el nem tudta képzelni, miként feledkezhetett ő meg mindenről és végtelen undort érzett úgy önmaga, mint a Pokol csillaga iránt.

A szombat estvéket ott töltötte az öreg favágó háza előtt, aki immár megerősödött annyira, hogy legalább kérget hánthat a havason. Ha az öreg későbbre jő egy fél órával, Palit szilajjá teszi a nyugtalanság és akkorákat kurjant a hazatérő nyájra, hogy a csordás csak rázza a fejét: — Tisztára megbomlott az az ember!

Végre a szeptemberi vöröses alkonyatban ott biczeg az öreg favágó sötét alakja.

Pali hozzárohan:

— Ke' is jobb lenne halálnak, mint hirhozónak! Teremtő Isten, mióta várakoztat! No, hát szóljon már: mit tud? Mi izenetet hoz?

— Szólok, ha nem zaklatsz felette nagyon! És nem szól, csak ballag az utcza ajtója felé, ott leül a kis padra, egyet nagyot szusszan, azután kotorászni kezd a csizmája szárában, előhúzza kurtaszárú pipáját és oda tartja Pali elé:

— No, hát nincs egy pipára való? (Mintha csak ki akarná szenvedtetni a közlendő hirért).

— Száz pipára valót adok, csak beszéljen már! Meggyógyult az az asszony, mit tud róla? . . .

Márton szomszéd, tüstént felborítom a padjával együtt, ha még sem szól!

— Hát ki mondta, hogy nem szól? Nesze, azzal a taplóval fogj tüzet, ezt neked hoztam. Úgy kaptam, hogy . . . no, no, ne bolondozz hát, beszélek: van ott fenn egy nagy kőszikla »Sátor« a neve, az előtt ült Ilona, mesét mondott két kis fiúnak, arra-felé tarték és kérdeztem: nem izen valamit a falúba?

— De izenek! monda és úgy kigyúlt az ábrázata, mint a rózsa. — Jőjjön Márton bátya. Mentem két lépést, mire ott voltunk a »Sátor«-ba és a »Sátor«-ba vala egy kis bölcső is.

Ilona rátette a kezét, ezt mondván:

— Mondja meg a szomszédjának, hogy kár lett volna a kis kalapot elajándékozni, mert ime gazdája akadt!

Csak ennyit mondott.

— Látta? Márton bátya, igazán látta a gyermeket?

— Isten engem úgy segélyen!

Pali gyorsan félrefordította a fejét, hogy kicsorduló könyeit ne lássa senki . . . Lelkét hálaadó ihlet szállta meg és pár perczig nem tudott szólni. Mikor a »Pokol« kapujában megértette a »reménység«-et, valami fékezhetetlen szilajság tombolt a vérében és most, mikor a teljesedést tudta meg, szive reszketett az alázatosságtól. Szeretett volna leborulni a szegény öreg szomszéd előtt és úgy

adni hálát a boldogító hirért. De a helyett megragadta a kezét s úgy nézett a szemébe, aztán szólt:

— Márton bátya, érti, fiam van! Édes jó szomszédom, befogom a Bársonyt meg a Csillagot, és üljön fel a szekérre és menjen vissza a havasra — látja, én szégyellek a szemei elé kerülni Ilonának — és kérlelje addig a feleségemet, amíg csak vissza nem jő. Mondja meg, hogy átkozom azt az órát, mikor a »Pokol«-ba léptem! de amióta megláttam a vásárba és megértettem az állapotát, arra-felé sem néztem és mondja meg ... Szóval sok, sok mindent izent Pali; de a válasz nem volt hosszú.

Most azoknak van szüksége rá, akik akkor fogadták magukhoz, amikor nem volt hova hajtania fejét; akik ápolták betegségében, így hát el nem hagyná azokat az áldott embereket, még akkor sem, ha hinne a Pali fogadkozásában.

— Legalább a fiamat adná ide! — És más nap a szomszéd ismét követségbe indul.

Pali nem bánja, ha Ilona már éppen olyan háladatos akar lenni, maradjon a havason, míg a mérnökék elutaznak, csak a kis fiút adja haza. A Pali nénje fogja szoptatni, Pali pedig úgy ügyel rá, amint gyermekre még soha sem ügyeltek.

Hogy a gyermeket haza nem adja, azzal tisztában volt Ilona; de hogy ő maga visszamenjen-e majd őszszel, azt nem tudta elhatározni; közte és

Pali között ott állott a »Pokol-csillaga«, azt a szép asszonyt, ha már megszerette egyszer az ő ura, nem fogja elfelejteni; ő pedig nem akar egy szeretővel osztozni a férje szerelmén! Megtetszett egész alakján, hogy nagyon szenved, pedig már az anyaság reményében kezdett nyugodtabb lenni. Ugyan mi jöhetett közbe, puhatolódzott asszonya, aki egészen magáévá tette a házas felek ügyét és tervre tervet szőtt, hogy miként állhatna boszút, azért a szelid, szép asszonyért, mintha az egész férfinemet kellene megbüntetni ebben az egy férjben.

Ilona elmondta, hogy Pali a gyermekét kéri, s amíg előadta a többrendbeli üzenetet, Olga egészen felvidult: készen volt a terv, melegen veregette az Ilona vállát, hamiskásan mosolygott, aztán odahajolt hozzá.

— Ilona! megboszúljuk magunkat, visszacsaljuk az urát.

A feleség szive nem mondott ellent, hogy a boszú édes mérgéből egy cseppet kóstoljon, de mikor megtudta a tervet, ingadozni kezdett. Olgát az ingadozás még inkább buzdította és olyan hevesen ostromolta Ilonát s a végén, meg is támadta:

— Különben az első gondolat a magáé volt; hát nem maga izente-e az urának, hogy van a kis kalapnak gazdája?

— Akkor úgy rám zúdult a nagy keserűség, hogy nem birtam vele és azért mondtam azt, azóta százszor megbántam . . .

— Csak bánkódjék tovább, szép galambom, ha úgy tetszik, de én a tervemtől el nem állok! A maga urának ennyi bünhődés dukál, ezzel aztán tisztáztak, s ezután élnek együtt boldogan.

— De meg fog gyülölni ezért a csalásért.

— Hát maga meggyülölte-e ezért a nagyobb csalásért?

S mikor a feleség emlékében felujul a »Pokolcsillaga«, amint fehér karjával átöleli a Pali nyakát, akkor ez a látomány egészen az Olga malmára hajtja a vizet; — tegyen amit akar, ha már azt nem teheti meg nem történtté!

És a kis mérnökné másnap csak azt várja, hogy a férje munkába álljon — mert olyan szőrszálhasogató, komoly ember orrára nem való ez a jó tréfa! — azonnal kocsira ül egy oláh-menyecskével s egy pólyás babával és gyorsan elhajtat.

Az oláh menyecskének legnagyobb vágya immár teljesülőben van: a szegesi vásáron választhat magának egy üsző-borjút, ha a fiát két hóra Palinál hagyja, aki úgy fogja ápolni, mint a maga gyermekét.

A kocsi megáll Törzsék háza előtt:

— Szólítsák ki Törzs Pált, mert haza hoztam a kicsi fiát, — mondja olyan hangosan Olga, hogy pár percz alatt összefut az egész utcza, Pali pedig felkiált:

— Valahára, valahára! és karjaiba kapva a gyermeket, szivére szorítja, forró csókkal borítja

és olyan dolgokat mivel, hogy édes anyja megütközve néz rá.

Bizony még eltéveszti az eszét!

— Gyermek-bolond, gyermek-bolond!

Sugdossák körülötte, miközben az atyafiság megállapítja, hogy a gyermek éppen olyan, mint az édes apja.

— No, ládd, milyen jó lesz a gyermek sora? — sugja Olga a menyecskének.

— Lehet; de nem adom!

— Flórika ne bolondozz, hallgass ide: csak egy hóig hagyd itt és két borjut kapsz!

Tehát a borjúhoz toldottak még egyet, s a hónapnak elvették felét! A kitoldott borjú s a megröviditett idő hatással volt és a kocsi elrobogott egy nevető s egy siró asszonynyal.

VII.

Ilona másnap sáppadtan, kisirt szemmel lép be asszonyához:

— Nem helyes, amihez beleegyezésemet adtam! Az az ember igaz, hogy megcsalt engemet, de azért nem türhetem, hogy egy idegen gyermeket csókoljon a magáé helyett: elég volt a csalásból már ennyi, még ma megizenem neki az igazat.

— No, biz ez rövidke boszú lenne, várjon Ilona, legalább egy hetet.

— Egy órát sem várok: ma megyen itt át Márton szomszéd, tőle megizenek mindent.

A szomszéd csak másnap reggel indulhatott hazafelé, s az nap délutánján Ilona a kis bölcsőre borult:

— Azóta édes apád tudja a csalást és sohasem fogja azt megbocsátani... ezzel meggyülöltettelek téged is, te szegény ártatlan teremtés!

Aztán felemeli halvány arcát, fekete szemeiben könyek ragyognak, megfogja a gyermek picziny átlátszó kezecskéjét, gyöngéd csókkal érinti:

— Különben úgy sem lettél volna te kedves neki soha, hiszen leány vagy!

*

Oda haza, az akáczfák alatt, a boldog apa százszor fölvette, összecsókolta, aztán ismét letette, hogy ujból fölkaphassa a kövér kis fiút. Mégis csak jó az Isten, hogy teljesítette hő vágyát, neki, a bünös embernek... megdöbbent; de vajjon nem fogja-e gyermeke által büntetni az apát?... Úr Isten, megőrülne, ha ezt a gyermeket valami érné! Hiszen a mióta csak eszmél, minden gondolatát az édes kis fiú reménye melegítette át!

Aztán ő nem volt vétkes, amíg felesége el nem hagyta, csak akkor merítette alá a keserüség... és minden mentséget kigondolt hibájára, csakhogy a gyermeket e miatt ne érje valami rossz. Külső dolgait sebtében végezte, hogy ott tölthesse idejét

a kis bölcső mellett, melyben oly édesen szendereg a gyermek. Féltette nénjétől, aki táplálta, féltette édes anyjától és hugától, akik lépten-nyomon kitakarták a »fiút«. Szerette, hogy így szeretik, de azért le nem győzhette a féltékenységét.

— Nincsen semmi baja? — kérdezte, valahányszor a szobába lépett.

— Se baja, se dolga nincsen egyéb, csakhogy nőjjön és legyen belőle egy jóravaló ember ... olyan ember, édes fiam, mint te voltál ...

— Tudom meddig érti, édes anyám ...

Pali elszomorodik; de azért boldog, mert mégsem üres a háza, van a faragott bölcsőnek s a kis kalapnak gazdája és neki — fia, fia van!

A nagy boldogság tartott két egész napig: a harmadik nap reggelén ott állott a kis bölcső — üresen, hogy a gyermekből mi lett: senki sem tudta. Pali őrültként futkosott mindenfelé.

— Ennyi őrző szem közül más el nem lophatta, csak az édes anyja! — Mondja özvegy Törzsné — és fiam, ne is csodálkozzunk ezen, mert bizony én is visszaloptalak volna tégedet, ha éppen a hétfejű sárkány is őrizett volna! Mondhatom Pali, hogy megbotránkoztam azon a menyecskén, amikor ide adta a gyermekét, most már helyén valónak találom, hogy visszalopta.

De Pali már nem hall ebből a beszédből semmit: rohan előre. Soha sem volt a havasokon,

mert mindig az erdő tartotta fogva; de azért bizton rátalál arra, akit keres.

Most már nem fél a szelid tekintetétől; nem szégyenli magát, mert minden érzését egyedül az uralja, hogy tőle elvették a gyermekét, s azt nem fogja engedni.

*

A sötétzöld fenyvesek sürűjében, a nyaralón is túl, van egy természetalkotta sziklacsarnok, melyet az emberi izlés úgy varázsolt át kellemes pihenő helylyé, mintha csak a természet ős műve lenne: esőben, zivatarban ide térnek be a két kis fiúval.

A sátor szikla-oldalait bársonyos moha fedi, íves mennyezetére örökzöld repkény kúszik s ebből a vastag levelü repkényből van szőve az a nehéz függönyzet is, mely a nyilásokat födi: minden alácsüngő repkényfüzér egy-egy függönyszárny.

A hegycsoportozat kéklő nyilásain át a nyugvóra térő nap bibora oda hull a sátor előtti mohára és a két kis fiú ilyenkor mindig azt mondja: — Ilona jőjjön, fogjunk aranyos bogarakat, aztán mondjon hozzá mesét. — És kövér kacsóikkal amint le-lenyomják az aranyfényben sziporkázó mohát, tekintetök odatapad a fiatal asszonyra, aki szeliden mesél az aranyos bogarakról és gondolata messze jár innen: beröpül abba a kis házba, ahol egykor szintén ilyen aranyfényben ragyogott minden . . .

— Na, most már szedjünk gyémántgyöngyö-

ket, aranyos bogaraknak! Jőjjön, Ilona, mondja el a gyémántgyöngy mesét!

A mohás kis térségen túl egy csodaszép forrás szórja gazdagon felbuggyanó gyöngyeit a kék nefelejtsre.

Most már a napfényből szőtt bogárkákhoz gyémánt harmatcseppeket szednek a fiúcskák és Ilona mondja a mesét és szaporítja a gyémántgyöngyöket s a gyermekek elhiszik neki, hogy azok az alágördülő könyceppek mind odatartoznak a gyémántos meséhez . . .

És a gyémántgyöngyök hullanak akkor is, midőn a két gyermek nem szedi mesére: ha az éj ráborul a tájra és a fenyves búgó sóhajtása betölti a völgyet, akkor a fiatal asszony is ráborul a kis bölcsőre és a gyémántcseppek aláperegnek és a hűtlen férj és elhagyott otthon nagyon fáj a szivének.

Az őszi alkonyok már hűvösek és a kis mérnökné eljő a fiai után és biztatja Ilonát is, hogy vigye a lakba az ujszülöttet, mert a sziklasátor sem meleg már ilyenkor.

Mindenütt hideg van — gondolja Ilona, amint magára marad — nagyon hideg van! és elfedi szemét, aztán megfordul, hogy a bölcsőhöz menjen. A harmatos mohán egész a sátorig egy hosszú árny repes, szétnéz: sehol senki; de mégis ott fenn a sziklák között áll egy férfi. A szive nagyot dobban, a férfi pedig nyaka-szakadtából törtet lefelé, aztán egy hatalmas ugrással előtte terem.

— Hova tedted a fiamat!?

Teremtőm, hová változtattad ennek a férfinek a hangját, tekintetét? Eddig olyan volt mint a szelid bárány s most olyan, mint a felbőszített bika! Tekintete rátapad: beh szép férfi! aztán elkapja szemét, mert ismét előtte van az a gyötrő kép, mikor a »Pokol-csillag«-ának fehér karja odasimult az ő ura nyaka köré és keserűen veti oda:

— Én nem tudok a fiáról semmit! — Agyában pedig megvillan, hogy hátha a gyermeket visszszalopták és Márton szomszéd sem találkozhatott Palival; de mindent felülmúl az az uj lángra csapott szerelem, mely egész szivét betölti. De azt nem fogja elárulni, nem!

— Asszony felelj igazán! hová tetted a fiamat?

— Igazán feleljek? Tudja meg hát, hogy nincs ahhoz a gyermekhez semmi köze, az nem a maga fia.

Feljajdul a férfi és szeme vérben forog:

— Nem az én fiam! Mondd ki még egyszer azt a szót!

— Nem. Meg van csalva a gyermekkel. Palin kivül minden más férjnek a felesége hűtlensége jutna eszébe, de a gyermek-bolond csak azt érzi, őrült fájdalommal, hogy akkor neki nincs gyermeke: hiszen ez borzasztó csalódás!

És a feleség, amint látja a kétségbeesett tekintetet, azt hiszi, hogy a féltékenység gyötri; lásd, én is így szenvedek! — gondolja.

— Ilona, megcsaltál?

— Jobban megcsalt ked engem a »Pokolcsillagával«!

— Hallgass! Annak is te voltál az oka, amíg azt nem mondtad, hogy a szeretőm, rá sem gondoltam azzá tenni . . . miért hagytál el, miért választottad inkább azt a kis kalapot? De ez mind semmi, csak a gyermek a valami, beszélj arról!

És Ilona beszélt, elmondott mindent, s mikor elvégezte, nyugodtan nézett az ura szemébe:

— Így vittek a hajlékába idegen gyermeket Törzs Pál.

Pali csak nézett és nagyon homályosan értette a dolgot.

— Tudom Pali, hogy ezzel a beleegyezésemmel örökre elidegenítettem a szivét a mi kis gyermekünktől, aki különben is csak leány. Nézze meg.

A sátorba lépett, kitakarta a gyermek arcát:

— Nézze Pali, ez a mi kis leányunk.

Az apa egész bölcsőstől kapta fel a gyermeket:

— Ez az, ez az! Én Istenem, be kegyelmes vagy hozzám!

— És ki mondja, hogy én nem szeretem a leányt, ki mondja azt? Az én drága kis leányom! És te vagy az anyja? . . .

. . . Ilona, úgy imádlak, mint a jó Istent! És felkapja, akár csak a kis bölcsőt s amíg ott tartja a szivén, fülébe sugja:

— De aztán a kis kalapot se felejtsd itt . . .

AZ ÖNKÉNTES MARTIR.

I.

Mikor édes anyjok meghalt, fogadást tettek egymásnak, hogy Andor nem fog megházasodni, Margit nem fog férjhez menni soha és ott maradnak mindig a komor ősi lakban, hol sokkal több az árny, mint a napfény, sokkal dúsabban tenyész a moha, mint a rózsa.

A két testvér nagyon szereti egymást; de azért a Szurdy természethez hiven zárkózottabbak, mintsem így szólnának egymáshoz:

— Édes hugom, nagy az én szomoruságom! fiatal orvos-barátaim alaposan bebizonyították előttem, hogy gyógyíthatatlan bajban sinylődöm; magam is utána olvastam és tökéletesen meggyőződtem, hogy igazuk van: így hát családalapításra nem gondolhatok. És ekkor Margit is elmondhatta volna, hogy bár még nagyon fiatal, de azért régen szeret egy ifjut; az ifjú megnősült; Margit azért

titokban — úgy mint eddig, — most is szereti és szeretni is fogja mindég: ezért nem akar férjhez menni soha.

Nem; ezeket nem mondta el egymásnak a két zárkózott szív és az ifjú megtört kedélylyel folytatta tanulmányait, míg egyszer csak úgy gondolta, hogy már eleget tud a sir számára és haza ment gazdálkodni. A Margit komoly szeretete egészen odatalált az ifjú kedélyéhez és az ősilak félhomályához. És a régi kőfalakon évről évre vastagodott a moha és az árnyas kertben még mindig nem virított a piros rózsa.

II.

A Szurdy-kert mélyében sötéten magaslik egy mohlepte szikla, kőpad áll az aljában, a pad előtt asztal; padnak, asztalnak mohos a lába; de a lapja sima, Margit gyakran nyugszik a padon és fehér karja az asztalon. Ez az elvadult rész kedvencz helye a magányos leánynak: ha elhagyott hát legyen egészen vad, egészen természetes. A hatalmas szikla egy tóra veti sötét árnyát s óriás fenyők alatt futva, e tóba siet egy kis csörtető patak. Hogy siet! örökké fut, örökké cseveg; apró fodrain néha meg-megcsillan egy betévedt napsugár, a sötét tó elnyeli a fodrocskákat és sötét vize nem lesz általuk világosabb. A szép hideg leány szivén

is néha rezgő fénynyel fut végig a fiatalkor lüktető életvágyának egy-egy meleg sugara, de rögtön belevész abba a sötétségbe, melynek nem viszonzott szerelem a neve. Legalább Margit jól elrejtve — már mint szokta minden érzelmét — így nevezi azt az állapotot, hogy ő tizennégy éves korában beleszeretett egy ifjuba, Dezső Andorba, aki ezt távolról sem sejtette és megházasodott. Sok más tizennégyéves lánykán megesik ez a szerencsétlenség, de a többi uj eszményképet állít az előbbi helyébe és azt mondja, hogy az az igazi. Margitnak más a kedélye: előtte soha sem lesz más az igazi, csak az, akit zárkózott szive egyszer magába fogadott.

A vidék már beletörődött, hogy a vagyonos szép Szurdy Margit nem akar férjhez menni és napirendre tért felette. Fivére annyira el van foglalva a maga bajával, hogy eszébe sem jut a nővére kedélyét megfigyelni.

A tóra boruló fenyőgalyak megzörrennek, Margit arra tekint és kissé szemrehányó hangon mondja:

— Hosszasan maradtál oda, Jenő, soká vártam rád az ebéddel . . .

— Gondoltam; de nem tehettem másként: mikor éppen haza akartam indulni, egy hirt hallottam . . . már csak képzeld, Dezső Andornak meghalt a felesége . . .

Margit felszökik, arczát előbb biboros láng, aztán viaszhalványság futja végig, ajkai hófehé-

rekké válnak és önkéntelen szilaj mozdulattal ragadja meg a Jenő karját. Erre nem volt elkészülve s így egy pillanatig nem parancsolhatott jól fegyelmezett énjének, hej! pedig beh jól értett hozzá: márvány külsője sohasem árulta el, hogy odabent nagy meleg van.

Jenő meglepetve tekint hugára, kissé elgondolkozik, aztán mélyen néz a szemébe: mennyi elfojtott tűz lángol azokban a szép, nagy fekete szemekben!

Margit gyorsan összeszedi magát, visszaül a kőpadra, helyet hagyva Jenőnek is és egészen nyugodt hangon mondja:

— Te mindig úgy említetted azt a fiatal asszonyt, hogy a »Csodaszép Fánni« ...

— Mindenki így nevezte, Margit ...

— Igen ... hát azért óhajtottam volna látni egyszer ... mert még sohasem láttam »csoda« szépséget ... bele is éltem magam, hogy egyszer fogok látni, s azért lepett így meg a halála ...

Nem igaz, nem igaz! — gondolja Jenő, — ez így fel nem zavarhatta volna a te hideg nyugalmadat, valami egyébb van a dologban és érzem, hogy mindjárt rá fogok jönni. Lekönyököl az asztalra, csendes hangon beszél:

— Meglátogattam Andort; a boldog embereket kerülöm; de a szenvedőkhöz vonzódom; aztán Dezső Andort már mint növendék fiu nagyon szerettem és soha sem tudtam megérteni, hogy te, Margit, miért kerülöd ...

A hófehér kar idegesen megrándul a barnult kőasztalon s ez a rángás mintha a fivér agyában kipattantana egy gondolatot: tudta már egészen. Margit pedig olyan nyugodtan tekint bátyjára, s olyan hideg közönynyel kérdez egyes részleteket, hogy az el is hitte volna neki ezt az érdektelenséget, ha történetesen nem egy fajból valók lennének; de így belátott a leány szivébe s erős vágya támadt boldoggá tenni azt a szegény, fiatal teremtést, aki nem sokára egyedül marad a világon. És ő erre soha sem gondolt! bizony nagyon önző volt mindig: csak a saját baja foglalta el s még azt sem tartotta érdemesnek megkérdezni, hogy miért nem szándékozik férjhez menni a huga? Most már tudja és hátra levő idejének van már célja.

III.

A könnyű, vidám kedélyű, tevékeny Dezső Andort neje halála után egy félévre képviselőnek választotta a megyéje s a választások alatt Szurdy Jenő egészen elfelejtette, hogy ő korai haláljelölt. Feltörő életkedvvel, erélyes buzgalommal látott a munkához: a két párt között nagy küzdelem volt; aztán győzött mind a két párt — természetesen az egyiké a hagyományos »erkölcsi győzelem« volt. A választáshoz egy évre a fiatal képviselő megkérte a Szurdy Margit kezét és Jenő egyedül maradt

komor ősi lakában, s meghajtotta fejét a kérlelhetetlen végzet előtt: hadd jőjjön, aminek jőni kell!

Dezső Andor Margitnak egy a fővárosban élő rokonát, Elődnét kérte fel, hogy uj lakásukat berendezze. A rokon azok közül a már ritkuló erdélyi mélcsásasszonyok közül való, akiknek az őseik — ha nem rabonbánok voltak — akkor okvetetlenül az erdélyi fejedelem székében ültek. Ez a régi dicsőség fényt vet az utódra és sietteti a még megmaradt vagyonkát felolvadni a fénylő párában, s így Elődnének a vagyona már csak szép emlékei közé tartozott; de míg eluszott a vagyona, megjött a jó izlés, amire most éppen nagy szükség van egy vagyonos leány szobái berendezésénél.

A menyegző előtt pár héttel meghalt a Dezső Andor anyósa és kis leányát erre a pár hétre Andor Elődnére bizta. A »Csodaszép Fánni« kis Fánnikája hat éves volt; édes apja forró szeretettel csüggött rajta s ezért örvendett, hogy egy olyan mostoha-anyát kapott, mint a komoly, művelt Szurdy Margit. Tehát lesz háztartása s oldala mellett lehet a kis leánya; bizony ennél a házasságnál sem a szerelem, sem a vagyonvágy nem volt a rugó, csak egy jó mostoha-anya kerestetett.

Mikor Elődné az uj pár elfogadására mindent elrendezett, még egyszer diadalmasan járta végig a termeket és itt csak egy kevés kárpitossági hajlandósággal szépen lehetne beszélni aranyozott bőr és selyembrokát butorbevonatokról, a vastag met-

szetű tükrökről és mindenféle dísztárgyakról, melyek hogy mind ott voltak a maguk helyén, elhihetik nekünk leltározás nélkül is. A csillárok ragyogtak, az ajtó-függönyök suhogtak és Elődné azt gondolta, hogy ha már tőle nem telik ilyen termeket tartani, jó legalább, hogy a hugának van; itt majd kifejtheti az izlését mindenben, amin majd csodálkozni fog a falusi magányban nőtt leány, mert, hogy ilyet Szurd felé nem láttak, az már bizonyosnak tetszett az érdemes özvegy előtt. Még csak az ebédlő-termen fog egy végső szemlét tartani, aztán átadja a kulcsokat a házfelügyelőnek s maga visszatér abba a lakásba, ami még szegényesebbnek fog feltünni e pazar fény után.

Az asztal fel van terítve, a majolika-kályhában pattog a tűz s a hosszú sor erdélyi kancsókon csillog a fény. Elődné csönget, néhány rendeletet ad és elégülten távozik.

Úgy éjfél táján megjő az uj pár. A férj harminczkét éves, tizzel fiatalabb a felesége. Olyan üde mind a kettő, hogy senki sem mondaná meg róluk, hogy az egyiknek nagyocska lánya van, a másik pedig nyolcz év óta eltitkolt szerelemtől ég és hogy sokat szenvedett. Most még nem mer hinni a boldogságában; de azért ott ég fekete szemeinek ragyogásában a már vissza nem fojtható szerelem lángja. Mennyit is küzdött a büszkeségével, a szivével annyi éven át és hiába akarta önmagával megértetni, hogy sokkal nemesebb lenne, ha abban keresne vi-

gasztalást, ami éppen gyötrelmének kutfeje, hogy: akit szeret, az boldog. Ehj! soha sem szeretett az igazán, aki ilyen nemes tud lenni! Ő nem tudott és gyötrő kinokat szenvedett, valahányszor a Dezső Andor csodaszép feleségét hallotta dicsértetni. Hogy óhajtotta volna, bárcsak egyszer látná azt az asszonyt és soha sem tudott vele találkozni: vajjon igazán olyan szép volt-e? Azt mondják, hogy az aranyszőke haja a sarkáig ért... Különös haj lehetett; de vajjon igaz volt-e? Nem merte megkérdezni Andortól, valami kimagyarázhatatlan tartózkodás mindig lenyűgözte a nyelvét; talán nem akarta a férfi emlékében felujítani egy szép asszony alakját, elég, ha az ő zárkózott szive mélyén ott van és látja mindig, látja még álmában is és akkor a csodaszép szőke hajzat már akkora, hogy mint egy fénylő arany uszály, úgy omlik a szép Fánni után. Csak a legutóbbi időben, midőn hosszasan visszafojtott szerelme egész őserejű hatalmával borította el szivét, mosódtak ködbe az aranyhajú látományok...

Az uj pár, amint teremről teremre halad, lépteik nesze belevész a szőnyegnek puhaságába s karcsú ifjú alakjait többszörösen verik vissza a tükrök, a tiszta meleg légben élővirágok fris illata terjeng s a novemberi éj nyirkos köde után pompás hatást kelt ez az üdeség. Andor egy leeresztett nehéz ajtófüggönyt von szét, de olyan óvatosan, mintha attól tartana, hogy a selyem suhogása valami

kis madarat felrezzent. Belépnek: a szobát halvány rózsaszinü fény rezgi át; apró virágocskákkal behintett fehér hullámos függönyzet mögött áll egy kis ágy: rózsaszinű terítővel, habzó csipke bodraival olyan, mint egy omló szirmú thearózsa. Az ágyacskában félig kitakarózva alszik a gyönyörű leányka: az apa tekintete kimondhatatlan szeretettel tapad a gyermekre, az uj asszony szive nagyot dobban. A vánkoson és terítőn mint egy szétszórt aranykéve hullámzik a gyermekfő csodaszép szőke hajzata; az apa végigsimít egy gyüremlő tincset: — Ugy-e szép?

— Nagyon szép — feleli az uj asszony és magában hozzáteszi: — de hát hogy is ne lenne szép a »Csodaszép Fánni« leánya! és szivében éles szurást érez. A gyermek finom kis keze megmozdul a rózsaszinű terítőn: a delejes rángás azt jelzi, hogy zavarja a rajta nyugvó tekintet; nyomban fel is nyitja bájos égszin szemeit, félénken tekint szét, aztán talpra szökik, odaveti magát az apja mellére, gömbölyű karocskáival átfogja nyakát s csattanó csókokat nyom férfias homlokára, szemére és puha szakállára. Eközben az a gyönyörű szőke haj elborítja a leányka habtermetét, egészen meztelen kis térdéig . . .

És az uj asszony tudja már, milyen volt a »Csodaszép Fánni« . . . mennyit álmodott róla, hányszor maga elé képzelte; és az mind nem volt igaz . . . ez az, ilyen volt az *első* asszony! Aki pedig egy

ilyen asszonyt szeretett, az el sem is felejtheti soha! Különben is lesz, aki emlékeztesse rá lépten-nyomon; hogy oda tapad az apjához, mint szorítja a nyakát: nem adlak, senkinek sem adlak! Ezt mondja minden csókja. Legalább Margit így érzi.

— Na most már csókold meg Fánnika a kis mamát is, aki téged nagyon fog szeretni, aztán feküdj le és aludjál szépen. — Lefejti nyakáról a kis karokat és gyöngéden oda tolja az uj asszonyhoz. A gyermek kiváncsian megnézi és felkiált:

— Hiszen maga szép! aztán a néni azt mondta, hogy apa csak érettem hozza ide, hogy legyen mamám, akkor hát én szeretni fogom! Egy czuppanó csókot nyom mostoha-anyjának elhalványult arczára és engedi, hogy édes apja lefektesse, betakargassa.

— Ugy-e kis feleségem, szeretni fogod? S mikor ezt kérdi a férj, oda is hajol feleségéhez, hogy megcsókolja; de abban a pillanatban a gyermek ujból talpon van s a hitvesnek szánt csókot felfogja az aranyos kis fő. Margit éles fájdalmat érez; de igyekszik visszafojtani érzelmeit, s amint ott áll büszkén, hidegen, szilaj fájdalom tombol szivében. Amit hosszú nyolcz év alatt szenvedett ezért a férfiért, az most mind felelevenült s úgy érzi, hogy évek multak el, mióta egy boldog menyasszony belépett ebbe a gyermekszobába. És amilyen az új otthonban az első óra, olyan lesz a többi mind. Ez a gyermek — egy másik szép asszonynak a gyermeke — ott lesz mindig sziveik között, neki pedig

osztatlan, egész szerelem kell, hiszen várt reá eleget! És mi lesz később, ha már az első napon is a másik asszony gyermeke van az előtérben? De hát miért kell éppen neki, az ő végtelen nagy szerelmével osztozni mindig az imádott férfi szivén!

IV.

Andort kezdte érdekelni a felesége: milyen hideg, milyen tartózkodó és néha mégis úgy tetszik, hogy izzó szenvedély lobog sötét szemeinek ragyogásában; de csak egy pillanatra és ismét hideg. Különös egy teremtés! Ő csak mostoha-anyát keresett a drága, aranyos leánya számára és kapott egy olyan asszonyt, aki talány előtte . . . s a fiatal férfiak szeretnek talányokat fejtegetni . . .

És Margit, mikor érezte, hogy férje tekintete érdeklődő kifejezéssel tapad rá, szive sebesebben vert s úgy vonzotta valami, hogy önfeledt édes odaadással boruljon a mellére; de ilyenkor mindig ott termett a kis leány és elfoglalta azt a helyet, ahová úgy vágyott. Néha, midőn férje hazatért, önkénytelenül felszökött, hogy elibe fusson, de egyszer mint máskor a mostoha-leány megelőzte, ő volt előbb az Andor karjai között, övé az első hő csók mindig.

Elődné gyorsan tisztába jött a helyzettel: bizony szépséges hideg hugom — gondolta magá-

ban — nagy forradalom van a te szivedben! Hideg vagy az uradhoz, mert gyötör a féltékenység, pedig úgy szereted, hogy majd elolvadsz bele. Gyöngéd vagy a mostoha-leányodhoz, csupa büszkeségből; azt hiszi mindenki, hogy szereted, pedig gyűlölöd; kellemes lelki állapot! No, de nem is lehet egy asszonynak meg minden; te szép vagy, fiatal vagy, gazdag vagy, elégedj meg vele; nekem elég lenne ezekből egy, nem bánnám akármelyik.

Házasságuk harmadik évében Margitnak egy fia született és az anya jól látta, hogy Andor ezt a fiut nem szereti úgy, mint Fánnit; az már nagy leány és mégis gyakrabban, melegebben csókolja, mint a kis fiát. Ez a leány rabolja el Andort mind a kettőnktől, míg ez itt lesz, pokol az én életem!

Elődné jól tudta, hogy mit beszél, midőn egyszer így szólott:

— Ez a ti lányotok rendkivül hamar fejlik s mondhatom, nagy feltünést fog kelteni: nyilt háztartás mellett bizony nem sokáig gyönyörködhettek benne; rövid időn elröpítik ezt.

Margit meghajtotta fejét, hogy szemei el ne árulják, amit most érez. Mikor nénje távozik, mély lélegzetet veszen és benső vágyó kitöréssel felkiált — óh bár úgy lenne!

És az ezt követő évben már megkezdődik a nyilt háztartás. Elődné, Margitnak könnyebbségére akar lenni és ugyanabban a házban veszen ki egy

szerény lakást. Most már elemében van, megmutathatja, hogy miként kell igazi uri elegancziával rendezni a fényes estélyeket.

A nagyvilági zajos fárasztó életben a szép háziasszony nem fárad ki; erőt ad neki az a folytonos érdeklődő fürkészés, hogy vajjon ki fog előállni mint kérő? Akárki lesz, csak jönne már! Így telik el két év, igaz, hogy Fánnika még nincs tizenhat éves, de a mostohája el nem tudja képzelni, hogy miért nem jő még a kérő? És Elődné jól látja az elleplezett türelmetlenséget és így szól:

— Úgy látom, kiveszőfélben van már az olyan fiatal emberek faja, mint Andor volt; bezzeg ő elvette a csodaszép Fánnit szerelemből, minden hozomány nélkül. A leánya sem enged szépségben az anyjának és mégis . . . no, de ilyen háztartással csak megjő minden . . . .

Aztán előadja, hogy hányan irigykednek Margitra, mert senkinél sem sikerülnek olyan pompásan az estélyek, mint nála. A mult estélyen is Elődné véletlenül meghallotta, amint egyik fiatal ember azt sugta a másiknak: Ha meg is tánczoltatnak, de legalább pompásan tartanak!

Margit fellázad e beszéd alatt; de nem mutat semmit abból, ami úgy kinozza. — Tehát Andornak csak az első házassága volt szerelmi házasság? őt érdekből vette el! . . . tehát ez a sok hányaveti fiatalember, akiknek ő annyit tűr egy jobb jövő reményében, nem fiatal kedvök pezsgéséért tánczol-

nak, hanem csak azért, hogy rászolgáljanak a finom vacsorára! Hiszen ez megalázó s neki mégis el kell tűrni!... De miért kell eltűrni? A megzavart benső összhang sok mindent felelt erre, ami mintegy névnélküli mentegetőzés volt; de megnyugvást éppen nem adott. Mert aki keresi a töviseket, a legszebb virágos réten is találhat annyit, hogy kedvére összevérezheti vele a kezeit. Margitnak kezdett elemévé válni az önkinzás. Talán így akart tompítani azon a gyötrelmen, melyet a be nem vallott féltékenység okozott: féltékeny volt egy halottra s egy gyermekre. A féltékenység minden kinját érezte, de az okot tagadta. Minden gyötrelem kútfeje az a rózsás arczú, vidám lányka, kinek immár aranyszőke haja csaknem a sarkát veri: ez teszi sötétté az ő életét. De hát milyen élet is ez? Mulik a fiatalság s ő még mindig nem mondhatja egészen magáénak azt a férfit, akit szeret! A nagyvilági fárasztó életben, az önkinzó gondolatokkal annyira elgyötörte idegeit, hogy a pihenésre szánt órák sem adhattak üdülést; amint lehunyta fáradt szemeit, gondolatai őrült sebességgel szöktek egyik tárgyról a másra.

Még végig sem tekintheti azt a látványt, mikor szalonjában a tánczoló párok a czigány előtt összetömörülnek, rázkódnak úgy, mintha a hideg lelné őket, arczaikról gyöngyözik a verejték, a kapálódó lábakra illusion-foszlányok tekergőznek, a fejek felett zsebbelik rezegnek, az ifjak gallérjai felpattannak s

izzadt tenyereikkel oda-oda csapnak a padlóra, amint ez már elkerülhetetlenül szükséges egy fővárosi finom társaságban; a vidék még nincsen a padló lecsapkodásig czivilizálódva. Az idegesség nem engedi e szép látványban hosszasan gyönyörködni Margitot; gyors egymásutánban jő a másik és a századik kép; amit gyermekkora óta átélt, az őrült sebességgel mind végigfut agyán: még az Elődné zöld papagálya is ott röpköd és kérdi megszokott kérdését: »Tudod édesem, mit beszélnek?« Minden, minden fut előtte, csak egy látomány áll szilárdul: a csodaszép Fánni. A száguldó tárgyak, események mintha mind átlátszók lennének s azokon keresztül csillog egy aranyos szőke szépség, akiről nem lehet egész bizonyosan tudni, hogy anya-e vagy a lánya, csak annyi a valóság — mert ha nem lenne való, nem is érezhetne miatta ilyen kinokat: — hogy az Andor szivét az foglalja el. A nappali világosságban agyának rezgése megszünik és nem mutatja a száguldó képeket; de ezek helyett megvalósulva áll az az egy kép, akiben boldogsága akadályát látja. Óh! csak ettől a lánytól tudna egyszer megszabadulni! Nehezen megy, mert nincsen vagyona..., ezt mondta Elődné és ez igaz is ... Elődné ugyanakkor bizonyosan azt is gondolta, hogy őt — Margitot — csak a vagyonáért vette el Andor. Ehhez a gondolatmenethez mint a lánczszem csatlakozott egy szintén önkinzásra alkalmas gondolat. Ha az ő kedves kis fia, Jenőke, vagyontalanul maradna,

akkor az is kénytelenségből, mint az édes apja, elvenne egy vagyonos lányt szerelem nélkül és nem lenne boldog soha! És mikor ezekkel kellően elkinozta magát, mégis akadt egy enyhitő gondolata: a fia nem lesz szegény, mert fivére, Szurdy Jenő, mindenét a kis fiura hagyja, s egyszerre csak erős ragaszkodást kezdett érezni ahhoz a vagyonhoz, melyet eddig számba sem vett. Erre fellázadt önmaga ellen és nem tudta megfejteni különös lelki állapotát; hát aztán a férje ugyan hogy fejthette volna meg egy magát emésztő elzárt női sziv rejtélyeit? Ha úgy szeretné ez az asszony a családias, csendes életet, mint ő, milyen boldogan élhetnének! És midőn látja a fényes estélyeken mint ragyog a felesége, magában felsóhajt: milyen szép asszony, kár, hogy nincsen szive! Aztán ha feltünés nélkül teheti, mindig elmenekül a követelő modorú fiatal emberek társaságából és úgy véli, hogy ezekért bizony sohasem forgatná fel a szalonját! Még ha amugy szivből jőne nekik a mulatság és tánczolnának fiatal kedvöktől hajtva, tudna gyönyörködni bennök; de, hogy a pezsgő mámora mit miveltet velök, arra éppen nem kiváncsi... Aztán nem Andor az első férj, akit így elszoktatnak az otthontól!

V.

És a szép szőke kis mostoha-leány egyre nagyobb hévvel táncol, jókedvének aranyos derüje besugározza fiatal alakját, s hogy a folyton tartó mulatozásnak más czélja is lehetne, mint a jó kedv ápolása, arról ugyan sejtelme sincsen. És nincsen sejtelme arról sem, hogy ő milyen nehéz teher a »jó Margit mama« szivén. Bizony, nagy lenne a csodálkozása, ha végigolvasná azt a levelet, melyet mostoha-anyja épen most végzett be s mely így szól:

»Kedves jó testvérem, Jenő! Már évek óta nem láttalak és nem is zaklattalak azon hő óhajtásommal, hogy látni kivánlak; nagy, kimondhatatlanul nagy szükségét érzem annak, hogy az életben egyszer szabad folyást engedjek érzelmeimnek és zárkózott természetem ellenére őszintén szóljak arról, ami ott bent dúl. Valami valahol szétpattan idegeimben, vagy megőrülök, ha nem nyitok egy parányi rést ezeknek a feltorlódott, zajgó, tomboló szilaj érzéseknek ... Ugy-e, csodálkozol, hogy én beszélek így, én, a nyugodt, hideg Margit? Éppen az, hogy sohasem voltam hideg! Büszkeségemre nagy szükség volt, hogy eltakarja nem viszonzott szerelmemet, ezt az első és örök szerelmet! Reszketek és láng borítja arczomat ezen vallomás alatt; de gyónni akarok neked és bevallom, hogy én már mint kis leány szerettem Andort és egyszer egy

félig nyilt thea-rózsát is adtam neki és akkor úgy tekintettem rá, hogy beláthatott a szivembe, s hiszem is, hogy belátott és mégis elvette a csodaszép Fánnit! — Most már, mióta a leányát látom, elhiszem, hogy csodaszép volt: oh bár láttam volna előbb, az jó emlékeztető lett volna!... Te is tudtad azt Jenő, hogy Andor nem szerethet engemet és csak anyát keresett a szép asszony leányának; miért nem figyelmeztettél? Meg akartam én azt kérdeni utolsó otthonlétemkor, midőn megrohantuk elzárt magányodat: tudod, mikor bemutattam Jenőkét, a te kis kereszt-fiadat? De te, édes jó testvérem, olyan hangulatban voltál, hogy nem állhattam elő a magam bajával. Talán ha csak kis fiammal mehettem volna, nem leszünk annyira terhedre; de így azzal a zajos, pajkos leánynyal, ki az apjának sem hagy békét, amíg játékra nem ingerli, tudom, hogy nagyon untattunk téged, te szegény beteg ifjú! Pedig mily erős vágy késztet, hogy csak mi együtt ketten lehessünk nagy ódonlakunk falai között és beszélgessünk gyermek-korunkról, mely olyan boldog lett volna, ha idő előtt nem foglalja el szivemet az a szerelem, melynek nincsen boldogsága ... Oh, Jenő! ha látnád, mint imádja ez az ember annak az asszonynak a leányát! Miért nem szereti úgy az én fiamat is? Igaz, hogy az utóbbi időben sokat foglalkozik a kis fiúval; de látszik, hogy az nem olyan szeretet, mint amilyent a leányához érez; a férfi törekvése az, hogy nevének viselőjéből derék

ember váljon. Lehet ez vád is önmaga ellen, mert érzi, hogy ennek a gyermeknek a vagyona jórészt felment arra a háztartásra, melyet az ő leányáért folytatunk.

Én ugyan vagyoni dolgokra soha sem gondoltam; de a napokban Andor figyelmeztetett, hogy a felette nagy költekezés miatt zavarok állhatnak be és különös erélyes hangon tette hozzá, hogy ezt csak érettem mondja, mert abból ugyan semmit sem csinál, vajjon lesz-e a fiának vagyona, vagy nem; hiszen olyan jóravaló férfit fog ő abból a tehetséges gyermekből nevelni, aki mindig meg tud élni a maga erején, úgy mint az édes apja. És midőn ezeket mondta, hangjának meggyőző igazsága s tekintetének önérzetes, férfias lángja megkapta a szivemet; egy pillanat alatt mindent elfeledtem és csak azt éreztem, hogy nagyon szeretem, s valami úgy össztönzött, hogy vessem magam a karjai közé; de ez a gyengeség csak egy pillanatig tartott, mert szilaj futásával ott termett a leánya, átfogta nyakát és csattanó csókokat nyomott apja arczára. Most az egyszer jó, hogy jött, legalább nem tettem olyat, amiért ujból pirulnom kellene! Mert Jenő, mindig, mindig pirulni fogok azon, hogy amíg meg nem láttam azt a gyermeket, szétomló szőke hajával, azt hittem, hogy a »Csodaszép Fánni« ura engem szerethet és én is kimutatom iránta szerelmemet! Elég volt azt meglátnom, hogy milyen lehetett az első asszony, bizony nem volt szükség a

gyermek figyelmeztető szavára: »édes apa érettem hozta ide magát!« Ez volt hozzám az első szava, az ő leányának ... Oh Jenő, mint gyülölöm annak a csodaszép asszonynak a csodaszép lányát! ... Ha egyszer valaki, akárki! megszabadítana tőle, mily megkönnyebbülés lenne az! Úgy érzem, hogy akkor közelebb tudnék jutni az Andor szivéhez s ki tudja, nem gyulna-e uj szerelemre? Mert néha, mikor a leánya nem volt jelen, éreztem felvillanó tekintetének melegét ... De hát miket irhattam én most neked, szabadjára engedett érzéseimmel? Nem, nem merem végigolvasni soraimat, mert akkor tudom, hogy te soha sem látnád azokat; pedig akarom — habár pirulva is, — hogy te, édes jó testvérem, belass egyszer egy pillanatig az én elgyötört szegény szivembe és tudd megérteni, ha egyszer visszaköltözöm hozzád a régi otthonba ... Mert ez lesz a vége, ha azt a leányt férjhez nem viszik már!

Önzésemben csak futólag, levelem végén kérdezlek egészséged felől: ugy-e, nem növekszik betegséged? Ne engedd magad, édes Jenőm, az elcsüggedésnek, meglásd, jóra fordul minden. Csak dobd félre azokat az orvosi könyveket, melyek elhitették veled, hogy komoly a bajod.«

Még tovább vigasztalja testvérét és kikél az orvosi könyvek ellen és egy pillanatig sem gondol arra, hogy csapja be ő is maga előtt azt a könyvet, amelyből annyi sötét dolgot olvas és nézze igazi színében az életet.

VI.

Levelére csak tavaszszal jött a rövid, száraz válasz, mely egyuttal meghivás is volt a pünkösdi ünnepekre, már feltéve, hogy ha valakinek kedvére való az, ha egy mormogó, beteg vén embert akar látni; különben lehet, hogy ez lesz az utolsó piros pünkösd, melyet együtt töltenek . . .

És ünnep szombatján a szurdi vasuti állomásnál vár a régi kocsi, a régi négy ló, a régi Gyurka kocsis és régi János legény. A tavaszi napsugár ugyan ragyogva szórja fényét; de azért nem kap egy parányi fénylő pontot ezeken a régi dolgokon, ahol csillogtatva visszaverhetné sugarait. Mintha köd ülne az egész kis csoporton.

Margit szorongva kérdi:

— Hogy van a testvérem?

— Csak úgy mint eddig, instállom alássan.

— Milyen érdekes! — ujjong Fánnika és hamvas arczán az öröm rózsái majd kicsattannak. Mostohája komolyan kérdi:

— Mi az érdekes?

— Ez a kocsi, ezek a lovak, meg az emberek. Mintha a mult században indultak volna el egy öreg, öreg kastélyból . . .

Margit nem hallgatja tovább, a kocsiba száll és int a kis fiának, hogy üljön fel. Fánnika az apjának csacsog tovább, az apa megveregeti azt a

ragyogó gyermekarczot; de annyi szeretettel, hogy Margit előtt elsötétül minden: ezen az úton hozta haza a csodaszép Fánnit, arra emlékszik most vissza, azért néz így erre a lányra! És a lázak legféktelenebbje: a féltékenység újult erővel lüktet a büszke asszony minden izében. Szülőfalva határán ujból átérzi mindazt, amit Andorért szenvedett gyermekkora óta.

Fánnika öcscse mellé szökik, megcsókolja a komoly fiúcska szép arczát. — Jaj! csak nézz oda, Jenőke, azon a kis erdőn megyünk át, már lehet-e ennél nagyobb boldogság?

A mostoha-anya gondol annál nagyobb boldogságot is . . .

A régi jármű a tetőről lejtős, mély útra ereszkedik; a szőlők aljában és az erdőszélen meggy, cseresznye és vadkörtefák virágzó sora szegélyzi a keskeny útat s néhol mint egy diadalív borul össze a kocsi fölött; ilyenkor Fánnika felszökik, a ringóhabfehér ágakat elkapja és odanyomja meleg, rózsás arczához:

— Oh, te gyönyörű szép fehér virágom!

Az erdőből kihallszik a kakuk kiabálása, a kis leány visszafelel, aztán kéri a kedves, gyönyörű kis kakukot, hogy jósoljon neki sok, sok esztendőt, mert ő nagyon szeret élni és ez a világ nagyon szép, a tavasz pedig még szebb . . . Most egy körtefa hófehér virággal borított ága egészen a kocsi felé hajlik, Fánni utána kap, feléje húzza; de a

kocsi megy, a fa pedig áll s így az ág visszacsapódik és magával rántja a leányka kalapját s a kalap alól azt a dús aranyhajtengert. Andor a kocsisra kiált, hogy megálljon, aztán kezdi a virágos ágat megszabadítani attól a tapadó aranyos fényességtől. Jenőke segíteni akar, az apja nem engedi — de hát hogy is engedné másnak ezt a gyönyörűséget! — gondolja Margit.

A fehér virágos fák között egyszerre csak feltűnik a Szurdy udvarház sötét fedélzete, Margit összerezzen, elfordítja figyelmét a mostoha-leány szőke hajáról és testvérére gondol: már hat éve, hogy nem látta, vajjon hogy van szegény Jenő? A veranda széles, málló oszlopaira még dusabban tapad az erdei repkény, mint hajdan és a beárnyalt veranda padló-köveit is moha borítja már és mintha köd ülne mindenen.

A ház ura lankadt léptekkel megy az árnyas veranda közepéig, ott várja az érkezőket. A harminczhat éves férfi kész aggastyán: kuszált ősz haja, bozontos, fehér szakálla, görnyedt termete . . . szóval mintha édes atyja lenne annak a karcsú, szép asszonynak, aki nálánál csak egy évvel fiatalabb. Érzi ezt maga a beteg ember is: lázban égő fekete szemei fürkészve tekintenek az érkezők arczába, aztán a kölcsönös üdvözlések után erőltetett nyugalommal, de le nem győzhető idegességgel mondja:

— Meg vagytok ütődve ugy-e? Azt hiszitek,

hogy a sirból keltem ki, pedig csak most megyek oda, a szélén állok éppen . . .

— Hát olyan is van, Jenő, aki ne a sirba menne egykor? — kérdi vidáman Andor és megrázza sógora kezét, úgy mint hajdan. Jenő a két gyermekre néz:

— Ezek a gyermekek azt hiszik, hogy én a dédapjok vagyok; no, nem tesz semmit.

Bemennek, a nagy szobákban a régi butorok között régi illat terjeng s mintha a mult időnek ez a lehellete tenné homályossá az ősanyák velenczei tükreit és a százfiókú ódon szekrényeket. Az ablakokon széles csíkokban süt be a tavaszi sugár, s még is a régi butorok felett vékony köd lebeg és ez a köd rögtön ránehezül mindazok kedélyére, akik ide beléptek. Margitnak jól fegyelmezett egész akaraterejére szüksége van, hogy meghatottságát elnyomja; de sikerül neki, alkalmasint mert meghatottsága sem lehet nagyobb, mint szerelme vagy féltékenysége és azokból sem lehet semmit kiolvasni büszke, hideg magatartásában. Helyet foglalnak s a két gyermekre jól hat az Andor vidámsága, aki feltette magában, hogy el fogja űzni a beteg ember csüggedtségét. Jenő meghajtott fővel hallgat. Terhére van a könnyed, vidám hang, aztán Margithoz fordul, vértelen, sovány kezét karjára teszi:

— Te Margit, olyan vagy, mint voltál, pedig azt hittem — elhallgat, Fánnikára tekint, az összekuszált, lebomlott szőke hajával olyan, mint a me-

sés könyvek pirosruhás aranyhajúja, akit mostohája megtépászott: a beteg ember nem folytathatja, amit mondani akart, nem mondhatja, hogy a levélben elárult nagy szenvedés nyomát vélte felfedezni és közönyös hangon folytatja:

— A gyermekek is megnőttek és mennyire hasonlítanak egymáshoz. — A Margit fehér arcát biborláng futja be, aztán még fehérebbre sápad és alig fékezhető indulattal mondja:

— A szőke leány, aki éppen olyan, mint az édes anyja volt — hiszen te ismerted, tudhatod — az hasonlítana a barna fiúcskához, aki meg olyan mint én!

— A szőkeségét biz én nem tudom, de hogy hasonlítanak egymáshoz, azt látom! — És hangjában már ott rezeg a beteg ember ingerültsége, aki nem szereti, ha valamiben ellent mondanak neki. Aztán ismét a leánykára tekint, figyelmesen vizsgálja:

— Csak a haja olyan, mint az anyjáé volt. Csodaszép haj, akár csak a mesebeli aranyhajak . . .

— De a mesék aranyhajú királyfiainak, tündéreinek, hamupipőkéinek, mindannyinak egy-egy rossz mostohája volt, míg az én aranyhajú kis leányomnak áldott jó mostoha-anyja van — mondja Andor és hangjából kiérzik, hogy igazán mondja. Jenő Margitra tekint és Margit szinét változtatja; a beteg ember tudja, mi megy most végbe az elzárkózott, büszke szivben és egyébre fordítja a figyelmet.

VII.

Szurdy Jenő már évek óta megadta magát sorsának; de amióta Margiték itt vannak, néha mint egy meleg áradat futja végig minden idegét az életösztön. Ejh! nem lehet, nem lehet, meg kell halni! Minél előbb, annál jobb, a siralomházban való élet nem élet!

Piros pünkösd ünnepén örömzajtól cseng a kis falú. Margit egyedül áll a verandán: Andor a két gyermekkel ki tudja merre barangol; bizonyosan ott vannak, ahol Fánni akar lenni, hol is lenne az apja más helyen? gondolja a mostoha-anya és letekint az utczára. Az ünneplő nép templomból kijőve, tarka csoportokban álldogál, míg a fiatalság kiválik, hogy a tánczba menjen. Egy-egy ünnepi nap zavartalan tiszta öröme mennyire más, mint a mi úgynevezett élvezeteink — gondolja Margit és ez a gondolat nem vall arra, hogy a falun született leány ismerné a népet. Ott, azok között a piroscsizmás Margitok között is van éppen annyi, akit nem viszonzott szerelem, féltékenység vagy más ilyen emberi indulatok gyötörnek, de azért éppen úgy mint ő, a fényes estélyeken vidám arczot mutat, úgy nevetgélnek ezek is a fényes tavaszi napon ünnepi diszökben. Csak annyi az igaz, hogy az őserőhöz közel kevesebb az idegesség és több a természetes, igaz érzés.

A hegyi levegő üde hatása, a tavasz varázsa künn tartja a szegény elkinzott asszonyt és rég nem érzett nyugalommal szemléli a természet nagy szépségét; a falu házai és fehérlő gyümölcsfái felett hullámzik a tavasz fénye, ő már nem hisz ebben a fényben! Az a sejtelmes vágy, amit hajdan ez a fény keltett, oda van, nem teljesített az élet abból semmit... és a jövőtől nincsen már mit várni... eszébe jut beteg fivére és gyorsan besiet, mellé ül, megfogja kezét és hallgatnak mind a ketten. Egyszerre csak zaj támad az előszobában és nevetve, kipirulva fut be a két gyermek, utánok jő édes apjok, az sem szomorú és nem is sáppadt s Margit úgy érzi, mintha egy templomba rontott volna be valami léha had; de már minek tudnak úgy örülni, mikor az ő szive tele van bánattal? Még az a komoly kis fiú is olyan zajos és vig; mint csacsog a versenyfutásról és ő szorongva néz testvérére, hogy vajjon nem sérti ez a nagy zaj? Különösen a Fánni féktelen jó kedve bosszanthat egy beteget.

Így telik el nehány nap és úgy tetszik, hogy a beteg embernél a végzetben való megnyugvás kezd oszladozni és naponta izgatottabb, idegesebb lesz. Bántja a zaj, gondolja Margit; Andor pedig úgy találja, hogy sógora felette átengedi magát a kórnak, nem ront neki jó tanácsaival, de igyekszik megejteni jó kedélyével s ez a törekvés sérti a beteget. Hiában, Andor sem a régi már, megrontotta a főváros: jól teszi, ha mindegyre magamra

hagy és viszi a gyermekeit hegynek fel, völgynek le; csak menjenek, én ugyan nem bánkódom érettök! Igaz, hogy ezért kár volt idejönni, de csak menjenek, ha ők jobban szeretik a hegyeket, mint engem, menjenek!

És a beteg ember ingerültsége naponta fokozódik és Margit már azt gondolja, hogy ha csak ő lenne itthon kis fiával, minden másként menne; akkor csendben, nyugodtan telnének a napok. Jenőke rajzolgatna, ők pedig ketten beszélgetnének; de így fel van forgatva az egész ház; futkározás, nevetés veri fel a beteg ember nyugalmát.

— Pompásan kijártuk magunkat, Jenő! — szól harsányan Andor, amint benyit és arczáról az egészség vidámsága sugároz.

— Nagyszerű! Nincs a világon több ilyen kedves hely! — kiáltja még az előszobából Fánni és befut egészen Jenő mellé. — Jenő bácsi! az a rét a bárányokkal, meg a gyümölcsös virágos fáival...

Nem folytathatja, mostoha-anyja közbeszól:

— A betegekkel csöndesebb hangon kell beszélni Fánni.

Erre a leányka összerezzen és félrehúzódik, mire az édes apja segítségére megy:

— Hogy oda künn több a gyönyörüség, mint ide benn, az már igaz, s én is azt tanácsolnám, Jenő, hogy jer a szabadba, hidd el, az jót fog neked tenni...

— Nem tudok veletek versenyt futni! — És

a beteg hangjából a legnagyobb idegesség hallszik — kérlek Margit, csöngess egy pohár vizért.

A vizet behozzák és Andor újból kisérletet teszen a sógoránál:

— Jenő, én igazán úgy találom, hogy felette átengeded magad a betegségnek, ha férfias erővel szembe szállnál vele, hidd el, hogy hátrálna, le is győzhetnéd . . .

Jenő mohón hajtja fel a vizet, ami éppen nem szünteti benső lázát és villogó tekintettel méri végig sógorát, az pedig meleg hangon folytatja:

— Sokszor tévedtek már az orvosok Jenő; ki tudja, ez a te egész nagy bajod nem csak egy képzelt baj . . .

Jenő felkapja a poharat és úgy csapja vissza az ezüst-tálczára, hogy az üvegszilánkok szétpattognak. Mindnyájan felszöknek és meglepetve néznek egymásra, aztán a betegre; Fánnika egészen közel megy hozzá és gyermekes kiváncsisággal tekint lázas arczába: a beteg elfojtott, ingerült hangon kiált oda neki:

— So'se csodálkozz olyan nagyon, te gyermek! Nem történt semmi, mond meg apádnak, hogy az a pohár nem ment szét, csak úgy gondolja az ember, mintha valami baja esett volna; de különben éppen oly ép, mint én!

És a beteg vadul tekint szét, s arcza sötét pirban lángol.

Margit a maga önkínzó természetével rögtön

arra gondol, hogy testvére megőrült s hogy annak ők az okai ... az »ők« egy rövid eszmefutam alatt egyre tömörűl, s ez az egy a mostoha-leány, a zajos, pajkos, életvidor mostoha-leány!

Andor szó nélkül távozott és elhatározta, hogy mentére fogja hagyni a dolgot. Másnap szobájának kertre nyiló ablakában állott és rágondolt arra az időre, mikor mint kérő jelent meg ebben az ódon lakban, és úgy érezte, hogy most nem tudna olyan nyugodt lenni, mint akkor volt; akkor nem gondolt egyébre, csak hogy új pályán, új életet kezdve, otthont adjon kis leányának. Most már meggondolná, hogy a házasságkötésnél soha, sohasem kellene egyébre gondolni, mint az igaz, meleg vonzalomra, ezenkivül minden egyéb csak érdek, pedig az érdekházasságok előbb-utóbb megboszulják magukat. Az elvadult kert sűrű fái között feltűnik a Margit karcsú alakja, arczán pir, sötét szemében láng lobog; milyen szép! Andor sohasem látta ilyennek. Meleg érzés futja el, s valami ellenállhatatlan erő úgy vonzza ahhoz a szép asszonyhoz. Akinek így villog a szeme, az mégsem lehet olyan hideg, s végre is ő a férje ... már eddig is le kellett volna, hogy győzze férfias büszkeségét, amit most egyszerre indokolatlan makacsságnak hajlandó minősíteni; hiszen amiért Margitnak olyan márvány hidegséget mutatott, azért kár volt neki úgy okoskodni, hogy tovább nem tesz semmi kisérletet közelebb jutni ahhoz a fagyos szivhez ... Kár volt!

Kapja kalapját s pár percz múlva ott áll a felesége előtt. Ha más körülmények között ilyen tekintettel áll Margit előtt a férje és a mostoha-leánya nincsen jelen, bizony lehet, hogy elfelejti egy pillanatra a »Csodaszép Fánni«-t és odaborul, ahova úgy kívánkozott minden izében: az Andor karjai közé; de most szive fel van lázadva s csak éppen arra várt, hogy egy kissé lecsendesítse zajgó vérét és ő akarta felkeresni az urát.

— Andor! nem maradhatunk itt tovább! A leánya újból felingerelte azt a szegény beteg embert és én nem fogom elnézni, hogy megölje! Engem kinozhat, de a testvéremet nem engedem!

Andor hátra lép. Mit beszél ez az asszony? Ő szenvedett Fánnikától, hisz ez lehetetlen! És mikor azt mondta, gyülölet villogott szemében, azokban a hideg, szép szemekben . . . nem, ezt nem lehet megérteni! Margit egész erejét arra összpontosítja, hogy rendes magatartását visszanyerje; sikerül neki és nyugodtan mondja:

— Innen el kell mennünk; most már határozza el, hol töltsük azt a pár hetet, mig az országházban meg kell jelennie.

Jól van hát, legyünk a régiek! gondolja Andor és közönyös hangon mondja: — menjünk ahova akarja; de hát mi történt?

— Kérdje meg a leányától, mert látom, éppen erre rohan.

— Fánni, mivel ingerelted fel a beteget?

— Azt én is szeretném tudni, édes apa. Különös volt az! Jenőke azt kérdezte Jenő bácsitól, hogy hány éves?

— Mi bajod vele? Különben ha éppen úgy érdekel, hát szolgálok a kereszt-levelemmel: harminczhat éves vagyok.

— Harminczhat éves? — csodálkozott Jenőke, összecsapva a tenyereit, — hiszen akkor édes apánál sokkal fiatalabb, pedig édes apának milyen sima az arcza, barna a haja.

— Ekkor én közbeszóltam: Hát Jenő bácsi sem lenne ilyen öreg, ha megfésülgetné azt a bozontos haját, szakállát és nem húzná úgy össze a szemöldökét! csak ennyit mondtam édes apa és nem is mondhattam tovább, mert erre olyan dühös lett Jenő bácsi: felszökött, a szemeit vadul forgatta és kinyilvánította, hogy ezt a kinzást nem tűrheti tovább.

— No elmegyünk kisleányom, ne ingereljük tovább a szegény beteget . . .

— Soha, sohasem szólok többet semmi olyat, ami boszanthassa! Csendesen futok, halkan nevetek, csak el ne vigyen innen apuskám, mert sehol a világon sem olyan jó, mint itt! Kérje Margit mama is, hogy ne vigyen el; hiszen mama olyan jó, mindent megteszen a kedvemért — és beczéztető szerettel simogatja mostohájának hófehér kezét. Ekkor a házaspár tekintete találkozik egy pillanatra; erős vád lángol a férj szemében: lásd, mint

szeret, milyen jónak tart és te ezt a szeretetet kinzásnak veszed? Hát van-e neked szived? — ezt a tekintetet nem tudja kiállni a mostoha s az életben először enged büszkeségéből; megzavarodva süti le tekintetét. De mikor Andor elvonja tőle a leánykát s keze végig-végig siklik az aranyfényű hajzaton, akkor újból egész hatalmával fellángol a féltékenység, amit újból el kell rejteni a büszkeség alá és takargatni nemcsak a férje, de önmaga előtt is.

A leányka odahajtja bájos kis fejét az apja mellére és úgy kéri, hogy maradjanak; a martir asszony pedig lázong magában: én is úgy szeretem ezt a helyet, mint te, hiszen én születtem itt és nem te! s mégis el kell hagynom *éretted*. De eljő az idő, hogy nálad nélkül jövök ide, mert inkább elválok az apádtól, mintsem ezt a helyet megoszszam veled ... igen, elválok, ha még sem visznek férjhez, mert már tovább nem tudok tűrni ... apád úgy sem szeretett soha, hát éljen az aranyos Fánnija emlékének és czirógassa egész életén át a te aranyhajadat, nem bánom, nem bánom, hadd czirógassa!

VIII.

Másnap, mikor a beteg ember megtudta, hogy Margiték el akarnak utazni, összerezzent, aztán elfojtott indulattól remegő hangon azt mondta, hogy

jól teszik, itt úgy sincsen semmi mulatság, mert egy beteg, zsörtölődő ember nem lehet valami kellemes senkinek. De hát miért beteg most, midőn az életet, az egészséget akarja? Az életvágy követelve tombol a férfi szivben: most rohanja meg először az élet szeretete s azon hit, hogy boldogság is lehet a földön. De hát miért éppen most? Erre aztán egyszerre csak olyan dühbe tört ki, mint mikor a poharat összetörte. Az előtte álló kis asztalt felrugta s úgy markolt bele egy tömör régi butordarabba, hogy nem rajta mult, ha azok csak recsegtek, de össze nem törtek. Romboló rohamában szerette volna összezúzni az egész házat s talán még inkább a házban levő egészségeseket! Margit elrémülve nézte a jelenetet: megőrült a szerencsétlen; ez lesz az én sorsom is, gondolta és úgy megmerevedett egy helyben állva, hogy nem tudott volna megmozdulni.

Csak még Fánnika volt a teremben és ámuló csodálattal nézte Jenő bácsit; amint tekintetével kisérte, duzzadt kis ajkai nyitva maradtak, mint a csodálkozó gyermekeknél szokás, míg égszin szemeinek ragyogását váltakozó fényű zománcz futotta be. Aztán közel ment a dühöngőhöz, s a legtermészetesebb gyermekes csodálkozással mondta:

— De milyen szép szeme van Jenő bácsinak! Különösen szép, mikor így villogatja . . .

Aztán még közelebb lépett, s a gyermek kiváncsiságával és a hajadon leány érdeklődésével

felnézett Jenőnek a szemébe s még egyszer a felfedező teljes meggyőződésével ismételte:

— Igazán, hogy nagyon szép szeme van!

Erre az ideges beteg még inkább elvesztette önuralmát s mint igazán egy őrült, úgy tépte és borzalta haját, bozontos szakállat, s aztán azt a feldult, szürkés szőrerdőt oda tartotta a leányka elé, úgy hogy szemeik egy vonalba estek:

— Te gyermek! hát dicsérd meg ezeket is: ezt a szép ősz hajat és fehér szakállat! Ugy-e pompás? dicsérd hát! — és szemeiben vad láng lobogott.

A lányka összerezzent s kissé hátrált; de azonnal visszalépett és bátran nézett a villogó fekete szemek éjjelébe. Nézett megdöbbent, különös tekintettel, mintha nagy távolságban látna valami ismeretlen, különös dolgot, ami varázslat alatt tartja; a pillanatnyi bátorság helyét remegés váltja fel s tekintete oda tapad a férfi szemek villámlásába.

Így néztek egymás szemébe pár pillanatig, akkor a leányka karcsú alakja delejes rángással megremegett, elkapta szemét s hamvas pirban égő kis arcát tenyereibe rejtette.

A beteg ember kifejezése még dultabbra vált és Andor, amint belépett, csodálkozva tekintett szét: vajjon mi történt, ismét Fánnika boszantotta-e a beteget? De hát milyen szive lehet annak, aki így tud gyülölni egy ártatlan kis leányt? De már jó lesz innen elmenni! A leányka apjához

futott, mellére temette arczát, s midőn az apa kezé gyöngéd szeretettel érintette fejét, Margit elfordult és azt gondolta, hogy itt sem jó, sehol sem jó, ahol ez a leány van!

Jenő pár óra mulva egészen lecsendesedve, halványan bágyadt tekintettel jött ki szobájából, csak Margitot találta benn. Bocsánatot kért tőle, hogy lázas állapotának nem tudott ura lenni és megnyugtatta, hogy nem erőszakolja maradásukat, mert látja, mennyire nem emberek közé való ő már, csak azt köti ki, hogy ne búcsúzzanak: induljanak el akkor, mikor ő nem is tudja.

— Jól van, Jenő, kívánságodat nem szegem, ne is tudj rólunk ezen órától kezdve semmit; én sem tudom: ma indulunk, holnap indulunk, csak arra felelj, hogy leveleim nem lesznek terhedre?

— Ha választ nem vársz rájuk.

— Egy feltét alatt elengedem: ha megigéred ... elakad és bátyja vállára teszi kezét s meghatottan néz a szemébe.

— Tudom, mit akarsz mondani... hej! Margit, beláttam én mindég a te szivedbe ... beláttam jobban, mint ahogy te azt hivéd ... most is tudom, mit akarsz mondani; de légy nyugodt, mikor érzem, hogy a végét járom, értesítelek, addig ugyan mit irhatna egy rom, egy élő halott! Isten áldjon Margit!

És másnap, a rózsaszinű, harmatos hajnalban úgy keltek útra, hogy a beteg embertől nem vettek

búcsút. De a madarak annál hangosabban csicseregtek, a vad méhek erősen döngtek és a virágos fák behullatták fehér szirmaikat a kocsiba. A ház ura pedig ablakredőnyei mögűl leste az indulókat s a hogy a távozó fogat elkanyarodott a hegyi uton, felkiáltott:

— Elmentek! Oh, bár ide se jöttek volna!

Ezt gondolta magában Margit is. Vajjon arra gondolt-e valamelyik, hogy mikor ide jöttek, kaptak egy fáradt, beteg embert, aki teljesen megadta magát sorsának. Mikor távoztak, elhagytak egy fellázadt, daczoló férfit, aki szembe száll sorsával és azt mondja: »noszahát, keljünk birokra!«

IX.

A következő farsangon Fánnika nem akart estélyezni, bálozni és Elődné őrültségnek nyilvánította e szándékát: hiszen akkor . . .

És daczára a *hiszennek,* s a táncz nélkül való farsangnak, egyszerre csak egy kérő jelentkezett: egy jó állásban lévő csinos, előkelő férfi.

Mikor Margit megtudta a szándékát, szive olyan hatalmasan vert, hogy csipkefodrai hullámoztak a mellén és az izgalom összeszorította torkát, úgy érezte, hogy mindjárt megful; de azért nyugodt arczán nem látszott a benső viharnak semmi jele.

Finom modorában társalgott az ifjúval s lehet,

hogy e nyugodt, tapintatos társalgásnak is volt némi köze ahhoz, hogy az ifjú Margitnak mondja el azt, amit Fánninak akart és midőn a mostoha a tiszta meggyőződés hangján biztatta, hogy remélhet, az ifjú boldog tekintettel kérdezte:

— Honnan gondolja ezt, nagyságos asszonyom?

— Onnan, hogy midőn a tavaszszal együtt útaztunk — tudja, ön jött Brassóból, mi pedig Szurdról — és akkor megismerkedtek Fánnival, azóta végtelen átváltozás történt a leánynyal: csöndes és komoly lett ... szóval, én hiszem, hogy remélhet.

És valóban hitte is. Az ifjú boldogan távozott, hogy pár óra mulva visszatérjen, mikor Fánnikát és az édes atyját már itthon találhatja. Margit mélyen fellélegzett: tehát lehet reménye, hogy elviszik innen azt, aki mindig az édes anyjára emlékeztet! Ha ez a leány itt nem lesz, az ő aranyos hajával, ki tudja, mi történik ... akkor talán lesz ereje meghóditani az urát.

Halvány arcza fellángolt, szenvedélyes mozdulattal a tükörbe tekintett: meg lehetett elégedve, mert fekete szemei ragyogásában, arczszine üdeségében és fehér nyaka puha fényében még annyi a báj, hogy szerencse, ha csak a férjet akarja meghódítani! Aztán büszke vére fellázad e pillanatnyi gyöngesége ellen, szégyenkezve fordul el a tükörtől; de azért ott benn, szive mélyén kezd egy parányi

remény ébredezni. Remény, melynek korai elhervadása még sivárabbá teszi a Margit életét.

A mostoha-leány határozottan kinyilvánítja, hogy nem fog soha férjhez menni.

Nem fog soha férjhez menni? Hiszen az borzasztó! Vergődő szive csak abban a gondolatban lelt némi lecsendesülést, hogy talán másként lesz, ha az első asszony gyermeke nem lesz kettőjük között, ha elviszi azt az aranyos haját: a »Csodaszép Fánni«-ra emlékeztetőt.

Nem fogja elvinni ... itt marad mindig ... akkor ő fog elmenni, mert ezt a kínos életet nem állja ki tovább. Elválik Andortól ... de hát aztán, hogy lesz az, nem fogja többé látni soha? Nem. Akkor legalább mindig, mindig zavartalanul élhet az a férfi, az első asszony emlékének! ...

Ezzel a biztatással aztán úgy lecsendesítette magát, hogy majd beleőrült s ebben a felhevült, lázas állapotában irta meg tesvérének azt a szerencsétlenséget hogy a mostoha leánya nem akar férjhez menni s így ő fog egy kis zugot kérni Jenőtől az ősi házban ... ha nem lenne a kis fia, akkor még kevesebb helylyel is beérné, ott a sziklába vésett sirboltban! ... Aztán tudtul adta, hogy Andor és leánya már a jövő hóban egy téli fürdőbe mennek, mert a férje erős reumát kapott; de őt nem hurczolhatják magukkal, mert Jenőkét ki nem szakíthatják az iskolából sat.

Sötét, erős szinekkel volt festve a vergődő

lélek levele és sötét hangulatot keltett környezetében is a Margit szerencsétlen természete; férjének könnyű, vidám kedélyét borus köd ülte; Fánnika szótlan és komoly lett; Elődné pedig éppen kétségbe volt esve: mi lesz már vele? S mikor Andor a leányával útra kelt, felszedte a sátorfát az érdemes rabonbán utód is és odahagyta a fővárost örökre, mert, — amint mondta — egy kis faluban akarja kipihenni nagyvilági fényes életének fáradalmait.

Margit csak a fiával maradt és ezen magányosság sem volt rosszabb, mint az eddigi zaj, sem jobb, sem rosszabb, hanem csak éppen olyan. Minden nap szorongva várta a postát, hogy mit ir fivére? Lehetetlen, hogy most ne válaszoljon! Az eddigi leveleire nem is volt mit irjon, mert rendesen csak a kis örökösről, annak tanulmányairól adott számot; de most menhelyet kért magának a régi otthonban, a fia örökében; erre csak kell felelnie valamit a beteg embernek! De a levél mind csak késett; már eljött a tavasz s rövid időn haza érkeznek az eltávozottak is és a levél még mindig nem jő; pedig Magit nem akarja bevárni Andort: miért kinzanák tovább együtt magukat? Mióta haza jöttek Szurdról, Andor olyan hideg és még csak nem is igyekszik leleplezni, hogy őt, Margitot, gyülöli... Ki tudja, még milyen gondolatokkal kinozta volna magát a szegény martir, ha testvérétől nem jő a várt levél és erre az önkinzás más irányba nem csap.

»Jőjjetek, töltsük együtt ezt az ünnepet is,

mint a tavalyi piros pünkösdöt. Akkor szabadon, feltétlen hatalommal határozhatsz, hogy itt megmaradj-e örökre?«

Előbb egy pillanatig megörvendett a levélnek; de aztán az a kifejezés, hogy: feltétlen hatalommal rendelkezhetik, világossá tették előtte a válságos helyzetet. Kitalálta, hogy ez a levél nem válasz az ő levelére, hiszen Jenő meg is mondta, hogy választ ne várjon, hanem azon igéret beváltása ez, hogy mikor végóráját érzi, hivni fogja. Még azt sem várta, hogy fia kikapja az ünnepi szünidőt; még azt sem cselekedte, hogy megirja Andornak az elválásról szóló sorokat, amint akarta, hanem azonnal kocsira ült fiával és kihajtatott az indóházhoz. A félnapi útazás egész örökkévalóságnak tetszett s midőn végre kiszállt a szurdi vasuti állomásnál, egész testében remegett. Egy pohár fris vizet kért, az egy kissé felüdítette; átfogta fia nyakát s úgy közeledett a kocsihoz, s itt elrekedt, gyors hangon kérdezte:

— Hogy van a testvérem?

Kocsis, inas összenézett s egyszerre felelte mind a kettő:

— Mint eddig, instálom alássan.

Miért néztek ezek össze? Ok nélkül így nem tesznek a cselédek! Talán már meg is halt az urok... hisz ez borzasztó lenne! Oh bár legalább életben kaphatná!

És olyan remegés fogta el, hogy fogai vaczogtak bele.

— Ez már a mi gyümölcsösünk, ugy-e mama? — kérdi a fiúcska?

Attól tartok, hogy már egyedül csak a tied! — gondolja az anya, miközben igenlőleg int fejével. Aztán rettegésében be akarja önmagát vádolni: vajjon nem kivánta-e, hogy fia örököljön? Hiszen az ő feldult kedélye sok rosz gondolatra vezette már, s bizonyosan azt sem bánta, hogy testvére nem nősülhet. A kis fiú ismét megszólal:

— Nézze mama, még virágosabbak a fák, mint tavaly ilyenkor voltak.

Margit irtózattal gondol arra, hogy mindig kellemes volt előtte Jenőnek az a fogadása, melyet csak akkor szeghetett volna meg, ha ő visszaadja a szavát.

... Vajjon ha Jenő egyszer azt kérdezte volna tőle, hogy nem bánod-e, ha megnősülök? Mit felelt volna rá, vagy legalább is mit érzett volna? ... Egyszerre csak nagy bűnösnek itélte magát.

A kis fiú újból felkiáltott:

— Nézze mama, most már feltünt a ház is és a fehér virág között még feketébbnek tetszik a tetője, mint eddig ...

És a sötét fedélzetű, ódon, nagy ház mintha egyszerre oda ült volna a Margit mellére, majd megfult a nehézség és a rettegés miatt. Csak most érzi, hogy mennyire szereti a testvérét és ha meg-

válthatná a haláltól, nem is lenne olyan szerencsétlen, mint amilyennek eddig képzelte magát... de hát miért is szenvedhetett ő úgy akkor, midőn még Jenő nem haldokolt? Most ezt nem tudja megérteni.

A kocsi egyszerre csak begördül a nyitott kapun és Margit előtt összefoly minden. A veranda alsó lépcsőjén egy fiatal férfi áll, lesegeti Margitot, azután átöleli és forró csókot nyom a homlokára. Margit rémülten tekint a férfira:

— No, no, kedves jó Margitom, ne ijedj meg... hát igazán nem ismertél rám, lásd, én ennek nagyon örvendek! Meggyógyultam Margit... hát ez a kis tacskó mint mereszti rám okos szemeit, te sem ismered Jenő bácsit. Ez aztán a jó tréfa, mondhatom.

És jóizü férfi nevetéstől csendül az udvar.

Margit néz, aztán csak annyit tud mondani:

— Hála Istennek!

— De ezt olyan igazi szivből mondja, hogy a nevető férfi szemébe egyszerre csak könyek szöknek, az elkinzott asszony pedig oda borul a mellére és könyei megerednek és úgy érzi, hogy szivét valami melegség járja át, ami felzaklatott idegeit mintha csöndesen simogatná.

Felérnek a verandára és... De hát azt már elképzelheti akárki, hogy ha egy málladozó, ódon háznak a »gyógyithatatlan« beteg urából megifjodott, egészséges férfi lett, annak gondja van arra,

hogy romok között ne éljen és Margit nem győz csodálkozni a nagy átváltozáson: olyan derűs, vidám, szép itt most minden.

— De hát Jenő, miért nem irtál minderről nekem? Lásd, én olyan sokat szenvedtem miattad *is!*

— *Is!* — hangsulyozta mosolyogva Jenő. Aztán kéri Margitot, hogy előbb frissitse fel magát egy kis ozsonnával s majd azután el fog beszélni mindent. Most maga is fáradt és éhes, s azt hiszi, hogy a kis keresztfia sem ellenzi ezt az inditványt és felkapja a kis fiút s meglóbálja.

— Azt a nagy fiút így fel tudod emelni, Jenő? Éppen azt akarta meglátni Jenő is, hogy birja-e? s derülten csak annyit válaszol:

— Meggyógyultam, Margit!

X.

Ozsonna után Jenő szó nélkül nyújtja karját nővérének és a kertbe vezeti.

— Milyen gyönyörü! — kiált fel Margit.

A megtisztogatott százados fák között több a napfény, kevesebb a moha és legtöbb a pompás piros rózsa: azok a dúskelyhű, égő vörös szirmú illatos rózsák tudják csak kifejezni a házi úr kedélyvilágát — legalább Jenő így állítja.

A sima, fehérlő útakon haladva, gyorsan érnek

a Margit régi helyére. A mohos sziklára aranyos piros fény hull és a sötét tó úgy veri vissza az alkonypirt, mintha be lenne hintve tűzszin fövénynyel. A régi helyen a régi emlékek hatalmukba ejtik Margitot és mélyen felsóhajt. Jenő gyöngéden megfogja kezét és leülteti a kőpadra, melyen most még vastagabb a moha mint eddig; ezt a helyet nem akarta megváltoztatni Jenő.

— Margit! Miért szomorodtál így el? S egyátalán miért nem vagy boldog? Ládd, ha valaki igazán akarja, lehet boldog ... ne rázd a fejed s hidd el nekem, nem frázis az, hogy a boldogság saját magunktól függ ...

— Ne, ne rólam Jenő! Beszéljünk rólad.

— Én is benne voltam abban, amit mondtam, Margit.

Aztán elkezdi czirógatni nővérének fehér kezét és arczát valami pajzán játszó vidámság futja be, a meg-megránduló szájszögletek visszafojtott nevetést árulnak el és Margit kérdő tekintettel néz a megifjodott, derült férfi arczba.

Jenő egészen odahajlik hozzá:

— Margitkám, előre mondom, hogy nagyon meg fog lepni az én történetem ... a végén kezdem s majd azután rátérek a részletekre ...

— Csak kezd el már, Jenő!

— Azon kezdődik, hogy meggyógyultam és most már meg akarnék házasodni, ha te visszaadnád igéretemet ...

Margit minden gondolkozás nélkül szivből mondta:

— Visszaadom, hogyne adnám!

— Köszönöm; de ugyanakkor add nekem a *mostoha-leányodat is* . . . ne, ne felelj most, majd visszajövök utánad. — És gyors léptekkel távozik, hosszura nyúlt árnya, mint egy óriás fut utána a tavon. Amint kiér a sűrüségből, felnevet. Olyan hosszasan volt szomorú, hogy most már nem tudja visszafojtani kedvét.

— Szegény jó Margit, ilyen nehéz feladványt még soha sem kellett megfejtened! Vajjon mit végez elkinzott szived? Akármit, de azt előre mondhatom, hogy el fogom venni mostoha-leányodat!

Margit, amint egyedül marad, talpra szökik, két kezét mellére szorítja és izzó tekintettel néz maga elé: most már éppen itt van előtte az az epedve várt pillanat, midőn megszabadulhat a csodaszép Fánni leányától; de nyomban ott van mellette elvesztése a kis fiu örökének . . . Egyszerre tekintetét elkapja, vállát megrázza: Ejh! Margit! nem ezekről van most itt szó! Hiszen te voltál egyszer jó is, vajjon nem maradt abból a régi jóságból egy szikra a szived mélyén: keresd meg, s ha ott találod, kérj attól tanácsot: minden mellékgondolat nélkül való igaz tanácsot.

Jó helyre fordult tanácsért. Melléből megkönnyítő sóhaj száll fel, szemébe könyek szöknek s azokon keresztül olyan megkapó bájban rezeg a

vadon minden mohaszála: ellenállhatatlan vonzás ragadja testvére felé; nem tudja, mit fog mondani, csak törtet előre gyors léptekkel s mikor Jenőre talál, megragadja a kezét, meleg, nyilt tekintettel néz a szemébe:

— Ugyan, Jenő, mikor a te boldogságodról van szó, hogy adhatsz te akkor nekem gondolkozási időt?

— De Margit, mondd meg igazán, nem fáj neked ebben a dologban *semmi?*

— Csak ebben a kérdésben van ami fáj, Jenő!

— Bocsáss meg! — Ajkaihoz vonja kezét és mélyen néz a szemébe. — Milyen jó vagy te, — de egy percz, mulva kérdi: — Mit gondolsz, Margit, boldog leszek Fánnival?

— Boldog.

Jenő mosolyog.

— No, ilyen gyűlöletet sem látott az ember, mint ez a tied! Gyűlölöd az első asszony leányát és felneveled olyan gondos gyöngédséggel, ahogy csak kevés édes anya. Gyűlölöd, magadra erőszakolt gyűlölettel, s így nem érez abból a leányka semmit, sejtelme sincsen róla, mintha te nem szeretnéd őt...

— Ehj, Jenő, ne beszéljünk most erről! Nem lehet azt elmondani, miféle indulatok dúlnak egy szivben és nem is erről van most szó, hanem a te ujjászületésedről, erről beszélj nekem.

Csendesen visszatérnek a Margit helyére, leülnek a mohos kőpadra és Jenő elkezdi. Hanem amit testvér testvérnek több órán át ad elő, abból nekünk idegeneknek elég annyit tudnunk, hogy a régi betegségből szerelem csoda doktor ur — no, meg egy műtét is — teljesen kigyógyították Jenőt s mint egészséges férfi sietett felkeresni azt a fürdőhelyet, ahol Andor a leányával időzött ... a többi aztán nagyon természetes. Azt pedig Fánnika kötötte ki, hogy így meglepjék a mamát, az nagyon fog ennek örvendeni.

— Bár örülne is valaminek — tette hozzá Andor, mikor a leánya nem hallotta — mert mióta feleségem, nem sok örömét láttam szegénynek ... Hej! pedig be szivem szerint lenne, ha boldoggá tehetném! ... Margit, csak annyit mondok, hogy nagyon szeret téged az a te urad!

— Jenő!

— Jól van hát, ne beszéljünk erről. Rátérek ismét a magam ügyére és amit most mondok, az határozott akaratom. Holnap reggel megérkezik Andor a leányával és harmadnapra lakodalmat ülünk; aki annyi időt vesztegetett el, mint én, annak ugyan meg kell ragadnia az alkalmat. Egy órát sem engedhet el a boldogságából.

Margit szelid megadással mondja:

— Ahogy akarod, Jenő ... de most kérlek, nézz a kis fiú után, hagyj magamra nehány pillanatig, mert nagyon különös ez az egész ...

Jenő távozik, Margit, mintha egy csodás álmot látott volna, úgy ismétli:

— Nagyon különös! Tehát már három nap mulva nem lesz közöttünk a csodaszép Fánni leánya! Hogyan lesz azután? — Szive megdobban és minden idegén valami melegség árad szét s amint ott ül a tavaszi est sejtelmes félhomályában, egyszerre csak olyan izgalom fogja el, mintha nem is mostoha-leánya, de a saját maga esküvőjére készülne; meg-megremeg és úgy látja, hogy szebb is most minden, mint akkor volt... de mennyivel szebb ez a virágos május, mint volt az a ködös november! Hosszasan maradt a régi helyén és úgy gondolta, hogy a csillagok nagyobbak és fényesebbek mint eddig voltak... még a tóban is szebben rezegnek, mint eddig az égen, a madarak pedig soha sem csicseregtek ilyen édesen... Ehj! balgaság! Felrezzen és gyors léptekkel siet az ódon udvarház felé és a virágos fák fehér szirmai kedves dolgot suttognak, mind a Jenő szavait ismétli: Margit, nagyon szeret téged az a te urad!... Nem, nem szeret! ezt csak Jenő képzeli... soha sem is szeretett... oh a szerelmet megérzi az ember! Aztán elpirul és egész este kerüli a kis fia tekintetét, amiért ismét szemrehányással kinozza magát.

XI.

Másnap reggel künn áll a virágos verandán és tekintete belemélyed a virágos hegyoldalba, hol a szőlők között fut felfelé a szekérút; az út mellett, nyilásban levő meggyfák fehérlenek, a mesgyékben rózsaszin virágtól ringanak a baraczkfák és a májusi reggel gyönyörű szép.

Margit nem akarja elhinni, hogy nagyon, szivdobogva vár valakit. Tekintete ragyogó és arcza olyan üde, mint egy fiatal leányé és üde az az elrejtett nagy szerelem is, melynek létezését tagadja.

Mostoha-leánya fog mindjárt hazaérkezni az édes apjával. A kis és nagy Jenő ment utánok a vasúti állomáshoz. A virágos fák között egyszerre megcsillan valami, két ragyogó vörös csillag: a nap beletűz a kocsi-lámpákba. Margit összerezzen, elsáppad, aztán erős pir futja be arczát, s lángoló tekintete keresi a csillogó lámpán belül levőt. Jenő hajt, mellette ül a menyasszonya, benn az ülésben Andor van a kis fiával. Már hallszik a kocsi zörgés is és jól láthatja az urát és nézi is. »No, no, hiszen a martirok nem szoktak szerelmesek lenni a saját férjükbe«!

A kocsi az udvarra gördül, Jenő kis menyasszonyát az ölébe kapja, s úgy helyezi a földre, Andor pedig megöleli, megcsókolja a feleségét olyan hévvel, hogy erre már még is érez valamit az asz-

szony: úgy hát még sem csak Jenő állítja azt, amit tegnap sehogy sem akart elhinni.

— Én is itt lennék mamám! — És a mostoha-leány éppen úgy odatolta kettőjök közé szőke fejecskéjét, mint eddig és most még sem sötétítette el vele a Margit szivét. Magához ölelte.

— Köszönöm Fánnikám, hogy a testvéremet visszaadtad az életnek.

S öntudatlanul a szive mélyén így szól a köszönet:

— Köszönöm az édes apádat, aki most már egészen az enyém lesz . . .

És így az ős Szurdy törzsnek két fonnyadó ága valami módon uj hajtásra éled.

KARDOS JULA.

I.

Volt neki — már mint Julának — egy szelid szép huga . . . de volt előbb egy apja, egy konok vén székely, aki ha egyszer fejébe vett valamit, azt ugyan onnan ki nem verhette semmi. Így többek közt halála napjáig az volt a szent meggyőződése, hogy háboruk alkalmával az embert csak puskával, a falút csak ágyúval lövik; mert hát ő szemével látta, hogy a forradalomkor meglőttek egy falút az ágyúval. És azt már el nem hitte volna a világon senkinek, hogy néha másként is történhetnék.

Jula egészen örökölte az apja konokságát, az ő fejéből sem lehetne kiverni azt, ami egyszer oda befészkelte magát.

Az öreg székely meghalt és az életrevaló két leánya elhatározta, hogy cselédnek áll; a házat és pár darab földecskéjöket kiadják bérbe; néhány

évig szolgálnak, s ha szereztek valamit, akkor haza kerekednek s maguk folytatják a gazdálkodást.

A hug aztán szerzett is valamit; de azt nem lehetett állítani, mintha annak örvendett volna Jula. Mikor megtudta, egészen kékre vált a piros arcza. Egy pillanatra merevülten állt, azután szemei szikrát szórtak, mint egy tigris, úgy szökött a hugra; de amint érezte a fiatal teremtés reszketését, erőt vett az indulatán, — nem fojtotta meg, csak ellódította magától, aztán egy hatalmasat toppintott, s kiáltott valamit, egy nagyon rosz szót, mire a hug rémülten sikoltott fel:

— Jula néni!

— Hallgass! És eltakarodj a szemem elől te haszontalan, te czudar! — Hangja úgy recsegett, mint mikor a tilón száraz kendert törnek.

Katika összekulcsolta kezét és esdve tekintett rá:

— Légy irgalmas, Jula néni, csak addig ne űzz el... na, tudod te már, hogy meddig... A tájt hazakerül a katonaságtól Vincze is, s nyomban összekelünk...

— Megmondtam, hogy takarodj, tüstént pusztulj a szemem elől!

II.

Egy évig nem tudott a néne semmit róla: ne is tudjon, nem is kell! Úgy veszi, hogy soha sem is volt huga. Egy év mulva jött a levél s abban a levélben Katicza azt remélte, hogy azóta talán Isten ő-szent felsége csak meglágyította a Jula néni szivét: bizony ha tudná, mily irtózatos nyomort állt ki egy fél éven keresztül, megsajnálná. De aztán hazakerült Vincze, összekeltek és ... és a gyönyörü kis leányuk most már épen két hónapos, a tüzes fekete szeme szakasztott a Jula nénéé, Julának is keresztelték és nagy lenne az örömük, ha meglátogatná őket. Hála a jó istennek, most már élhető módban vannak: egy tehénkéhez is jutottak ... mindazáltal ha Jula néne nem jöhetne, maguk keresik fel ...

— Én sem megyek, ti se jőjjetek — kiáltott. Aztán haragos szivének fellázadt dobogásával iratta a levelet:

»Csak maradjatok, nem kivánlak látni! A mi egyszer szégyen volt, szégyen marad az itélet napig ...«

Iratott volna még többet, még erősebbet is; de hát idegen ember mégse tudja azt meg, mily hevesen gyülöli a hugát. Úgy gyülöli, amint egykor szerette, épen úgy. Meg tudott volna halni

azért a szelid, szép kis hugért: most pedig meg tudná ölni!

Aztán két évig nem hallott róla semmit, ne is halljon, nem kell!...

Két év mulva megint levél jött, hogy a fekete szemü kis leánynak egy fiu testvérkét rendelt a jó Isten. De Katicza beteges, nem tud felépülni, ha a néne megszánná és segítségére jönne, bizony istenes dolgot cselekednék... Különben is nem lenne elhamarkodott dolog, hogy megbocsásson már és szeresse ismét a hugát, aki úgy epekedik utána, mivel hogy mindig nagyon szerette, stb...

Ha szerettél volna, nem boritasz rám ekkora szégyent! Ezt akarta megiratni; de aztán csak nem iratott semmit, jobb azt abbahagyni. Amit egyszer kimondott, az meg van mondva: neki nem testvére, nem kell!

S ezután még nagyobb erővel látott a nehéz munkához. Mindent maga végzett. Ugyan miért adná kaszásnak a drága pénzt, mikor az sem tud olyan rendet vágni, mint ő. Aztán, ha egy nap learatja a buzát, másnap maga is csak úgy kévébe kötheti, mint akármelyik férfi. Nem, a pénzt nem adja ki, meg kell azt kuporgatni az öregségre, majd akkorra, mikor nem lesz ereje munkálkodni. Neki már senkije sincs, hát előre kell nézni. Ezen okból nem költött még a ruházatára sem: összefoltozgatta a régit és abban járt, s egy fazék étel elég volt neki egy hétre; kenyeret is ritkán sütött,

mert a lágy gyorsabban fogy. El is nevezték »fösvény«-nek, amit aztán kibővítettek »fösvény vén lány«-ra. Meg is felelt a nevének emberségesen, mert a családi örömek, a testvéri szeretet helyét immár csak a szerzési vágy töltötte be.

Egyszer a szeme megfájult; de orvoshoz nem ment, mert annak fizetni kell; hanem a szem is drága portéka ám, azt sem szabad veszendőben hagyni! Ennek okán felkerekedett és megindult jó három napi járó földre, ott van a »Büdös« barlang, majd meggyógyítja az ingyen. Meg is gyógyította, de azért felfogadta, hogy oda még sem megy többször. Ott felette közel jár az emberhez a halál, néha érezni is lehet a megborzongató legyintését és akkor olyan különös érzések fogják el. Aztán a kénes gőzös párában minden megjelenik, amit nem akar látni. A gőzökben mintha megcsillanna egy tűhegyni fényesség, amiből egy pillanat alatt olyan ismerős szempár lesz; kékes fényben úszva épen akkor feltekint rá esdő kéréssel, midőn a halál csak egy lélekzetnyire van . . . Hess! aztán elűzte magától a látományt, a mint elüzte egykor a fiatal leányt is . . . Nem, nem megy abba a barlangba többet, inkább kész fizetni a doktornak is!

III.

A szeptember fénye rezgett a mezőkön és Jula sietett learatni az elkésett tavaszi vetést. Ha pihenés nélkül utána lát, ma sarló alá dől az egész vetés, s akkor a hajnali harmaton lekaszálja a rétet. Azért alkudott hajnalra, mert nem volt holdvilág; a munkavágy kéjes heve úgy futkos ebben a székely leányban, hogy ha holdvilág lesz, bizonyosan megfürészthette volna a fényét egy suhogó kasza pengéjén. Mig a kalászokat marokra fogva egy csomóba teszi, édes pillantást vet a smaragdzöld rét felé: beh gyönyörű! A zöld bársony tele van hintve lilás kökörcsinnel, s az egészen keresztül-kasul csillog az őszi szálak gyémánt fonala. Jula megengedi magának azt az élvezetet, hogy egy kissé belemerüljön a rétje szépségébe. A bársonyos rét hivogatja, Jula felel neki — holnap hajnalban, az első pitymalladáskor . . .

Egyszerre csak lángvörös lesz az arcza: a drága réten keresztül merészel jönni egy alak, aki rálép a nyiló kökörcsinekre! Jula nagyot dobbant a lábával, aztán vállára csapja a sarlót és az alak felé rohan. Mikor észreveszi, hogy az a »leveles ember«, kissé csillapul a mérge, mert hát annak hiányzik a fejéből egy kerék. De mikor látja, hogy az embernek egy »nyelves levél« van a kezében,

egyszerre elsápad. Az Isten csak az olyan levéltől őrizzen meg minden teremtett lelket, a melyeknek kilóg a nyelve, mint a veszett kutyának, mert az nyomban megharapja az embert. Miért is nevezik azt sürgönynek, mikor dühös kutya az? Minden embert megmar, akinek szól. Emlékszik, hogy mikor ő cseléd volt, ilyet vittek az asszonyának, aki nyomban leszédült, mert az volt benne, hogy meghalt az egyetlen nővére. Azóta Jula előtt a sürgöny és a nőtestvérek halála egészen egy fogalom.

Mintha főbe sujtották volna, olyan kábultan állt meg a bamba levélhordó előtt és önkéntelenül tört fel szivéből egy kiáltás:

— Meghalt Katicza!

— Az Isten nyugtassa meg szegényt, — hagyta helyben a »leveles ember«.

Tehát igaz! És Julával elkezdett keringeni a kökörcsines rétje, learatott földjével együtt; aztán összekavarodott minden és felemelkedve ott forgott a feje fölött, miközben teméntelen sárga és vörös szikra pattogott mindenfelé; de egyszerre csak sötét lett, mert az egész kavargó és szikrázó föld csak ráborult a fejére.

Ez alatt a levélhordó előkotorászott egy levelet és odanyujtotta, de Jula azt nem látta, mert sötét volt minden:

— Na, hát nem kell a levele?

Jula feleszmélt és tiltó mozdulatot tett:

— Nem kell, nem kell! Eléggé megmart már!

A székely vállat vont és közönyösen mondta, hogy úgy hát elviszi a paphoz azzal a másikkal együtt.

Jula nem bánta: akárhová viszi, ő már úgy is határozott. Amint tisztába jött azzal, hogy meghalt a huga, kész volt a tervével: lekapta nyakáról a kendőt, kiterítette a fűre és körmével összekapart egy maroknyi földet... csak el ne késnék, — hogy pihenhessen a szegény a szülőhatár földje alatt. Így tett a tarlón is, aztán hazafutott, bezárt mindent; félbenhagyott minden munkát és megindult a város felé; alku nélkül megvett egy rend gyászruhát, magára kapkodta s csaknem futva tartott az indóház felé s megindult az ismeretlenbe.

Először ült a vasuton, de nem volt hozzá való kedve, hogy csodálkozzék a sok csodadolgon. Egész lelkét betöltötte az a tudat, hogy Katicza már nincs. Soha sem hitte volna ezt olyan megrendítő esetnek, amiért félbe lehetne hagyni az aratást, el nem kezdeni a kaszálást, és alkú nélkül vásárolni ruhát, vasuti jegyet.

A vonat dübörögve rohant, és a Jula szemei előtt összefolyt a táj, nem látott semmit, csak azt, amitől úgy megrémült a kénköves barlangban: épen mint ott a kékes gőzben, csak úgy látta itt is a fátyolozott kékségben azt a szelid szempárt: Csak most ne űzz el Jula néne!... És ő

elűzte és már vége mindennek; soha jóvá nem lehet azt tenni! Pedig most már azt is érzi, hogy mennyire szerette azt a szelid szép hugot! Szegény, szegény Katicza!

Nem tudta visszafojtani könyeit, s hogy ne lássa senki az ellágyulását, karjára hajtotta a fejét, mintha aludnék, s könyei puhára áztatták azt a munkától kérges kart. Estefelé indult és reggel kellett, hogy megérkezzék: de azt el nem tudta hinni, mintha csak egy éj lenne az, amelyet átszenved. Tenger idő! Pedig ő siet, mert ha azt a földet oda nem dobhatja a koporsóra, akkor az a szegény asszony nem fog jól nyugodni... Oh! Mikor ér már oda!

Végre odaért, szédelegve szökött le a kocsiból, fekete kendőjét a szemére huzta és úgy indult a faluba vezető uton. Elérte az első házat, de a világért sem merte megkérdezni, hogy merre menjen? félt meghallani a borzasztó szót. Egy gyermek ballagott előtte tele korsóval, attól kérdezte halkan, hogy melyik a Balázs Vincze háza? A kis leány tüsténT rámutatott:

— Épen ez itt!

Jula megrendült, különös hideg borzogatás futkosott vérében, aztán megmerevülve állt, mintha a földhöz tapadt volna; ily nehéz pillanata még soha sem volt: a huga ott benn fekszik a ravatalon...

Egy fekete szemű, piros arczú leányka fut ki az utczaajtóba, a vezető gyermek rámútat:

— Ni! Balázs Jula . . .

Balázs Jula? Hát persze hogy az! — Mily ismerős, mintha mindig látta volna e piros arczokat. Hozzárohan, felkapja, a szivére szorítja! soha sem fogja elhagyni! Amit vétett az anyja ellen, mind jóvá teszi ezzel a gyermekkel:

— Jó hogy vagy! Jó hogy vagy! — mondja hevesen, miközben csókolgatja.

Háta mögött egy szelid hang szól:

— Áldjon meg az isten, Jula néne, hogy mégis csak eljövél!

Úgy hát Katicza nem halt meg? No, nem baj, de azért meg ne tudja valaki, hogy ő most temetésre jött: azt még úgy se, hogy Kardos Jula félbenhagyta az aratást és nem gondolt a hajnali kaszálással, elég, ha már az uj ruhát le nem tagadhatja magáról!

Huga átkarolja s hálálkodva vezeti be. Jula éles szemmel tekint körül; megsimogatja a bölcsőben mosolygó kis fiut; de azért szive mégis csak a kis leányhoz vonzza, mintha azzal lenne valami leszámolója, ujból az ölébe kapja, megcsókolja s csak úgy félvállról szól oda a sógornak:

— Vincze, tudod mit? Néha még a sürgöny is hazudik, hazudik, csakhogy megharaphassa az embert, mint a veszett kutya!

De hogy miben hazudott a sürgöny, azt már el nem árulná a világért. Mert, hogy abban a sürgönyben szó sem volt a hug haláláról és nem is neki szólt, azt már úgy sem hinné el a konok vén-leány senkinek. Hát az apja, a vén székely elhitte volna-e valakinek, hogy az ágyút más czélra is öntik, mint a falú meglövésére!

A CSODASZÉP KAROSPAD.

I.

Széles ereszű, kicsiny házban lakott az özvegy rektorné; az eresz alatt egy sor fecskefészek volt, az eresz fölött terjedelmes almafa lombsátora borult egész a tetőig.

Bent a szobában öreg, sovány, fekete asszony zsémbelt a fecskékre, akik bemocskolják a fehér falat, zsémbelt az almafára, hogy miért rongálja a házacska fedelét; de azért sem fecskének, sem fának bántódása nem esett; mindazáltal engemet, mint kis gyermeket, folyton való aggodalomban tartott úgy a fecskék, mint az almafa sorsa. Nem nagyon vonzódtam az öreg, zsémbes asszonyhoz; de volt egy tárgy — a fán és fecskéken kivül — ami nem hagyott nyugton, egyre arra ösztönzött, hogy mindenféle ürügyek alatt az öreg asszonyhoz kéredzem: egyszer a kötésemben esett olyan hiba, amit csak az hozhatott helyre, ki a kötéséből élt, más alka-

lommal meg az osztovatáján levő »szedettes« vászna után támadt erős vágyam; szóval amit a gyermek el akar érni, inkább ki tudja vinni, mint még az asszony is; legalább így tapasztaltam.

Tehát gyakran sikerült nekem betekinteni abba a kicsi, rozzant lakba, ahol vonzalmam tárgya volt. Egy gyönyörüséges butordarab volt az, aminél szebbet soha senki sem látott. Hej! ha nekem egyszer olyan lehetne! De ilyenkor mindig eszembe jutott a nagymama mondása: »ha boldog akarsz lenni, kis leányom, felette nagy vágyaid ne legyenek«. Boldog akarok lenni! Így hát korlátoztam elérhetlen vágyamat.

Az, aminél szebbet soha senki sem látott, egy kávészinre festett fenyődeszka kanapé volt. Különösen az tette kimondhatatlan széppé a karospadot, hogy a karját alkotó két lécz közé miképpen volt oda ékelve a három lapos rostély; alul egy rovátkába jött mind a három, míg felül egy pár ujjnyi köz választotta el, ami nagyon szép volt. Mindig nyiló tulipánhoz hasonlítottam, nem olyanhoz, ami a kertben nyilt, hanem olyanhoz, amilyent a falusi asztalos fest a kék keretű kis ablakrámákra. Szóval nagyon szép volt az és gyakran elgondolkoztam rajta, hogy akinek egy ilyen rostélyos kanapéja van, miként zsémbelhet annyit? Bezzeg boldog és vidám lennék én, ha az enyém lenne. Ha az öreg rektorné kifordult, hogy a fecskékkel, libákkal, de főként a kis oláh szolgálóval veszeke-

désre keljen, én rögtön a kanapé rostélyait kezdtem vizsgálni; mindig nagyobbszerünek tünt föl előttem a három rostély tulipán volta. Egyszer olyan buzgalommal vizsgáltam, feszegettem, hogy az egyik tulipánnak a közbenső rostélya csak kipattant. Ez már nagyobb eredmény volt, mint a mennyit óhajtottam és szörnyen megijedtem a sikeren. A rektorné odakünn még csak a fecskékkel végzett, tehát hátra vannak a libák és a kis szolgáló. (Hála istennek, a kis szolgáló jól el volt rejtőzve, amit egész lelki vidámsággal láttam a kertre nyiló kisablakon át: Keresheted rektorné asszonyom, míg a tömött ribizli bokorban fölfedezed!) A kitépett léczdarabnak az a fele, mely a rovátkolt részbe járt, egészen fehér volt, s nekem leküzdhetetlen vágyam támadt, hogy oda irjam a nevemet és csak azután tegyem helyre a bünjelt Vastag lúdtollat mártottam a sűrű tintába s vaskos betükkel irtam H. E.—t. Szivem hangosan vert a boldogságtól: hol fog az én nevem örök ideig fenmaradni! majd az utókor milyen csodálattal fog arra gondolni, akinek olyan szerencse jutott, hogy a legnevezetesebb helyre irhassa nevének kezdű betüit!

Mire künn a zsörtölődés megszakadt, nagy ügygyel-bajjal visszaerőszakoltam a rostélyt előbbi helyére s rektorné asszonyomnak a kérdésére, hogy: ugyan miért olyan piros? Nyugodtan, de lesütött szemekkel válaszoltam: »Nem tudom«.

II.

És midőn már nem volt otthonom a százados fák közül kiemelkedő, nagy öreg ház s csak látogatóba tértem haza, ilyenkor is mindig felujult a rostélyos kanapé emléke: de előbb hallgattam vele, féltem, hogy nevetni fognak rajtam tudvalevőleg, fiatal asszonynál nagyon sértő! Később meg attól tartottam, hogy hátha irónői negédeskedésnek találják az egészet s ez még inkább elriasztott, mint az előbbi ok. De ha az ember eljut oda, hogy a gyermekkori emlékek ujult erővel törnek az elfinomult érzékekre, akkor már nem törődik a: »mit mondanak«-kal, alkalmasint megtanulja nemcsak a meséből, hanem az életből is a molnár és fia történetét. A mult hetekben ismét rendes évi látogatásomra keltem: ismét az a balzsamos havasi levegő érintette arczomat, mely bölcsőm körül is játszadozott s melynek érintésére egyszerre felébred a gyermekkori emlékeknek egész raja. Pázsitos kert zöldelve fut ki a gyors hegy-patak szélére; azon a telken állt, míg le nem égett, az a ház, hol egy májusi reggelen megláttam a napot. Itt születtem, de nem itt nevelkedtem, hanem odább abban a nagy ódon házban, melynek széles, barna fedélzete öreges kiváncsisággal kandikál ki a százados fák közül s úgy lesi, hogy mit csinálnak alant a falúban? Mikor én még itt laktam, én is úgy csele-

kedtem. Most egyebet nézek: a czinterem fái ide látszanak s tudom, hogy azok alatt domborul a szülők és nagy szülők sirhalma:

— Oda, oda megyünk legelőbb, kis fiam.

— Hát azután? kérdi az egyik gyerek.

— Azután megmutatom azt a telket, ahol születtem. A kis fiú csodálkozva emelte rám ragyogó tekintetét:

— Hát mamikám nem volt itthon, mikor született? hiszen itt laktak?

Aztán megindultunk végig a nagy udvaron, az utczára érve, régi ismerős arczok csoportosultak köröttünk; ezek közül majd csak útba igazit valamelyik. Arra felé vettem útamat, ahol hajdan az öreg rektorné kicsi házikója állt.

— Ugy-e, volt itt régen egy nagy almafa?

— Volt, de kipusztult.

— Hát a házikóból mi lett?

— Osszeomla instálom és elliczitálák pajtának.

— És a bútorok?

S a régi almafa helyén állva, a rostélyos kanapé emléke egész hatalmával tört elő: meg kell találnom. Tudom, hogy ez elrejtőzött regényes falúban minden csekélységre évek multán is ráemlékeznek, minden kicsi dolog nagy esemény s egy egész életre szolgáló beszédanyag. Így hát tudják a kanapénak egész történetét.

Tudták is.

— Mert instálom most ide került a tőszom-

szédba Jancsi Pistáékhoz. Jancsi Pistáné nekem hajdan játszótársam volt, hát ha itt vagyok éppen a háza előtt, nem kerülöm ki: most is olyan szép-e mint régebben? És midőn a magas küszöbű tornáczra léptem, mint mikor a játékban közel vagyunk az elrejtett tárgyhoz és azt kiáltják: »ég«! égett az arczom a viszontlátás izgalmától. S mikor Pistáné örvendezve jött elémbe, nem is sejtette, hogy a rostélyos kanapé lenne az oka e látogatásnak. Pistáné örvendezett, én pedig csodálkoztam: a karcsú szép szőke leánykából elhizott, elvirágzott asszony lett. Bizony, ha saját külsőnkre a kortársakéról vonnánk következtetést, az nem nagyon gyarapitná hiuságunkat!

— Jó szinben vagy, Erzsi!

— Abban instálom, pedig búsulok annyit, hogy csak az én lelkem tudja, na meg a párnám, mikor reggel csavaró egy viz a könyeimtől... elhallgatott, könyei megeredtek és végig pörögtek az arczán. Hej! milyen volt ez az arczszin hajdan, szakasztott a vadrózsa-szirom. Most meg mint a vadrózsa-törzs kérge. A nagy bánat oka az, hogy fiát — a falú virágát — bevették katonának. Azzal akartam vigasztalni, hogy az én fiam is katona, még pedig a saját akaratunkból az. Ezen annyira megütődött, hogy kissé elfeledve sulyos bánatát, azt kezdte tudakozni, hogy hát: Ugyan mi is téríthető el úgy a szivöket a gyermeküktől, hogy ilyet cselekvének vele instálom!

Mig valami haza- s önvédelem félével mentegettem magunkat, fürkészve néztem körül; de gyermekkori ideálomat, a remek kanapét nem láttam sehol. Kurátor uram észrevette a dolgot és azt inditványozta, hogy lépnénk csak be a »rakott ház«-ba. Beléptünk s nyomban ráütött egy kis kopott lóczára:

— Na, instálom, itt van a rektorné asszonyom karos-padja!

Volt ugyan némi sejtelmem róla, hogy a rostélyos kanapét nem fogom épen olyan gyönyörűnek találni, mint hajdan, de azt mégsem hittem, hogy egy ilyen nyomoruságos kis padocska lehessen.

Hiszen nemcsak pompásnak, de óriás nagynak is tetszett az nekem régen, s ime milyen keskeny kicsiny szegény! Avagy míg Erzsi annyit gyarapodott terjedelemben, a kanapé talán összezsugorodott? Vagy épen nem is az? Gyanakvás fogott el: közelebbről vizsgáltam, s szép csendesen kihúztam a közbenső léczet — a tulipán egyik szirmát. Az volt. A hajdani vaskos, fekete vonások mint sárga vékony karmolások mutatták a H. E. betüket. Milyen világra szóló személyeknek tartottam én akkor a két betü odairását! És erős a gyanum, hogy minden jeles cselekedetünkre így fogunk egykor visszatekinteni... így mi magunk is, hát aztán még mások?!

De az az egy mégis igaz marad, hogy tündér aranykor az, melynek zománczos fénye soha el nem

kopó, meg nem halványuló tündökléssel vonja be a dolgokat és tárgyakat. Nem, nem is tekintek rád tovább, te szegény, rozoga padocska, hiszen úgy sem te élsz az emlékzetemben . . . az a másik az igazi: annak a tulipánjai még mindig üdén viritanak és bájos szirmai nem hullanak el soha, mert a gyermekkor emlékezetében gyökereznek. Azért most is azt mondom, hogy az a rostélyos kanapé olyan gyönyörű volt, melynél szebbet soha senki sem látott

A GOMBOK KIRÁLYA.

A feketeszemű Tiborka gymnazista lett s ez a körülmény csaknem olyan nagy emberré emelte az öcscse előtt, mint amily nagynak saját maga képzeli magát.

A szöszke kis Gyurkának sötét-kék szeme áhitattal csüng Tiborkán, mikor az nagyságának teljességében, lüktető erekkel adja elő azt a sok csoda dolgot, melyet ők követnek el a szünperczek alatt, s melyek felfogására egy elemista ész nem is való. De hogy a csöngetyűnek miért kell lépten-nyomon félbeszakítani az érdekes játékot, azt még ők, a gymnáziták sem tudják megérteni. Gyurka ezt nagyon rosz rendnek tartja és erősen fogadkozik, hogy majd szeptemberben, mikor már ő is iskolista lesz, változtat a dolgon. Bátyja kicsinylőleg mosolyog:

— Oh, te kis szamár, hogy gondolod azt!

— Hát úgy gondolom, hogy mikor csöngetni akarnak, megfogom a csöngetyűs ember karját és nem engedem . . .

— Nem úgy van az, te nem érted; de hát mit is érthet egy elemista?

De már az iskolában egészen más véleményen van Tiborka és a lázongó apróságokkal fellázad maga is. Semmiképpen nem tudják megérteni a tanárokat, hogy mit akarnak? Inkább ne is lenne a tiz percznyi szünet, ha azt olyan rövidre szabják, hogy az *ember* alig kezdhet a játékhoz s már félbe kell azt hagyni.

— Gyurka! mikor én leszek a tanár, más rendet hozok be... tudod, előbb tanár leszek s azután miniszter...

— Na, én meg miniszter leszek előbb, tudod miért? Hát azért, hogy megtehessem magamat vasuti »mehet!«-nek. Aztán sipol, sustorékol, csönget és kis karocskáit tengely-módra forgatva, megindul, mert ő most gőzös.

A bátyja ismét kicsinylő mosolylyal néz utána, aztán elkezd gondolkozni. Természetesen a helyzettel nincs megelégedve s talán nem kevesebb joggal, mint a felnőttek. Ő, mikor tanár lesz, másként fogja csinálni: először is annyi leczkét hagy fel, amennyit meggyőznek tanulni és felvilágosítja a többi tanárokat is, hogy a szegény gyermekeknek nemcsak egy tanár hagy ki tanulni valót, hanem valamennyi. Beh, jó lenne, ha most is értésökre adná valaki! Mert hát így nem is sejtik, hogy nekik mennyi a tanulni valójuk...

Gyurka berobog az »állomásra« s bátyja fenhangon folytatja a gondolatát:

— Egészen másként lesz akkor, mikor tanár leszek. Én is kijátszom magam kedvemre, aztán a gyermekek is, mert nehéz azt a jó játékot megszakítani, különösen a »piczczentő«-t . . .

— Hát mi az Tibor?

— Na hadd el csak kis szamár, majd megtanítalak rá téged is . . . gombokkal megy és nagyon, nagyon érdekes.

Másnap Tiborka ragyogó arczczal megy haza. Egy piszkos, vastag czérnaszálon lóbálja, diadalmason, csörgő drágaságait.

— Jaj be szép! Mi az, Tiborka, add ide, hogy lássam!

Bizony mi! És a gombok csörögve koppannak a padlón. Van abban a tarka gombtömegben apró ón és sárgaréz pityke, van oláh tüsző-gomb és czigány dolmányok ónékessége, tulipános nyalka mellrevalók sötétpiros bőr, vagy üveg-gombolója, szóval ott van mindaz a sok drágaság, amit az iskola száz meg száz kis csókája csak össze tudott szedni.

Gyurka előbb kiváncsian nézi a gombgyűjteményt; de aztán meggondolja magát; czipőcskéje orrával megböki a fénylő drágaságot:

— Hát van ez olyan jó játék, mint a gőzösösdi?

— Na, ilyen szamárságot csak egy elemista

kérdezhet, csak egy olyan, aki még azt sem tudja, hogy mi az a — kölcsönható névmás! Hiszen a gőzösösdi csak semmiség, olyan nektek való játék, de a piczczentő már *minket* is megillet.

— Megillet, de ha nem csinálhatjátok a csengetytyűtől, mert ugy-e Tibor, azért kell a játékot mindjárt félbeszakítani, mivel több a tanár, mint az óra? Akkor a tanárok hosszasabban is játszhatnak mint ti, ugy-e?

— De Gyurka! ha ilyen elemista kérdésekkel zaklatsz, akkor hogy tanitsalak meg erre az érdekes játékra?

A kicsi megigéri, hogy hallgat és figyelő állásba csapja magát; az első polgári osztályos pedig így kezdi:

— Mikor az osztályból kijövünk, legelőbb is keresünk egy kis száraz helyet.

— Száraz helyet? Hiszen mikor én kifutok, mindig a legnagyobb sárt keresem!

— Jaj, mi is azt keressük máskor; de mikor piczczentőzni akarunk, száraz hely kell, meg egy kis lyuk. Na, most figyelj! Nézd, minden gombnak más az értéke: már ezért a csucsos pirosért öt pityke járja, ezért a gyönyörüért hat. (A gyönyörü egy piszkos, ripacsos zöld üvegből való.) Amint az öcs megérti, hogy a ripacsos hat mással felér, nagyon szépnek találja és meg is simogatja. Bátyja kicsinylőleg veti oda, hogy szép, szép, de azért távol áll a gombok királyától.

— Gombok királya! Melyik az?

— Az még nincs itt, de feltettem magamban, hogy elnyerem, el, még ha mind utána megy is a többi, de a gombok királya az enyém lesz! És most keresünk egy kis lyukat idebenn, mert künn sár van.

Keresik a kis lyukat, de nem találják, pedig mint két kis öreg, úgy összegörnyednek a nagy keresésben.

Tiborka egyszer még is talál valamit: egy jó eszmét. Ami nincs, azt teremteni kell. És nyomban előszedi uj bicskáját (mert Tiborkának mindig uj a bicskája, mivel minden héten elveszit egyet, a mióta már nagy fiú) s hihetetlen gyorsasággal megteremti a lyukat. Aztán mint két kis juhász, végig heverednek a parketten és elkezdenek játszani, a gombok pörögnek, a barna és szöszke buksi fejecskék összebujnak és az üde arczocskákon nagyobb az elmélyedés, mint a Murilló pénzt számitó asszonyaién.

Édes anyjok meleg tekintete rájok tapad, de hogy őt meglássák, azt a világért sem akarja, mert akkor nem hagyhatná szó nélkül a parketten elkövetett vandalizmust. És amint tovább szemléli az izmos kis vasgyúrókat, nem is tudja, hogy ő most voltaképpen nem is ezt a kettőt látja, hanem azt a kettőt, akit nem fog látni soha.

Azok közül a szőke volt korosabb: szelid, jó kis fiu, akit egyszer még is meg kellett büntetni

»áristom«-ba, sarokba tette és soha, soha sem fogja elfelejteni azt a tekintetet, melylyel akkor nézett rá az a szelid kék szem.

Bizony ott lehet az a sarok, akár itélet-napig nem fog oda több gyermek kerülni ebből a házból! A kicsi pedig — az a másik kicsi! — egyszer a falon egy kis lyukat vájt, a mama ráütött gömbölyű kis kezére — akár czirógatásnak is bevált volna az az ütés — s azóta soha sem láthat gyermek-kacsót, hogy eszébe ne jusson az a kis kövér kéz, amelyre ő rá tudott ütni!

No, kis izmos kezek bátran szétszedhetitek a parkettet, nem hiszem, hogy édes anyátok meglássa! Azt mondja az amerikai humorista, hogy csak azok tudnának gyermeket nevelni, akiknek nincs gyermekök. Én meg azt hiszem, hogy azok nem tudnak nevelni, akiknek már *volt;* mert a haldokló gyermekre való visszaemlékezés nem az az emlék, ami szigoruvá tegye a szülőket az élő gyermek iránt...

És a gombozás foly napról napra, s már a szöszke is érti a mesterséget, igaz, hogy nem úgy mint egy gymnázista, de egy elemistától ennyi is elég. Csak a gombok királyát szeretné már látni és váltig kinozza a bátyját, hogy miért nem tudja elnyerni? Egy napon aztán diadalmasan ront be Tibor: Meg van, meg van! Elnyertem a gombok királyát! oda nem adnám százért, nem még százezerért sem!

És másnap a kis szöszke elnyerte a gombok

királyát amin úgy nevetett, hogy csengtek bele a szobák. Tibor is úgy tett, mintha nevetne és félrefordult, hogy könyeit letörűlje, később pedig erősen fogadkozott, hogy másnap visszanyeri, hogyne nyerné, hiszen csak vétség volt az egész. Magában pedig úgy gondolja, hogy a gombok királya nélkül nem ér az élet semmit. Korán reggel, mikor kilép a gyermek-szobából, még visszafordul és odakiált az öcscsének:

— Délben még piczczentőzünk, addig álmodd azt, hogy a tied a gombok királya; servus!

De a kicsi nem azt álmodja, hanem azt, hogy ő a gőzös, s mikor felébredt is, azt kiáltotta: mehet! A paplant foga közé szorította s lábacskáival egy nagyot rugott rajta, mire a teritőről egy gomb leszakadt és lefutott a kis szöszke torkán. Lett nagy ijedelem. Gyurkának ugyan semmit sem ártott azaz egy paplan-gomb; de azért az édes anyja léptennyomon megtapogatja a torkát, a gyomrát, és aggódva néz a szemébe. Így találja őket Tiborka is:

— Mi történt?

— Az történt, kis fiam, hogy az öcséd lenyelt egy gombot...

— Egy gombot! — És a Tiborka piros arczából elfut a vér. Édes anyja magához szorítja a »jó testvér«-t és meg akarja nyugtatni, hogy talán nem lesz abból nagyobb baj. De a kis fiú aggodalma nagy: szemében rémület, hangjában remegés van:

— Mamám! A gombok királyát nyelte el Gyurka?

Vagy úgy! És az anya büntetésül — mert most már ezt a nagy büntetést megengedi magának — igent bólint a fejével.

— Borzasztó! — kiáltja a gymnazista, most már vége mindennek, reménye sem lehet többé a gombhoz; ilyen veszteség őrültté teheti az embert és fellázadt hangon kiált öcscsére:

— Oh, te ügyetlen! Ha már gombot akartál enni, miért nem nyeltél el egy másikat, — hiszen volt ott sokkal nagyobb is, mint a gombok királya! De egy elemista mindig csak szamárságot csinál!

A PAP BARÁTJA.

I.

A hatalmas termetű, komoly tekintetű pap, Ardos Béla, nagyon szereti, ha a harang első kondulására a toronyról felröppen a galambok fehér raja s ha közben nehány fehér pihe hull a kis kert zöld pázsitjára, akkor éppen el van ragadtatva.

— Jertek, jertek! Ismét küldtek a galambok valamit.

Mire három szép kis gyermek futott elő valahonnan a bokrok közül: tollat kerestek, virágot szedtek; az idősebb gyermek, egy serdülő leányka, mosolyogva nézte a kicsiket és a még fiatal pap szive telegyült igaz gyönyörűséggel. Ezenkivül még a harang is kongott olyan sokat mondó, édes csengéssel ... hogy ha lenne valaki, aki nem értené a harangok szavát, azt a pap nagyon, nagyon sajnálná.

Ardos Béla nagy kitartással sokat tanult; az utóbbi időben egyházi tanulmányai mellett a

természettudományokba mélyedt s ennek révén szerencsésen eljutott odáig, hogy voltaképpen nem tud semmit és nem is tudhat: a végtelenséget hogyan fogná be a véges emberi elme!

És ahol az értelem erős falba ütközik, ott a sziv szólal meg: az érzelem hangja beszél és hódolattal szól ahhoz, aki mindenek felett való.

Az athléta-termetü pap alázatos szivvel, mély vallásos érzéssel hirdette az urnak igéjét és cselekedett akként, amint beszélt.

*

A paplakhoz közel van egy kisebb fajta omladozó udvarház; gidres-gödrös az udvara, kidőlt a kerítése; a korhadt pár lépcső előtt egy görbe agár szunyókál, a kövér papsajt között egy görbe kocza turkál ... szóval, görbe itt minden, de leggörbébb a háziúr jelleme.

Kasza Boldizsár a neve: hetyke, pöffeszkedő modorú, de ha szorul a kapcza, meghunyászkodó a szolgaságig, rimánkodó a sirásig.

Már az életepárja egyformán sima mindig, akár csak a kigyó, édeskés, mint a darázsméz. Hizeleg mindenkinek, megmar mindenkit.

Kasza Boldizsár volt már telekkönyves, közgyám, körjegyző, falusi biró, de mindig valami hiba esett a kréta körül ... Jelenben utmester, de innen is kifelé áll a szekere rudja és a felesége így szól hozzá:

— Bódi, menj a paphoz, beszélj vele, hogy irjon a dolgodban a bátyjának . . .

— Az nincs a megyénél . . .

— Nincs, nincs, de azért ő segélt be a többi állásodba is; igaz, rosszat tett vele, megsüthette volna azokat a hitvány hivatalokat! Bezzeg magának nem olyat szerzett! . . . eltölt a keserüség, ha rágondolok, hogy a mi őseink mind urak voltak itt, a pap ősei ki tudja hol a pokolban éltek és most Ardos Kálmán olyan magas polczra jutott, mint egy miniszter . . . még csak éppen az a hijja, hogy ebből a papból püspök legyen! Na, manapság minden lehet . . . de te azért csak menj el a paphoz és . . . és tudod mit? Kötelezd le. Az e fajta ember szörnyű nagyra lesz vele, ha letegezed . . . magam is szándékozom így cselekedni a feleségével, ez aztán már csak elég!

Kasza Lóri unottan nézett szülőire, aztán tovább olvasott egy lapot.

Kasza mama türelmetlenül szólt oda:

— Még nem végezted be? Én is olvasnám már azt a regényt.

A leány nem tartotta érdemesnek felelni, szó nélkül olvasta tovább az Ardosék szépirodalmi lapjában folyó regényt, mire a mama méltó haragra lobbant — *Ardosék iránt,* mert hát lehetne bennök annyi figyelem, hogy legalább kivételesen, mikor érdekfeszítő a regény, átadják azonnal a lapot; bizony megtehetnék, hiszen nem ennék meg a lapjukat!

S mintha csak ezen állítást akarná megczáfolni, az egyik fiu úgy ront be a szobába és minden előzmény nélkül elkapja nénje kezéből a lapot, Lóri utána fut és a testvéri enyelgés abban végződik, hogy a kettészakadt lap egyik fele a kamasznál marad, a másik felét pedig a szelid leány mérgesen szaggatja izekre, mely egész kis jelenet csak annyiban érdekli Kasza mamát, hogy vajjon melyik felében van a regény?

II.

Kasza Boldizsár kétes szinű fehérneműjében, pecsétes-ruhában, kormos pipájával pöfeszkedve lépett a paplak udvarára; az udvaron egy kocsi állt és a kocsis felhámozott lovakat vezetett ki az istállóból.

Kasza ezt nagyon helyénvalónak találta. Megismerte a kocsit és örvendett a gazdája távozó szándékán.

Az Ardos apósa volt itt és azt Kasza sehogy sem szivelhette, azt állítván róla, mintha nem lenne olyan tisztességtudó pap, mint a veje. El is határozta, hogy nem szól jövetele okáról, mig ez a rátartós ember el nem megy.

Méltósággal lépdelt végig a virággal szegélyzett csinos udvaron, s természetének egész hetykeségével lépett a tornáczra; de itt eszébe jutott,

hogy még sem épen szükséges az a nagy büszkeség, mikor az ember kérni jön; ennek okán nagyon félszegen lépett be.

A család ozsonnánál ült; a csinos, okos tekintetű kellemes papné négy szép gyermekével kávézott, az édes apja, egy pirospozsgás zömök férfi, friss vajat és sonkát falatozott és előtte bor csillogott, veje nem ozsonnált, csak egy-egy fél pohár vizet töltött a homályos üvegkannából.

Az egész családon valami feltünő üdeség ömlött el: mintha csak ebben az órában fris vizben fürödtek volna. A szemek tiszta ragyogása, a fehérnemük hófehére, a csinos ebédlő nagy tisztasága, mintha onnan nyerné fényét a család benső tisztaságából.

Abban a fehér üdeségben kissé homályos, azaz szennyes pont Kasza Boldizsár, meg is zavarja a szép egyformaságot, s az öregebb papra kellemetlenül is hat: ismerlek, kivül-belől piszkos vagy, nem szeretlek! gondolja, aztán feláll; unokái hozzáfutnak, átfogják térdét, a serdülő Anna az arczát simogatja:

— Ne, ne menjen még nagytatuska!

Ardos bort tölt Kaszának — tessék. Aztán kikiséri apósát. Felesége és a gyermekek künn is maradnak a virágágyak között. Az alatt a vendég kiissza borát, gyorsan mást tölt s mikor a házigazda visszatér, feléje tartja a poharat:

— Szervusz pajtás! Egy faluban élünk, egy-

más baján segitünk — mert hát ma nekem, holnap neked! — ne legyünk egymáshoz idegenek . . .

A pap mosolyog, egy pár csöpp bort tölt a poharába és azt mondja: Szervusz!

Kasza szétnézett, felfedezte a dohánytartót, megtömte a pipáját, aztán az öblös dohányzacskóját és kezdte magát egészen jól érezni: jó, hogy az idősebb pap és a háziasszony nincsenek jelen. Ezzel a krisztusi emberrel majd csak elbánik kedvére.

— Papom! ird meg Kálmánnak . . . azaz a kegyelmes úrnak, hogy ne sajnáljon egy levelet az ügyemben: ha ir a főispánnak, akkor nem heppentenek ki ebből a kis állásomból . . . bizony nem valami fényes állás egy Kasza Boldizsárnak; de hát ez is jobb a semminél . . . Egyuttal megirhatnád azt is, hogy ajánlja főispáni titkárnak Nyárszay Ferit; jó családból való fiatal ember . . . no, megmondom őszintén, hiszen jó barátok között nincs helye a titkolózásnak, érdekli a leányom.

Miután többrendbeli családi titokkal ajándékozta meg új barátját és több rendbeli borokat eltüntetett, olyan hetykeséggel vett búcsut, mintha valami rendkivüli nagy kegyben részesítette volna a papot.

Na, a családunkért meghozom én is az áldozatot — mondta Kaszáné urnő — és megyek letegezni a papnét, s ha netalán nem irt volna még a pap, sürgetem azt is.

Ezen szándéka kivitelét halasztotta úgy ozsonnatájig, mert azt meg kell adni, hogy annak a papnénak pompás, zamatos a kávéja.

Az Ardos gyermekek, mint rendesen minden gyermek, nagyon szerették a vendéget, csak mikor Kaszánét látták az ő tempós, mosolygó simaságával, akkor oldottak kereket.

Most nem szökhettek meg, mert épen akkor hozták be az ozsonnát. A vendég, miután a szülőknek köszönt, megsimogatta az Annuska piruló arcát:

— Milyen szép, épen olyan mint az anyja, az én kedves barátném, mert remélem, édes Ardosném, nem utasítod vissza a barátságomat?

Ardosné természetes egyszerüséggel fogadta a feléje nyújtott kezet s mosolyogva bólintott fejével, aztán helylyel kinálta vendégét és elkezdte töltögetni a kávét. De a vendég még nem végzett: a korosabb fiúnak rontott s vállára tette a kezét:

— Látszik ennek a szép fiúnak a tekintetéből, hogy éppen olyan okos férfi lesz, mint a nagybátyja . . . úgy, úgy! a kicsi Ardos Kálmán fogja betölteni helyét a nagy Ardos Kálmánnak! Ápropos, édes tiszteletes úr, irt-e a kedves bátyjának?

Amint kiszabadult a fiúcska, előtérbe tuszkolta a tömzsi kis öcscsét, hadd csókoljon az is kezet, ha már ő ki nem kerülhette.

Kaszánét kielégítette a nyert válasz s annak

következtében meg is csókolta a kis fiút, kijelentvén, hogy abból meg éppen olyan áldott jó ember lesz, mint az édes apja. Még csak a piczi leány volt hátra, de ez már jó sikerrel fedezte magát egy tele csésze kávéval s így szerencsésen megszabadult a csókoktól:

— Pompás, pompás kávéd van, édes Ardosném! A lapot elolvastátok már? Ha megengeded, magam viszem haza.

És el is vitte még azt is, a min rajta volt a czimszalag.

III.

Ezután egész őszfeléig, a boron és kávén kivül, nem volt semmi nevezetesebb czélja a Kasza pár látogatásának; mert az apróbb-cseprőbb ügyeket jó sikerrel végezte az özvegy kántorné; ez a szegény nyomorék teremtés meglehetős ügyességgel és elvitázhatatlan ravaszsággal tudta a papcsalád értésére adni, hogy mikor mibenlátnak legnagyobb szükséget »odaát az urak«. Néha pedig, mikor megneheztelt rájuk, azt sem tartotta titokban, hogy »odaát az urak« mikkel rágalmazzák Ardosékat és mikor értésére adták, hogy ilyesmiket nem akarnak hallani, akkor mintha csak valami mesét mondana a kis Erzsikének a háládatlanságról, úgy adta be a kellemes hireket.

Őszfelé ismét azon kijelentéssel lépett Kasza az Ardosék házába, hogy: segítsünk egymáson . . . (de fehérnemüje nem volt tisztább, a pipája kormotlanabb, mintha más egyébért ment volna.)

— Kedves papom! A jó barátok sokat megtesznek egymásért; elhatároztam, hogy fiamat a ti kollegiumotokba viszem. Igaz, a Kaszák erében tiszta, hamisitatlan római katholikus vér folyt: tudod, amint azt Szent Istvántól örököltük; de már mindegy! határoztam. Most már csak arra kérlek, irj a tanár barátaidnak, hogy ingyenes helyre vegyék be a fiúnkat — már ennyi tekintettel csak lehetnek . . .

S mig kellemetlen illatú pipafüstfelhő lengedezett körülötte, világosan kimútatta, hogy ő most áldozatot hoz a barátjáért, mert mégis csak fel fog az tünni a vidéken, hogy a református papért mentek a Kasza-fiúk a református kollegiumba..

— Aztán te papom, irj még egyszer a tisztelt bátyádnak, mert tudod, akit besegítettem a megyéhez, a haszontalan Nyárszay, most már tudni sem akar rólunk, másnak udvarolgat; de sebaj, van még derék fiatal ember a világon! Az a Fehér Dini ugyancsak megérdemelne egy kis hivatalocskát . . .

A kormos pipa füstje még hatalmasabb felhőkben gomolygott és a szelidlelkű pap megigért mindent, s amit megigér, azt be is szokta váltani, s így egy végtelen hosszú sora nyilt a levelezésnek

immár nemcsak az öreg Kasza, de a fiatal Kaszák és leendő vők érdekében is.

— — — — — — — — — — — — — —

Abban az évben gyorsan beállott a tél s a Kaszáék gidres-gödrös udvarán is csak olyan sima fehérségben ragyogott a hó, mint más rendes udvarokon.

A nagy hóban sántikált rektorné asszonyom kifelé a Kasza-udvarról és befelé a paplakba. Mint a pocsolyából kikelt récze, úgy rázogatta magát és tipegett a tiszta tornáczon, aztán kopogott az ajtón, s amint belépett, bizony nem hizelgésből kezdte dicsérni azt a pompás virágillatos levegőt. No, olyat ugyan nem szippantott »odaát az uraknál!« Aztán letette kopott nyakkendőjét és hálásan kezdett köszöngetni holmi egyet-mást; de különösen a fát, mert bizony csonttá fagyott volna e nélkül.

— Szót sem érdemel, — mondta Ardos, Ardosné pedig hogy:

— Tessék leülni, rektorné asszony.

Az asszony leült közel a pattogó tüzhöz, a kis Erzsike hozzá futott:

— Rektorné asszonyom, mondjon egy mesét; de igazán mondjon.

Mikor a jövevény elkezdte a mesét, kiki folytatta, amit addig tett: a papné varrt, a pap és Annuska egy kis asztal mellett bekötésre való füzeteket rendezett és a mese szólt halkan, feltünést kerülve:

»Na, aztán a nagy madár bekukkintott a régi udvarház ablakán is és kérdezte: Hát itt mit csinálnak? Itt fáznak, nagyon fáznak! felelt egy siró leány. Az én apámnak nincs négy czimeres ökre, hogy fát hozasson. A szomszédok apró tehénkéi belevesznek a nagy hóba: szegény ember nem tud most fához jutni! Így hát, jó madár, hess! menj pihenni olyan házhoz, ahol nem hideg a kályha!...«

Elképzelheti minden ember, hogy nem telt bele husz percz és a paplak udvarából négy czimeres ökröt csá-gatott egy béres Kaszáék felé, s az is bizonyos, hogy a szekér nem üresen ropogott a havon. És ez a jelenet természetesen többször ismétlődött a hosszú télen keresztül; de ami ezután következett, azt már nem hiszem, hogy kitalálja valaki.

Tavaszszal, mikor már jó meleg volt, a pap egy hivatalos levelet kapott, azon csak a boríték volt hivatalos, benne egy névtelen levél, a névtelen levélben pedig jóindulatú figyelmeztetés, hogy az egyházi előljáróság ügyeljen egy kissé, mert Lankáson furcsán mennek az eklézsia ügyei: most egyelőre, más egyebet mellőzve, — pedig sok lenne még a megemlítésre méltó! — csak annyit mond, hogy üdvös lenne egy kissé ügyeltetni az eklézsia erdejére, mert az urias pap magánczélokra hordatja a fát. Aláirva »egy igaz református.«

Ardost nagyon kellemetlen érzések járták át, de azért mégis szánó mosolylyal mondta:

— Bizony határt nem ismerő gyarlóság ez! De legalább változtatta volna el az irását!

Aztán gyorsan széttépte a levelet, nem szeretné, ha az apósa meglátná; az vérmes természetű ember, és nem tűrné Kaszának ezt az igazán nem jellemes cselekedetét.

És a jövő télig Ardos el is felejtette a levél tartalmát, ami különben egyre megy, mert ha mind az emlékezetében lenne, akkor sem hagyhatná megfagyni azokat a nyomorultakat: »odaát az urak«-at.

IV.

Ardos Béla fenhangon olvassa a bátyja levelét:

»Kedves öcsém! Ne vedd felette szivedre, amit irok és kérlek, válogasd meg egy kissé az ajánlottaidat, mert ládd, egy irnoknak okvetlenül szükséges, hogy irni tudjon, amit bizony Fehér Dinire nem lehet ráfogni! No, de ne búsulj, szereztem én annak egy ispánságot, ha embere lesz, megélhet belőle.

De most nem azokról akarok irni, akik mellett szót tettél, az hosszú litánia lenne, mert hát a te vidékeden nem fuvarkodnak az ajtózörgetéssel, talán mivel látják, hogy »megnyittatik.«

Ezen alkalommal a feleségem iródiákja vagyok: azt üzeni, hogy ha fel nem jösztök pár

hétre, ő sem engedi hozzátok a fiát a jövő nyáron, pedig szándéka volt rá. Szóval, az asszony nagyon szivesen hiv . . .«

— No, ha úgy hiv, akkor úgy is lát, mert Kálmánné őszinte, derék asszony, nagyon szeretem — szól közbe Béláné, aztán körülnéz, hogy nem hallja-e valaki és halkabban folytatja: — Tudod mit, Béluskám, menjünk akkortájt, mikor ezek ideát lakodalmat ülnek . . . ha itthon leszünk, nem mulhat el tőlünk az a pohár.

És hosszabb megbeszélés után, a gyermekek nagy örömére egy borus novemberi napon útra kelt az egész család. Ardos előre megmondta, hogy ő csak nehány nap lehet távol az egyházától és az a nehány nap éppen akkorra esett, mikor rektorné asszonyom egy lakodalom napját jelezte.

Mert hát Fehér Dini valósággal elveszi Kasza Lórit. Nagy is a lakodalmi előkészület; egy Kasza csak nem adhatja suttyomban férjhez a leányát? Ennek okán a vidéki nemes családokat, vagyis inkább azokat, akik hajlandóknak mutatkoztak egy-egy váltó aláirására, meghivták és ment a levél Budapestre is, hadd lássa az a nagy ur, hogy a testvérét nem nézi le Kasza Boldizsár és épen násznagyságra méltatja, ami olyan megtiszteltetés, melyben egy elődje sem részesült a Kaszák részéről.

Méltányolták is a kitűntetést: a menyasszonynak szép ajándékot vásároltak, aztán a kimentő levelet Ardos Béláné vállalta magára, mert az urát

nem abban a bölcsőben ringatták, hogy sajnálatát fejezze ki a felett, amit szándékosan tesz. Tehát nyomban elútazott egy barátjához, így az asszony bátran irhatja, amit jónak lát.

Néhány nap mulva — épen aznap, melyen a pap haza útazott, s mely a kitűzött lakodalom után két napra esett — jött egy levél Kasza Boldizsártól, jelentvén a lakodalom elnapolását.

— Szegény Béla! a sorsát ki nem kerülheti — mondta a papné.

Tehát nem kerülhette ki. A lakodalom reggelén maga Kasza ment át ujból meghivni, mely alkalomból kiterjesztette vendégszeretetét az ebédlő összes székeire és asztali edényeire, azt is mind meghivta a lakodalomba a dohánytartóval együtt.

A vendégség már asztalnál ült és egy része jófélben is volt, mikor a pap átmehetett: prédikácziós halottat temetett s a szertartás hosszasan folyt.

A menyasszony mód nélkül való zöld koszorújával és kékesfehérségű meredt fátylával feszesen ül uj férje mellett és koronként halkan teszi azt a megjegyzést, hogy: oda künn nagyon csunya idő van. És oda künn valóban csúf az idő: a szél tánczot jár az esővel vegyes hópelyhekkel; a szürke levegőben fekete foltokat rajzolva, tömegesen szállnak a varjuk és a férj visszafeleli, hogy a mult héten szebb idő volt.

— Vád akar ez lenni?

A vőlegény nincs jó kedvében, sehogy sem

tetszik neki az az állapot, amikor másoknak illik lecsipni magukat és neki nem.

A köszöntések egymást érik; aztán egynémely vendég boszusan megjegyzi: hogy tán a pap el sem jő? Bizonyosan kegyelmes urnak képzeli magát, mint a bátyja: no, nagyon is felvitte sorsukat az Isten! Ez kellemes tárgynak bizonyult! Valamennyi sietett egy-egy megjegyzést tenni az Ardosék rovására, de azt nem említette egy is, hogy miben segített rajtuk Ardos Kálmán a pap sürgetésére, és a pap meleg szivvel, teljes teli emberszeretettel nyitott a lakodalmas házba. Amint magas alakja feltünt az ajtóban, a társaság egyszerre elhallgatott, többen el is pirultak.

A szobában nagy meleg, ételgőz és borszag olt; ez és a hirtelen elcsendesülés kellemetlenül hatott a papra, s hogy a hangulata teljes legyen, egy poczakos, piros arczú, becsipett egyén felállt és a részegség őszinteségével kezdte:

— A pap egyedül a próféta és mi mindnyájan Saulok vagyunk . . .

E közben többen felálltak, hogy az uj vendégnek helyet adjanak. Kasza és a felesége nagy szivességgel kezdett kinálgatózni, de az ittas vendég szava:

— Szót kérek! — elnyomott minden hangot, poharával hadonázott s ismét szót kért.

— Igen, a pap igazi próféta, engedje, hogy megcsókoljam és ömlengő szeretettel akarta végre-ajtani szándékát, de Ardos a részegség irán ti ter-

mészetes undorával kissé hátrább húzódott és gyöngéden visszatartotta a csókos vendéget.

— Na, jó, hát nem szereti a csókot, pedig ez nem Judás-csók lett volna, mert én most magamba szállt bünbánattal vallok ... Uram, uram, Kasza Boldizsár uram, szállok az urhoz! Mi, ezen diszes társaság, mind gyarlók vagyunk ... nagyon nyomja a szivemet valami, amióta itt van közöttünk ez a tiszta ember, a Krisztusi férfi ... tüstént könnyítek a szivemen és meggyónom ... úgy van, ezt a Krisztusi férfit és az ő nagy úr bátyját mindnyájan megmartuk ...

— Eláll, eláll! Nem tudja, mit beszél, nagyon be van csipve! — hangzott mindenfelől.

Az elázott ember mosolyogva rázta fejét:

— Egy kissé be vagyok csipve, de azért tudom mit beszélek és nem is állok el, nem bizony! De féltek, ugy-e, mert én is, ti is, mi mind közönségesen irigyei vagyunk az Ardosoknak, nem szeretjük, hogy az egyik ága úgy kinőtt közülünk; pedig álljon elő ebből a társaságból egy teremtett lélek, aki elmondhassa, hogy rajta vagy a hozzája tartozón ne segített volna valamelyik Ardos ...

— Kérem, tekintetes úr ...

De a tekintetes úr a papot sem hagyja beszélni.

— Hiában, kedves papom, én most gyónom ... rajtam is segített, én is rágalmaztam eleget ... no nem annyit, mint például kedves házi gazdánk és a felesége ...

Ardos nagyon kényelmetlenül érezte magát, nem szabadulhatott, míg a tisztelt ittas férfi végig nem gyónta az egész társaságot, miközben egynéhányszor még csókolózni akart.

A társaság kezdett úgy tenni, mintha nem is hallgatna a kedves részegre; de sehogy sem sikerült. A papot kérdezték családja felől, sajnálták, hogy nincs szerencséjök ... és a tudakozódók is kikaptak, mert még inkább eszébe juttatták magukat a gyónónak, aki csak mondta szakadatlan egyformaságban mindazt, amit valaha csak hallott az Ardosokról, éppen nem tartva titokban, hogy kitől hallotta. Elképzelhető, mily kellemesen mulattátta a társaságot.

A kinos jelenetnek szerencsésen véget vetett az a körülmény, hogy a pap apósa megérkezett és a veje után küldött.

— Jőjjön ide, jőjjön ide! inditványozta a szeretetreméltó részeg, neki is mondok valamit; ma a gyónó-napomban vagyok. Igen, igen, gyónjunk mindnyájan!

Az Ardos Béla derüs, vidám kedélyét mintha csak a tájon borongó köd ülte volna meg, oly lehangoltan lépdelt a sáros udvaron: de hát ugyan mit vétethetett ő azoknak az embereknek, akik ilyen rosz indulattal vannak hozzá? hiszen szerette őket, soha meg nem sértette még gondolatban sem, sőt a mennyire lehetett, javukra volt. De hát miért is nem szeretik az emberek egymást úgy, amint ő

szereti embertársait? Bizony kár attól a jóleső meleg érzéstől megfosztani önmagunkat . . .

Otthon, a tiszta levegőjű szobákban, már égtek a lámpák, a kályhákban pattogott a tüz és az após otthonosan pipázott a tüz előtt.

— Nos? hát búsulsz, hogy megzavartam a lakodalmi mulatságodat? Irta a lányom, mennyire vágytál a mulatságra.

— Nem vágytam, pedig akkor még nem is tudtam, mily kellemetlen lesz.

Leült apósa mellé s míg a lobogó lángokat nézte, előadta a részeg gyónását.

De remélem, hogy az ilyesmi nem ujság előtted, hiszen csak tudod azt a regét, mikor az Isten egy mulatságra összegyüjtötte az erényeket, kik közül kettő nem ismerte egymást: a *jótékonyság* és a *hála;* ez a kettő még soha sem találkozott egymással.

V.

Amint haza érkezett a kedves, vidám család, azonnal szétfoszlott a pap kedélyéről a borongás: nyomtalanul tünt el mind az, amit rárakott a részeg gyónó: ismét csak úgy irogatott a rosztanuló Kasza fiúk érdekében, mint addig. Az emberszeretet mindig élő tőkéjéből mindenkinek juttatott.

Aztán a szive telides teli gyült tiszta gyönyö-

rűséggel, mindőn tavasz felé a pázsit zöldülni, s a bokrok hajtani kezdtek. Ismét elfoglalta helyét kis kertje padján és nézte a galambok fehér rajá, amint az első harangszóra felröppentek a fényes kékségbe.

És amíg a tavasz idáig fejlődött, a Kasza vő teljesen megelégelte Lórit és hazaküldte; a korosabb Kasza fiút pedig a kollegiumból küldték haza, mely események következtében Kasza nagyon elégületlen volt a pappal; hiszen a barátság az, hogy egyik barát segítsen a másik baján! Ardos tehát teljes szivvel látott a dologhoz; nem igérhette ugyan egész bizonyossággal a vőnek, hogy Lóri ezentul jobb gazdasszony lesz; de azért még is csak visszaédesgette valahogy; a fiút pedig más helyre segítette be. Erre aztán Kaszánénak volt egy megjegyzése, még pedig a rektorné előtt.

— Lásd, Bódikám, igazam volt nekem, rég észrevettem, hogy a papék számítanak a fiúnkra, most már világos, különben ugyan miért lett volna olyan buzgó az elhelyezésben? Bizony, egy Kasza név nem rosz parti. Csak hogy hátrább az agarakkal!

Ebből aztán estvére egy szépséges mese lett a kis Erzsike részére, melyet szerencsére a csillagvilágba merült pap nem figyelt meg, mert azt már az ő Krisztusi türelme is megsokalta volna, hogy a kisleányát is belevegyitsék abba a hő barátságba. Neki lehet barátja Kasza, de a házanépének hagyjon békét.

A bokrok már elvirágzottak és a fehér galambokat már a szürkülő égbe röppentette a harangszó, midőn Ardos egy ily tartalmu levelet kapott a bátyjától: »Kedves Bélám! Hadd forduljak egyszer én is hozzád, mint te szoktál nálam — másért kérni. Remélem, könnyen fog menni a dolog, mert magunk közt szólva, mi is sok emberen segitettünk, s így sokan siethetnek viszonozni a szivességet. Van az én kezem alatt egy kitünő, jóravaló fiatal ember, te is ismered, hiszen meg is dicsérted ittléted alkalmával: Bardócz Jenő. Tehát ezen fiatal ember minden áron a te megyédbe akar jutni: édes atyja is ott szolgált, s ott piheni örök álmát az édes anyjával együtt. A fiú azt állítja, hogy aki ott született, azok között a kéklő hegyek között, az nem tud más helyen megélni, mindig visszavonja a táj. Én úgy sejtem, hogy más egyéb is vonzza a fiút, egy kissé belejátszik a szive is. Már akármint is van, derék ifjú, te pedig, kérlek, légy mellette, korteskedj egy keveset és a deczemberi választáskor segéld be a D. J. megüresedő helyére. Bizony emberül meg fogja állani a helyét, erről biztosíthatod az illető köröket. Aztán a fiúk: az én fiam és Bardócz, a karácsonyt nálatok töltik, ha szivesen látjátok őket.«

A pap fenhangon olvasta a levelet. Feleségének az okos tekintetében valami játszi fény villant:

— Emlékszel arra a fiatal emberre Béla?

— Hogyne! Nagyon megszerettem és el is fogok az érdekében mindent követni.

— Helyesen, édes jó uram.

A pap letette a levelet és magára öltötte redős palástját: ment a templomba.

Annuska az ablakban állott, anyja hozzá lépett, vállára tette mind a két kezét, s úgy nézett mosolyogva a szemébe.

— Nos, kis lányom, szivesen látjuk Bardócz Jenőt?

— Oh, mamám! — És az elpirult bájos arczocska odabujt a mama nyakához.

— Bizony még több faggatást is megérdemelne az a kis lány, akiért az édes mamája az életben először titkolódzik az előtt, aki eddig minden gondolatát nyiltan olvashatta . . .

A kis lány felemelte fejét; ragyogó gyermekszeme tiszta fénynyel nézett az anyjára.

— Hát ne titkolózzunk, édes mamám.

— Én is így akartam, de Kálmán bátyád megtiltotta; »nem ismered az én öcsémet, ha azt hiszed, hogy a leendő vejéért tenne egy lépést« . . . A kis lány ismét anyjához bujt és azt sugta: tegyenek hát úgy, mint az az okos, jó Kálmán bácsi tanácsolta.

— — — — — — — — — — — — — —

Ardos Béla azt gondolta, hogy Kaszának is, meg a többieknek is, — akiknek Kálmán olyan lelkiismeretesen eljárt minden dolgukban, — nagy

örömükre lesz, ha ők is mutathatnak valami szivességet, s mikor eljött az ideje, szelid vidámsággal nyitott be a gidres-gödrös udvar gazdájához.

Az asszony rendkivül örvendezett a »szokatlan nagy szerencsének,« s csak azt sajnálta, miért nem jött át a kedves Ardosné is.

— Kérni jöttem, Boldizsár . . .

Ez már aztán igazán szokatlan beszéd volt! Kasza Boldizsár nyomban olyan állásba helyezkedett, mintha egész életében csak kérelmezőket fogadott volna. S míg a pap szerényen, de a biztosság nyugalmával adta elő az ügyet, Kasza egyre pöffeszkedőbb lett, aztán hetykén vetette oda:

— Úgy, úgy! választásoknál mégis csak a született régi urakra szorulnak az emberek. Bizony, a megyében van még egy kis szavunk! De hogy ne mondhasd, édes papom, mintha Kasza Boldizsár megfeledkeznék a barátságról; hiszen jelszavam: ma nekem, holnap neked — hát megteszek, mindent megteszek az érdeketekben; de tudod, papom, én most nem tartok fogatot, tehát add ide a tiedet, hadd korteskedjem egy kissé a megyében, mert arra most igazán nagy szükség van; arra az állásra többen pályáznak.

És másnap a pap kényelmes kis kocsiján büszkén helyezkedett el a Kasza-pár, aztán az úr szétnézett az udvarán; a szomszédra bizta görbe koczáját és görbe agarát, s egész házatáját: ott

álltak a kocsi mellett — már mint a szomszéd család — ahhoz intézte parancsát:

— Jól vigyázzatok a kuriámra, haza ne várjatok, ha valami kár esik! Bizony nem a magam kedvére távozom, hanem az egész vármegye javára és javára különösen a papotoknak, hiszen láthatjátok — s oda intett a kocsisra és az egész fogatra. És ilyen tekintettel robogott végig az egész falun. Látjátok, hogy a papotok dolgába járok!

VI.

A megyegyülés előtt pár nappal az Ardos apósa nyitott a paplakba. A kölcsönös üdvözletek után, mikor már a gyermekek is kikapták a nagyapus hires körtvéiből a részöket és a virágillat közé pompás gyümölcs illat is vegyült, az após rá-ütött veje hatalmas vállára.

— Bizony, fiam, nagy gyermek vagy te! Csak az a szerencse, hogy van egy jó barátod . . .

— Remélem, apus, van több is.

— De hála Istennek, olyan nincs több, mint Kasza! Különben ez elég is egy megyében. Tudod, amióta lovaddal, szekereddel járja a vidéket, mindazon korteskedik, hogy csak Bardócz Jenőt meg ne válaszszák, mert az egészen az Ardosok embere, már pedig ezeknek a *felvergödötteknek* elég nagy már is a befolyásuk, nem kell növelni . . .

— Lehetetlen! — És arra az emberszerető, meleg szivre mintha valami sulyos, hideg tömeg esett volna. Borus arczczal hallgatta a részleteket, és kereste a roszindulat inditó okát; de semmiképpen nem tudta megtalálni: hiszen minél nagyobb lenne az Ardosok befolyása, annál több rossz fiút és haszontalan rokonságot segítenének előre.

— Nem értem, nem értem!

Apósa biztosította, hogy azt nem is fogja megérteni soha, valamint Kasza előtt is megfoghatatlan, s talán egy kissé nevetséges lesz mindig az Ardos fajta ember.

— No, rajtam ugyan nem nevet ezután ... higyjétek el, hogy nem!

— — — — — — — — — — — — — —

Aztán Bardócz Jenőt megválasztották az óhajtott állásra, mert hát volt a megyén sok olyan ember, akiért az Ardosok nem tettek semmi szivességet ... és volt néhány igazi jó barát is. Ezek a jó barátok választás után fellázadva adták elő Ardosnak, hogy a kedves barátja mit művelt. A pap el is hitte, nagyon is neheztelt, de aztán szépen megkérte a jó embereit, hogy még se terjeszszék a Kasza roszindulatáról szóló tényeket, mert meg találja hallani Kálmán és akkor hátha nem segíti tovább azt a szerencsétlen családot.

Azt pedig felesleges is mondani, hogy Bardócz Jenő hol töltötte a karácsonyt, s akkor mit tudott meg az Annuska apja?

TARTALOM.

	Lap
A gyermekbolond	1
Az önkéntes martir	58
Kardos Jula	109
A csodaszép karospad	120
A gombok királya	128
A pap barátja	136

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár